

รายงานฉบับสมบูรณ์

แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ตำบลหนองแม่นา
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

โดย นายสมัย ชันเงินและคณะ

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เลขที่รับ TRF/10... *OSHA ๒๒*
วันที่รับ 3.- SEP. 2012

รายงานฉบับสมบูรณ์

แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่เฒ่า ตำบลหนองแม่เฒ่า
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

โดย นายสมัย จันทร์เงินและคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมัย จันทร์เงิน

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็ง ในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถนำกระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาคืออื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมี กระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชนทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้น สิ่งสำคัญคือ ประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะ ประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนพื้นฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำ มีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้น กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของ ศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น และเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงาน ด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจ ให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว. ฝ่ายวิจัย

เพื่อท้องถิ่นจึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยนักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย การเขียนรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษา และเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์	2
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน	5
2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม	6
2.3 ภาษี / ผู้เกี่ยวข้อง	6
2.4 ผลกระทบของการท่องเที่ยวและมาตรการป้องกันแก้ไข	9
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา	21
วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบจากการจัดการ ท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา	40
บทที่ 4 ผลการวิจัย	52
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา	52
ตอนที่ 2 ผลการหาแนวทางลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการ มีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5	
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	106
สรุปผลการวิจัย	106
อภิปรายผล	108
ข้อเสนอแนะทั้งในเชิงวิจัยและพัฒนา	112
บทส่งท้าย	113
รายการอ้างอิง	116
ภาคผนวก	118
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	119
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมการดำเนินงานโครงการวิจัย	130
รายชื่อผู้ทำงานในโครงการ	141

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ข้อมูลทั่วไป	73
2 การมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว	75
3 แนวทางหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยวในอนาคต	75
4 การเปลี่ยนแปลงของรายได้เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว	76
5 รายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อปี	76
6 ราคาสินค้าหรืออาหารในชุมชนเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว	77
7 การมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภค เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว	77
8 ความผูกพันและอบอุ่นของคนในครอบครัว เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	78
9 ความสามัคคีของคนในชุมชนเมื่อมีการท่องเที่ยว	78
10 ความรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในชุมชนเมื่อมีการท่องเที่ยว	78
11 ความเต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว	79
12 การสนับสนุนและพัฒนาด้านอาชีพและศิลปวัฒนธรรมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	79
13 การรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว	79
14 ความรู้สึกเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน	80
15 ปัญหาของชุมชน	80
16 ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในชุมชน	81
17 เรื่องที่ชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวหนุนเสริมการพัฒนาชุมชน	81
18 ความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	82
19 ข้อมูลทั่วไป	83
20 แหล่งข้อมูลที่นักท่องเที่ยวทราบก่อนเดินทางมาเที่ยว	85
21 จำนวนผู้ร่วมเดินทางมาด้วยของนักท่องเที่ยว	86
22 ความพึงพอใจในการให้บริการ	87

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนพสกนิกรบ้านหนองแม่นา	53
2 แผนที่ชุมชนหนองแม่นา	66
3 ปฏิทินประเพณีของชุมชนหนองแม่นา	66
4 ภาคี่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา	67
5 ปฏิทินการเกษตร	68

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนหนองแม่เฒ่า จัดตั้งเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2525 โดยกรมอาสาสมัครทหารพรานที่ 3007 เพื่อรองรับโครงการปลดปล่อยของทหารพรานหลังการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) เพื่อการพัฒนาพื้นที่ความมั่นคง ยกระดับสังคม และคุณภาพชีวิตให้กับครอบครัวทหารพรานให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เริ่มแรกมีทั้งหมด 50 ครัวเรือน สภาพพื้นที่ของชุมชนหนองแม่เฒ่ามีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า ลำน้ำแจ็ก ซึ่งพื้นที่ชุมชนอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น ทุ่งหญ้าสะวันนาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ทุ่งนางพญา ทุ่งนาของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) แก่งวังน้ำเย็น แก่งบางระจัน ป่าสนสองใบ ทั้งยังมีสิ่งมหัศจรรย์ แมงกะพรุนน้ำจืด ขึ้นในช่วงฤดูแล้งของทุกปี หอยก้นดัดหนึ่งเดียวในลำน้ำแจ็ก ปลานานาพันธุ์ รวมทั้งมีผีเสื้อพันธุ์หายากมากกว่า 300 ชนิด

ด้วยศักยภาพและความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าว รวมถึงความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น ทำให้ชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่เฒ่าได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มดำเนินการจัดการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนผ่านงานวิจัยท้องถิ่น เมื่อปี 2543 ผลการขับเคลื่อนงานวิจัยในครั้งนั้นทำให้ชุมชนหนองแม่เฒ่าเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น จากชื่อเสียงของแมงกะพรุนน้ำจืด ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้น สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนตั้งแต่เปิดหมู่บ้านบริการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการประมาณปี 2545 จนถึงปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการเก็บข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2551-2552 พบว่าในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2551 มียอดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนหนองแม่เฒ่า จำนวน 2,198 คน มีรายได้เข้าชุมชน 329,700 บาท และในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 มียอดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 3,333 คน มีรายได้เข้าชุมชน 499,950 บาท และในช่วงมกราคม-พฤศจิกายน มียอดนักท่องเที่ยว 3,573 คน มีรายได้เข้าชุมชน 535,950 บาท จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น แม้จะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยว แต่ก็ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสภาพแวดล้อมในหลายด้าน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่เฒ่าพบว่าชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาจากการท่องเที่ยวทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม แต่ที่พบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน คือ ปัญหาขยะ น้ำเสีย ปลาตาย ปริมาณแมงกะพรุนลดลงและขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการปัญหา ที่ผ่านมามีหน่วยงานและกลุ่มองค์กรในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล หนองแม่เฒ่า และกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่เฒ่าจะพยายาม

จัดการปัญหาผ่านการดำเนินกิจกรรมหลายกิจกรรม เช่น การเก็บขยะส่วนที่เหลือนำไปเผา กำหนดให้นักท่องเที่ยวให้อาหารปลาน้อยลงในช่วงเทศกาล ทำร่องระบายน้ำเส้นทางท่องเที่ยวในช่วงน้ำแข็ง แต่ยังมีปัญหาอีกหลายอย่างที่ยังไม่สามารถจัดการได้ ด้วยยังขาดข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงลึก ทำให้ไม่สามารถวางแผนเพื่อป้องกันและจัดการปัญหาในระยะยาวได้ คนในชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา เส้นทางท่องเที่ยวทุรุดโทรมและชุมชนมีความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าหนองแม่นา-ทานตะวัน และหน่วยงานต่าง ๆ หาสาเหตุด้วยการทบทวนสาเหตุว่า เพราะเหตุใดปรากฏการณ์ปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น และพบว่า กระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมในงานวิจัยในยุคแรก ๆ ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่เข้มข้นนัก เนื่องจากมีคนจากภายนอกเป็นหัวหน้าโครงการ โดยชุมชนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ไม่สามารถส่งผลกระทบต่อปรับเปลี่ยนวิถีคิดของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากนัก ดังนั้นจึงได้ข้อสรุปร่วมกันว่า เพื่อให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี สามารถป้องกันและจัดการปัญหาได้อย่างยั่งยืน ถึงเวลาแล้วที่ทีมทำงานและชุมชนควรมีการทบทวนและหาแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน จึงได้ร่วมกันพัฒนาโครงการวิจัยนี้ขึ้นมา เพื่อใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชนต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งในด้านบวกและด้านลบอย่างไร เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา และค้นหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวร่วมกันต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1. ผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนหนองแม่นาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร
2. แนวทางในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นาควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา
2. เพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือในการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยว
2. ข้อมูลผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นาในประเด็นต่าง ๆ
3. ข้อมูลข้อคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัญหาที่พบในแหล่งท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการ
4. องค์ความรู้เกี่ยวกับเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ
5. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา

6. องค์ความรู้เกี่ยวกับตัวชี้วัดผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ

เชิงพัฒนา

1. เกิดแผนงานการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เกิดแผนปฏิบัติการเพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ
3. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ลดลง
4. เกิดการประสานความร่วมมือในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การนำผลงานวิจัยไปใช้

ชุมชน/ท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลไปพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และสามารถประสานประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนที่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตชุมชนน้อยที่สุด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. เกิดการประสานความร่วมมือ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
2. สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างครัวเรือน ชุมชน หน่วยงานราชการและองค์กรอื่นในการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยสร้างความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
3. ใช้เป็นตัวอย่างของการศึกษาถึงรูปแบบและปัญหาในการจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีลักษณะหรือปัจจัยต่าง ๆ ใกล้เคียงกับชุมชนที่ศึกษา หากมีความต้องการที่จะผลักดันให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในชุมชนตนเอง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เป็นอยู่และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่จะเกิดขึ้นในกิดต่อไป
2. เลือกประเด็นที่จะประชาสัมพันธ์ลักษณะหรือความสนใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างเข้าใจโดยไม่ทำลายลักษณะวิถีชีวิตชุมชน

1.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

1 พฤษภาคม 2553 ถึง 31 ตุลาคม 2554

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ ทีมวิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. แนวคิดการมีส่วนร่วม
3. ภาคิ / ผู้เกี่ยวข้อง
4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวและมาตรการป้องกันแก้ไข
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชนและให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการหรือการให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม รวมถึงการเกื้อกูลต่อเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคตด้วยรูปแบบที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่า ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาเป็นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การจัดการ การให้บริการ การประเมินผล และการสรุปผลการดำเนินงาน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาชุมชน 5 ด้าน คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม หากมีการจัดการที่ดี จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สินธุ์ สโรบล, 2545)

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม (participation)

ทัศนาศาสตรศาสตร์ (2539) ได้ให้แนวคิดของการมีส่วนร่วมว่ามีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ 1) เป็นการเกี่ยวข้องกับทางจิตใจ และอารมณ์มากกว่าจะเป็นกิจกรรมทางกาย 2) เป็นการกระตุ้นให้ช่วยเหลือและทำประโยชน์ 3) เป็นการส่งเสริมให้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ 4) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมควรตระหนักถึงความสมดุลระหว่างการมีส่วนร่วมอย่างไม่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมที่มากเกินไป จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของบุคคลจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อหน่วยงาน และภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเป็นเจ้าของโครงการ บุคคลภายนอกเป็นเพียงฝ่ายสนับสนุน ชาวบ้านเป็นผู้วางแผนดำเนินการตามรูปแบบ ตามวิธีการที่ชาวบ้านคุ้นเคย ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจเมื่อต้องการทางเลือกในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ภูมิรู้ ภูมิปัญญาและภูมิธรรมของชุมชน ที่สำคัญบุคคลที่ระดมความคิดและเป็นผู้แก้ไขปัญหาต้องมาจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะกระบวนการพัฒนาว่า เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของการพัฒนาจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันตามภูมิรู้ ภูมิปัญญาและภูมิธรรม ตามวิถีวิธีการของคนในชุมชน โดยมีบุคลากรภายนอกเป็นผู้สนับสนุน

2.3 ภาวคิ/ผู้เกี่ยวข้อง

พจนานาสวนศรี (2546) กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของภาวคิที่เกี่ยวข้องไว้ว่า ชุมชนจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจระบบการทอ้งที่ถือว่าเกี่ยวข้องกับใคร อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวข้องอย่างไร เพื่อกำหนดความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมในช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อใช้การทอ้งที่ทอ้งเป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชน โดยให้กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทร่วมมือกันในการทำงาน เพื่อให้การทอ้งที่ทอ้งโดยชุมชน ได้รับการยอมรับโดยสร้างรูปแบบการทำงานที่ให้แก่แต่ละกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นพันธมิตรกับชุมชน

จากความสำเร็จและความจำเป็นในการทำงานกับภาคี/ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว การทำงานในโครงการวิจัยจึงต้องมี “การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง” เพราะมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1) ทราบว่าผู้เกี่ยวข้องกับโครงการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก กลุ่มเป้าหมายรอง และกลุ่มพันธมิตร ที่ต้องประสานมีใครบ้าง มีบทบาทอย่างไรต่อโครงการ

2) ทระพยากรบุคคลที่จะมาสนับสนุนโครงการมีใครบ้าง

3) กลุ่มเป้าหมายที่จะทำงานด้วยคือใคร

4) ผู้ที่จะดำเนินโครงการต่อเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนคือใคร

ประโยชน์ของ “การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง” มีดังนี้

1) ทราบว่าจะต้องทำงานร่วมกับใครบ้างในโครงการวิจัย

2) ทราบว่าจะใช้ประโยชน์อะไรจากผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้น

3) จะสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานได้ชัดเจนและเหมาะสม

“การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง” จะต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาโครงการ ก่อนหรือเริ่มทำโครงการ และระหว่างทำกิจกรรมตามโครงการ เพื่อให้การทำงานของโครงการมีความชัดเจน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย เรียงตามลำดับความสำคัญมี ดังนี้

1. ทีมวิจัยหลัก คือผู้รับผิดชอบหลักที่เข้าร่วมทำงานตลอดโครงการและมีบทบาทสำคัญควรวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่ามีใครบ้างที่เป็นตัวหลัก และแต่ละคนนั้นมีศักยภาพอะไรบ้าง แตกต่างกันอย่างไรเพื่อจะได้วางบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

2. ทีมวิจัยร่วม คือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้วิฤภูมิปัญญา กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งอาจเข้าร่วมกระบวนการในบางช่วงบางโอกาส ไม่จำเป็นจะต้องเข้าร่วมตลอดโครงการ ทีมวิจัยต้องวิเคราะห์ว่าแต่ละกลุ่มเกี่ยวข้องกับโครงการในเนื้อหาใดบ้าง เพื่อจะได้วางบทบาทให้เหมาะสมว่าเมื่อไรที่ต้องการการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนนั้น ๆ ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้ที่ได้รับประโยชน์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและได้รับผลกระทบจากงานวิจัยโดยตรง หรือเป็นผู้ให้ข้อมูล และผู้ร่วมทำงานในบางครั้ง กลุ่มนี้จะอยู่ใกล้ชิดกับทีมวิจัยหลักค่อนข้างมาก เพียงแต่อาจมาร่วมได้ในบางครั้งเท่านั้น

3. กลุ่มผู้สนับสนุน คือ ผู้ที่อาจจะไม่มีผลประโยชน์ต่อโครงการ อาจเป็นคนในหรือ คนนอกชุมชน หรือเป็นหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องที่พร้อมจะให้ การสนับสนุนและให้การช่วยเหลือในด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลความรู้ หรืออาจเป็นที่ปรึกษาก็ได้ บทบาทที่มีต่องานวิจัยอาจจะน้อย แต่ยังคงมีความสำคัญ ซึ่งอาจเป็นคนกลุ่มเดียวกับกลุ่มทีมวิจัยร่วมก็ได้

4. กลุ่มผู้ที่ประสานต่อในบางเรื่องหรือหลังงานวิจัย คือ กลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย แต่คาดว่าจะได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. โรงเรียน ซึ่งอาจนำข้อมูลไปใช้ต่อโดยพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และพัฒนาชุมชนซึ่งสามารถนำข้อมูลงานวิจัยไปพัฒนาต่อเป็นสินค้า OTOP เป็นต้น

สำหรับทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมนั้น ต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาท ศักยภาพในตัวคนและในทีม เพื่อจะได้จัดบทบาทและกระบวนการทำงานร่วมกันได้ถูกต้อง การวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องที่ทำได้ชัดเจน จะส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล และส่งผลต่อการกำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น ในการดำเนินงานกระบวนการวิจัยนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้น ทีมวิจัยจะต้องค้นหาวิธีการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องมากที่สุด เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด

ในการศึกษาข้อมูลนั้น มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสำคัญต่อโครงการซึ่งทีมวิจัยต้องประเมิน 3 ข้อ คือ

1. จะใช้ข้อมูลความรู้อะไรบ้างในการแก้ไขปัญหา
 2. จะต้องรู้ว่าแหล่งข้อมูลอยู่ที่ไหนบ้าง และจะมีวิธีการที่จะได้ข้อมูลนั้นมาอย่างไร
 3. จะใช้ข้อมูลที่ร่วมกันศึกษาไปผลักดันการแก้ปัญหาหรือนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างไร
- พจนานุกรม (2546: 105-107) จัดกลุ่มภาคที่เกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ระดับชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน กลุ่มร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก กลุ่มยานพาหนะในท้องถิ่น วัด โรงเรียน อนามัย สถานที่สำคัญในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล รีสอร์ท อุทยานแห่งชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่ เช่น พัฒนาการเกษตรตำบล

2. ระดับอำเภอ/จังหวัด ประกอบด้วย กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ระดับจังหวัดหรือภาค ผู้ประกอบการกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และกลุ่มรถ/เรือให้เช่า และสื่อมวลชนท้องถิ่น

3. ระดับชาติ ประกอบด้วย เครือข่ายท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ประกอบการกิจท่องเที่ยว สื่อมวลชน นักท่องเที่ยว สถาบันวิจัย และสถาบันการศึกษา

สินธุ์ สโรบล จัดภาคที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาคภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 1.2 หน่วยงาน/ส่วนราชการระดับอำเภอ
- 1.3 หน่วยงาน/ส่วนราชการระดับจังหวัด
- 1.4 กระทรวงที่รับผิดชอบและสนับสนุนการท่องเที่ยว
- 1.5 หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง
- 1.6 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 1.7 กระทรวงท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ
- 1.8 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ภาวการณ์ที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 2.1 หอการค้าจังหวัด
 - 2.2 สมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยว
 - 2.3 สมาคมมัคคุเทศก์
 - 2.4 สมาคม / ผู้ประกอบการสินค้าที่ระลึก
 - 2.5 บริษัทนำเที่ยว
3. ระดับความร่วมมือของภาคี

ความร่วมมือของภาคีมีหลายระดับดังนี้ (พจนานุกรม, 2546: 111)

 - 3.1 ให้ข้อมูลข่าวสาร
 - 3.2 แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์
 - 3.3 ประสานทรัพยากร
 - 3.4 เป็นพันธมิตรระหว่างองค์กร
 - 3.5 เป็นหุ้นส่วน - ร่วมลงทุน
 - 3.6 ร่วมมีส่วนได้ส่วนเสียในการทำงาน

2.4 ผลกระทบของการท่องเที่ยวและมาตรการป้องกันแก้ไข

วรรณ สิทธิอาษา ท่องเที่ยว (ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, 2546) อธิบายไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจ เชิงสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อชุมชนท้องถิ่น ต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนจำเป็นต้องมีแนวทางและมาตรการเพื่อรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ผลกระทบด้านบวกและด้านลบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมีดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน

1. การเปลี่ยนแปลงโครงการสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวสู่ท้องถิ่น จะมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้ที่ช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็งขึ้น

2. การกระจายรายได้สู่ชุมชน การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวย่อมต้องมีการจับจ่ายใช้สอยในการซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือน เช่น การซื้อของที่ระลึก ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าขนส่งในท้องถิ่น การซื้อรายการนำเที่ยว และอื่น ๆ ทำให้ชุมชนมีรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้น

3. การเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชน รายได้ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแสดงถึงความกินคืออยู่ดีขึ้น

4. การนำรายได้สู่ชุมชนในลักษณะผลกระทบทวีคูณ การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้แก่บุคคลบางกลุ่ม และกระตุ้นให้นำรายได้ส่วนหนึ่งไปใช้จ่ายต่อ จึงเกิดการกระจายรายได้แก่บุคคลอื่นต่อไปเรื่อย ๆ

5. การจ้างงานแก่ชุมชน ธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จึงเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงเป็นการสร้างรายได้ให้กับเยาวชนของชุมชนด้วย

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

การขยายตัวของการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนได้เช่นกัน ดังนี้

1. เกิดความไม่สมดุลภาคในการพัฒนาและกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ พื้นที่ที่มีทรัพยากรเหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยวจะได้รับความสนใจจากภาครัฐและภาคเอกชนในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าพื้นที่ที่ไม่มีศักยภาพในเชิงการท่องเที่ยว ส่งผลให้การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

2. เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์กันของชุมชน การท่องเที่ยวมีผลนำไปสู่การแก่งแย่งผลประโยชน์กันของผู้ประกอบการ เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้มาก จึงเกิดการแข่งขันกันในรูปแบบต่าง ๆ

3. ทำให้ค่าครองชีพและราคาที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยวสูงกว่าพื้นที่อื่น พื้นที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวมากจะทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคในบริเวณนั้นมีราคาสูงขึ้นเพื่อสร้างกำไรในระดับสูง และเป็นที่สนใจของผู้ประกอบการที่ต้องการเข้าไปลงทุนส่งผลให้ที่ดินในบริเวณนั้นมีราคาสูงขึ้น

2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

1. เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมแก่ชุมชน รัฐและเอกชนร่วมกันสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของชุมชน ประชาชนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพเสริมเกี่ยวกับการให้บริการนักท่องเที่ยวได้

3. ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้และยอมรับวัฒนธรรมของกันและกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน

4. ช่วยสร้างความสามัคคีแก่ชุมชน ประชาชนจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า และหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และพัฒนา ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่สืบไป

5. ป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน ถ้าคนในชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ จากการจ้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก็จะไม่คิดอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น

6. ใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

7. ช่วยฟื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรม การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้ประชาชนฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีของตนเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และสืบทอดต่อไป ตลอดจนสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชม

8. เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

9. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชน ทำให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างของ วัฒนธรรม

10. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนสามารถส่งเสริมงานอาชีพศิลปหัตถกรรม โดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตสินค้าที่ระลึก เป็นการสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนได้มาก

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

1. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของสังคมของชุมชน เกิดการเลียนแบบเอาอย่างนักท่องเที่ยว ทำให้ค่านิยมและวิถีชีวิตเดิมเปลี่ยนไป

2. การขัดแย้งระหว่างคนท้องถิ่นกับคนนอกพื้นที่ เกิดจากความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น

3. เกิดปัญหาการหลอกลวงเอาเปรียบเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบางคน ที่ฉวยโอกาสเอาเปรียบและค้ากำไรเกินควร

4. เกิดปัญหาทางสังคม เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด การขายบริการทางเพศ ปัญหา ครอบครัว ความไม่ปลอดภัยต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้

5. การลดคุณค่าดั้งเดิมของงานศิลปหัตถกรรม งานศิลปหัตถกรรมบางประเภท ถูกดัดแปลงหรือเลียนแบบเพื่อผลิตสินค้าตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้ความ ประณีตและมาตรฐานคุณค่าดั้งเดิมลดลง

6. เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุของชุมชน

3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน

1. เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน จะกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมอันเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในชุมชนมากขึ้น

2. ช่วยให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง และรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประชาชนในท้องถิ่น จะช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม รักษาสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้อยู่ในสภาพที่ดี ทั้งยังร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว

3. เกิดประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหาแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมมือกันศึกษาและกำหนดแนวทางในการรักษาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันไม่ให้อสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม

4. เกิดการฟื้นฟู และบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างของชุมชน สิ่งปลูกสร้างในชุมชนที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์แหล่งประวัติศาสตร์ ย่อมได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์และฟื้นฟูให้อยู่ในสภาพที่ดีจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าของชุมชน

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน

1. เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชน ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ น้ำ ดิน เป็นต้น จะถูกทำลายไปเพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การนุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อสร้างที่พักแรม หรือการบริการอื่น ๆ การเก็บของป่าไปเป็นของที่ระลึก

2. เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นในชุมชน นักท่องเที่ยวที่พฤติกรรมไม่เหมาะสม ขาดจิตสำนึกย่อมส่งผลกระทบทำลายทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นในชุมชน เช่น การขีดเขียน บริเวณโบราณสถาน การขโมยศิลปวัตถุทำให้ทรัพยากรเหล่านี้เสื่อมสภาพ

3. เกิดปัญหาผลกระทบต่อชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหามลภาวะตามมา เช่น ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ ปัญหาการเน่าเสียของแม่น้ำ ลำคลอง ปัญหามลภาวะทางเสียง ปัญหามลภาวะของอากาศ

4. ปัญหาการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวสร้างปัญหาในการทำลายทัศนียภาพ ไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ ขาดระเบียบในการก่อสร้าง และจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเสื่อมโทรมเร็วขึ้น

4. มาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยว

มาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวมีดังต่อไปนี้

มาตรการด้านการวางแผน มีแนวทางดังนี้

1. การศึกษาวิจัย โดยเน้นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ระบุสภาพปัญหา การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่

2. การจัดทำแผนและคู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกต้องไม่ขัดต่อสภาพแวดล้อม

3. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาและการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งควบคุมการจัดการของเสียหรือมลพิษที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

4. การศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อทราบถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ต่อการรองรับนักท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยว

5. การกำหนดเขตควบคุมอาคาร

มาตรการด้านการจัดการ มีแนวทางดังนี้

1. การสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาสาธารณูปการ สภาพภูมิทัศน์ คุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2. การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว โดยการจัดให้มีการฝึกอบรม การบรรยายให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ การปลูกจิตสำนึกผู้มีอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยเน้นและรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น การป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่อาจกระทำได้เพียงหน่วยงานเดียว จึงจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกันกับหน่วยงานทุกฝ่ายเพื่อลดภาวะดังกล่าว

มาตรการด้านการควบคุม มีแนวทางดังนี้

1. การตรวจสอบและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพในแต่ละพื้นที่ โดยอาศัยเทคนิค วิธีการ ความรู้ ประสบการณ์เพื่อหาทางควบคุมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

2. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์และประเมินผลโครงการพัฒนาว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบอย่างไรบ้างต่อสิ่งแวดล้อม

3. การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม การกำหนดปริมาณหรือความเข้มข้นสูงสุดระดับหนึ่งที่จะยอมให้มีสารหรือพลังงานที่อาจก่อให้เกิดภาวะมลพิษ โดยไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ พืช และสัตว์

4. การกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งจากอาคารประเภทต่าง ๆ เป็นการควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อแหล่งท่องเที่ยว

5. มาตรการทางกฎหมาย เป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่สำคัญ มาตรการนี้จะเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอยู่กับความทันสมัยและความเข้มงวดของการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับของกฎหมายของผู้ที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย

มาตรการด้านการส่งเสริม มีแนวทางดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยสื่อสาขาต่าง ๆ ทั้งรายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ตลอดจนสิ่งพิมพ์ที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำเผยแพร่ นอกจากนี้ ยังมีการจัดโครงการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยขอความร่วมมือจากเยาวชนร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยวเป็นครั้งคราว

2. การจัดตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว เพื่อดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกทางการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ความหวงแหนทรัพยากรเหล่านั้น โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนเอง

4. การจัดตั้งองค์กรเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นร่วมมือร่วมใจกันจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนิษฐา อู่ถาวร (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ ส.ถ. 8 (หนองแม่นา) จังหวัดเพชรบูรณ์ ช่วงระหว่างเดือนตุลาคม 2544 จนถึงเดือนกรกฎาคม 2545 มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ และความพร้อมของชุมชน คือหมู่บ้านทานตะวัน และหมู่บ้านหนองแม่นา ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ภายในท้องถิ่น การศึกษาวิจัยนี้ได้ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมโดย ทีมนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อทำการศึกษาข้อมูลของท้องถิ่น ดำรวจทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่น เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นให้เป็นระบบ ซึ่งจะนำมาใช้ในการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นได้ การศึกษาวิจัยนี้นำไปสู่การรวมตัวของชาวบ้านก่อตั้งองค์กรชุมชนท้องถิ่น คือ ชุมชนคนรักป่าหนองแม่นา-ทานตะวัน ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ภายในท้องถิ่น จากการทดลองปฏิบัติการร่วมกัน

ระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว พบว่า ชาวบ้านมีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่นได้อย่างดี ปัญหาสำคัญที่พบคือ ชาวบ้านยังมีขีดจำกัดในเรื่องการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสมควรจะได้มีการพัฒนาส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป การศึกษาวิจัยนี้ เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และได้มีแนวทางที่จะให้ชุมชนได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้

สุจารี จันทรสุข (2541) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชนที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนอันเป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเปรียบเทียบประชาชนที่อยู่ในเขตแหล่งท่องเที่ยวกับประชาชนที่อยู่นอกเขตแหล่งท่องเที่ยวประชาชน และเพื่อทดสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมต่อประชาชนที่อยู่ในเขตและนอกเขตแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนซึ่งมีที่อยู่อาศัยในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 245 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตแหล่งท่องเที่ยว 127 คน และกลุ่มตัวอย่างที่อยู่นอกเขตแหล่งท่องเที่ยว 118 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า สภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนในเขตแหล่งท่องเที่ยวและนอกเขตแหล่งท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันด้านการประกอบอาชีพหลัก เกษตรกรมีอาชีพหลักและอาชีพรองที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน ที่ดิน ความสัมพันธ์ในครอบครัวและความสัมพันธ์ในชุมชน และการทดสอบสมมติฐาน โดยการควบคุมตัวแปรการย้ายถิ่นแล้ว พบว่า ตัวแปรด้านการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การเคยเปลี่ยนอาชีพ เงินออม หนี้สิน และการมีที่ดินมีความแตกต่างกัน

ฤทธิ อนุจรพันธ์ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ ความเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของพื้นที่อาคารค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว ในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ตั้งอยู่บริเวณริมถนนสายหลักได้เปลี่ยนจากที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่การค้าและบริการ ส่งผลให้เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม จากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งการเข้ามาประกอบกิจการค้าขายและบริการของคนต่างถิ่นทำให้จำนวนประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ 2 ด้าน คือ ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และปัญหาน้ำเสียจากการปล่อยน้ำทิ้งของพื้นที่พักอาศัย อาคารพาณิชย์ และโรงแรมต่าง ๆ

สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ (กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอังกาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โครงสร้างหลักทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงมิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่ได้มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ชุมชนยังคงไว้ซึ่งระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเอง และคงความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเพื่อแบ่งปัน มีความสามัคคีช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ซึ่งแม้ว่าชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาไปแล้ว แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งระบบคุณค่าของการเคารพต่อธรรมชาติซึ่งมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่

การท่องเที่ยวในชุมชนได้นำมาซึ่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบในทางสังคมวัฒนธรรม แม้ในระยะต้นจะมองไม่เห็นเด่นชัดนักก็ตาม ในเชิงบวกได้สร้างความรู้สึกรักภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชนเผ่า ก่อให้เกิดการสร้างงาน ยกกระดับมาตรฐานการครองชีพ สนับสนุนการศึกษาและการหมุนเวียนเงินตราขึ้นในชุมชน ส่วนผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ในเชิงบวกได้ช่วยยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่า แต่ในขณะเดียวกันได้ส่งผลกระทบในเชิงลบเช่นกัน ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น ขยะมูลฝอย การรบกวนระบบนิเวศของป่าดิบเขาตอนบนและรบกวนความเป็นส่วนตัวหรืออิสระในการใช้พื้นที่ของชุมชน โดยส่วนรวม

ชุมชนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน ท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อมรา จำรูญศิริ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า หลังจากที่ภูเรือได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีอาชีพเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมพบว่า การปกครองมีระเบียบแบบแผนดำเนินการ โดยคณะกรรมการตามลำดับระบบครอบครัวและเครือญาติเปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยว นิยมแยกครอบครัวเพื่อมาประกอบอาชีพส่วนตัว การพึ่งพาอาศัยกันลดน้อยลง การศึกษาได้รับความสนใจมากขึ้น ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษา นิยมส่งบุตรหลานเรียนสูงขึ้น ระบบสาธารณสุขปลอดภัย ได้รับการพัฒนา มีความสะดวกสบาย ด้านสาธารณสุขชาวบ้านได้รับการบริการจากภาครัฐอย่างทั่วถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมพบว่า มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อบางอย่างยังคงมีอยู่ แต่องค์ประกอบบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป

ในด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านตำบลหนองบัวได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวก ทำให้เกิด

อาชีพใหม่ มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต พัฒนาเทคนิควิธีการในการผลิต ราคาผลผลิตสูงขึ้น ชาวบ้านรู้จักการลงทุน มีการออมทรัพย์ ใช้จ่ายที่ส่งผลกระทบต่อ ได้แก่ ใช้จ่ายด้านนิเวศวิทยา การส่งเสริมจากรัฐ ความเจริญด้านคมนาคมและสาธารณูปโภค ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านลบพบว่า ชาวบ้านมีค่าครองชีพสูงขึ้น ราคาที่ดินสูงขึ้น การถือครองที่ดินมีน้อยลง มีการอพยพแรงงานและการบุกรุกป่าเพื่อทำไร่ ใช้จ่ายด้านนี้มาจากนโยบายของรัฐ การพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนจำนวนนักท่องเที่ยว ผลกระทบทางสังคมด้านลบพบว่า การท่องเที่ยวทำให้สภาวะการว่างงาน การคมนาคมสะดวกขึ้น ความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่น เกิดการร่วมมือในการพัฒนา มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการธุรกิจ ชุมชนเกิดความสามัคคีได้รับรู้ข่าวสาร ทำให้มีการพัฒนาความรู้ความคิด มีการจัดระเบียบสังคม เห็นความสำคัญของการศึกษา ผลกระทบด้านนี้มีปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ ด้านสื่อสารมวลชนและการส่งเสริมอาชีพ ผลกระทบทางสังคมด้านลบพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวหรือญาติลดน้อยลง เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ มุ่งประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ ค่าครองชีพสูง ส่วนผลกระทบทางวัฒนธรรมในด้านลบ ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีการพัฒนาทางความคิด มีการจัดงานเทศกาลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งมีปัจจัยจากนโยบายของรัฐทั้งด้านการศึกษาที่สูงขึ้นของคนในชุมชน ส่วนผลกระทบด้านลบได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมทั้งการแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม แต่ความเชื่อบางอย่าง เช่น การนับถือศาลเจ้าพ่อพระยาศรี โทณ ยังมั่นคงเหนียวแน่น เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ แสดงถึงพลังวัฒนธรรมที่ก่อเกิดให้เกิดความสามัคคีเป็นพลังในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ผลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ แนวทางในการพัฒนาโดยใช้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวภายใต้ปัจจัยที่เอื้ออำนวย เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพใช้ภูมิปัญญาในการบริการจัดการ ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สืบทอดให้กับคนรุ่นหลังต่อไป

กษมา ประจง (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลยพบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน การยกมาตรฐานการครองชีพ และลดภาวะการว่างงาน ผลกระทบด้านลบทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหารายได้ไม่แน่นอน ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์ และปัญหาการถือครองที่ดิน ผลกระทบทางสังคมด้านลบได้แก่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพ การสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม การสร้างความสามัคคีในชุมชน การป้องกันอพยพย้ายถิ่นของประชากร และการเสริมสร้างการศึกษา ผลกระทบทางสังคมด้านลบได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม ความไม่เป็นธรรมในสังคม อาชญากรรม และการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ผลกระทบทาง

วัฒนธรรมด้านบวก ได้แก่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมและ
ความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ และผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านลบ ได้แก่ ค่านิยมในการ
ครองชีพ การเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ การแต่งกาย และภาษา ผลกระทบทางการเมืองด้านบวก ได้แก่
การจัดระเบียบสังคมของชุมชน ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ความสามัคคี
ความสำคัญทางการศึกษาและการตื่นตัวทางการเมืองท้องถิ่น ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านบวก ได้แก่
การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาและ
ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมด้านลบ ได้แก่ การทำลายทางชีวภาพและ
การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
การเมือง และสิ่งแวดล้อม มีดังนี้ คือ ผลกระทบของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพ
ประเพณี ภาษา ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ และภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อม

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นคุณประโยชน์เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวในชุมชน โดยใช้ยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวภายใต้ปัจจัยที่เอื้ออำนวยเพื่อพัฒนาศักยภาพ
การท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพ และควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ
ตลอดจนสร้างความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ชุมชนให้เป็นมรดกสืบทอด
ให้กับคนรุ่นต่อไป

วรลักษณ์ จรรย์รักษ์และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อการ
เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ: กรณีศึกษาอำเภอปาย จังหวัด
แม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสภาพพื้นที่ในเบื้องต้นทางด้านภูมิศาสตร์โดยเน้น
ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวใน
เขตพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 3) ศึกษาพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวในเบื้องต้นของนักท่องเที่ยว
ที่มาเที่ยวในเขตอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 4) ศึกษาผลกระทบในเบื้องต้นจากการท่องเที่ยวต่อ
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทั้งนี้ โดยเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5 ปี คือตั้งแต่ พ.ศ. 2546 – 2550 วิธีการศึกษา ใช้
การศึกษาจากข้อมูลมือสอง (เอกสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต) การลงพื้นที่สำรวจสภาพทั่วโดยอาศัย
เครื่องมือ เช่น กล้องถ่ายภาพและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้แนวคำถามถึงโครงสร้าง มี
การนำข้อมูลจากการสำรวจในเบื้องต้นมากำหนดพื้นที่เพื่อลง Focus Group แบบเจาะลง ได้แก่พื้นที่
ต.แม่नाเติง ต. เมืองแปง มีการสัมภาษณ์ผู้รู้ในพื้นที่และจัดเวทีระดมข้อมูล ความคิดเห็นกับนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาเขตอำเภอปาย

ผลการศึกษา พบว่า ในด้านภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว อำเภอปายตั้งอยู่ทางตอนบนของจังหวัด
แม่ฮ่องสอน มีพื้นที่ 2,244.7 ตารางกิโลเมตร ลักษณะ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบแอ่งกระทะ

ล้อมรอบด้วยภูเขา มีแม่น้ำสำคัญสองสายได้แก่ แม่น้ำปาย และแม่น้ำของ มีอาณาเขตทางทิศเหนือติดกับประเทศพม่า ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์สวยงามและสภาพภูมิอากาศดี จึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ลักษณะการใช้ที่ดินและน้ำเพื่อการท่องเที่ยวพบว่า มีการขยายพื้นที่สร้างสถานบริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้นทุกปี พื้นที่เกษตรมีการถูกกว้านซื้อจากนายทุนเพื่อสร้างรีสอร์ทโรงแรม เกสต์เฮ้าส์มากขึ้น บางส่วนมีการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ ส่วนการใช้น้ำ แหล่งน้ำสำคัญของอำเภอปายส่วนใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น น้ำฝน แม่น้ำปาย แม่น้ำของ และแหล่งน้ำใต้ดิน ซึ่งข้อมูลด้านการใช้น้ำพบว่า ยังขาดฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในพื้นที่พบว่า ในบางพื้นที่ของอำเภอปายมีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ และระบบการผลิตน้ำประปายังไม่พัฒนา สำหรับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวช่วงแรก ๆ ที่มาปายส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ เพราะโดยสภาพพื้นที่และอากาศเหมาะกับการเป็นเมืองพักผ่อน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ได้แก่ เดินป่า ล่องแพ ล่องเรือ ทัวร์มอเตอร์ไซด์ และท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เป็นต้น ภายหลังจากนั้น นักท่องเที่ยวชาวไทยมีมากขึ้น ในส่วนพฤติกรรมกรการท่องเที่ยว การมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีทั้งมาเป็นคณะทัวร์ มาเป็นกลุ่มและหนุ่มสาวจะมาเป็นคู่ ๆ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ไม่นิยมพักในพื้นที่สะดวกสบาย แต่เน้นสถานบริการที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ระยะแรกนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มาแบบแบกเป้ (backpacker) ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะมีระดับสูงขึ้น จึงเกิดโรงแรมและรีสอร์ทที่เน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีระดับมากขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในภาคอื่นในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามฤดูกาล ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบาย และชอบซื้อของ (ช้อปปิ้ง) ชอบเที่ยวในช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ หรือช่วงฤดูหนาว ผลจากการมีชาวต่างชาติและคนนอกพื้นที่มาท่องเที่ยวมาก แม้สภาพทางเศรษฐกิจจะดีขึ้น แต่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมอำเภอปาย มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาชีพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนไป เกิดแหล่งมั่วสุม มีเสียงดังจากแหล่งท่องเที่ยว ยามค่ำคืน สร้างค่านิยมบริโภคสูง มีปัญหาการจราจรในเขตเมือง และแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะหรือเขตอนุรักษ์ เกิดปัญหาการเพิ่มของขยะในแหล่งท่องเที่ยว

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น ได้ข้อสรุปว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านบวกและด้านลบดังนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวก พบว่า ทำให้เกิดการจ้างงาน มีการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงทางการผลิต จากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขาย เกิดการยกมาตรฐานการครองชีพ มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินธุรกิจ ทางเศรษฐกิจด้านลบ พบว่า มีการ

ขยายพื้นที่เพื่อสร้างสถานบริการท่องเที่ยว พื้นที่ทางการเกษตรถูกกว้านซื้อจากนายทุนเพื่อสร้างรีสอร์ท ชาวบ้านมีค่าครองชีพสูงขึ้น ราคาที่ดินสูงขึ้น การถือครองที่ดินน้อยลง

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านบวก พบว่า เกิดการสร้างสรรคความเจริญทางสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม สร้างความสามัคคีในชุมชนมีการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของประชากร เกิดการส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม เกิดการจัดเทศกาลการท่องเที่ยว ด้านลบ พบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลง เกิดแหล่งมั่วสุ่ม มีเสียงดังจากนักท่องเที่ยวยามค่ำคืน มีปัญหาด้านการจราจรในเขตเมือง มีแนวโน้มการเกิดอาชญากรรมเพิ่มขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อและการแต่งกายและภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติครอบครัวลดน้อยลง

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านบวก พบว่า ช่วยยับยั้งการทำลายป่า เกิดการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน อนุรักษ์ป่าชุมชน มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ด้านลบ พบว่า มีปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะหรือเขตอนุรักษ์ เกิดปัญหาการเพิ่มของขยะในแหล่งท่องเที่ยว การทำลายทางชีวภาพและการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน การรบกวนระบบนิเวศน์ของป่า และการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่ไม่เหมาะสม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีความรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว หากเกิดจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมากกว่า ความเจริญเติบโตในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ อาจเป็นแรงจูงใจให้เกิดการลงทุน การกว้านซื้อที่ดินใกล้บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนในด้านการประกอบอาชีพ เกิดการย้ายถิ่นฐาน ในระยะแรกส่งผลในด้านบวก เช่น เกิดการจ้างงาน ช่วยลดปัญหาอัตราว่างงาน แต่ในระยะยาวส่งผลทางด้านลบ เช่น เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน เขตอนุรักษ์ การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ เปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง

การบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต้องมีความสัมพันธ์กับบริบทของชุมชนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ใช้รูปแบบและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเพื่อให้การวิจัยสามารถได้มาซึ่งคำตอบเชิงประจักษ์ในแต่ละวัตถุประสงค์ข้างต้น ทีมวิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็นกรอบกว้าง ๆ ตามแต่ละวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา ทีมวิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. จัดเวทีทำความเข้าใจภาพรวมของโครงการวิจัยต่อคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ประชุมสรุปบทเรียน การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อกำหนดกรอบประเด็นในการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มที่ผ่านมา
3. เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยว และเครื่องมือในการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยว
4. ปรับปรุงประเด็นและพัฒนาเครื่องมือในการศึกษาผลกระทบ
5. เก็บข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวในประเด็นต่าง ๆ และข้อมูลข้อคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในประเด็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัญหาที่พบในแหล่งท่องเที่ยวและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการ
6. สืบหาแหล่งที่อยู่/ที่มาของเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบ และจัดทำแผนภูมิ/แผนภาพเพื่อแสดงภาพของปัญหาจากการท่องเที่ยว
7. ประชุมสรุปผลข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ และข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบ
8. วางแผนการศึกษาดูงานและศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบในการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการป้องกันและแก้ไขผลกระทบจากการท่องเที่ยว
9. ประชุมสรุปบทเรียน สรุปข้อมูลข้อค้นพบ และจัดเตรียมประเด็นนำเสนอต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

10. ประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการและภาคีที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอเพื่อขอข้อคิดเห็นและคำแนะนำจากหน่วยงานต่าง ๆ และขอความช่วยเหลือด้านบุคลากรจากหน่วยงานนั้น ๆ

11. จัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบข้อมูลข้อค้นพบและระดมข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการผลกระทบด้านต่าง ๆ จากการจัดการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งกำหนดเจ้าภาพในการจัดการผลกระทบในเรื่องต่าง ๆ

12. ประชุมทีมวิจัยร่วมกับเจ้าภาพในการจัดการผลกระทบเรื่องต่าง ๆ เพื่อสรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเวที ประมวลเป็นข้อเสนอแนวทางในการจัดการผลกระทบในด้านต่าง ๆ และวางแผนการดำเนินการในระยะที่ 2

13. จัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

วิธีดำเนินการของแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เวทีสร้างความตระหนักถึงผลที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อประชุมปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากภาคีที่เกี่ยวข้อง
- 2) เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถติดต่อและขอคำแนะนำจากหน่วยที่เกี่ยวข้องได้
- 3) เพื่อให้หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

1.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

หน่วยงาน โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแจ้ห่มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว (ไพรพิมาน)

1.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย 18 คน ทีมผู้ประสานงาน ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือเขต 3 สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ นายอำเภอเขาค้อ พัฒนาการอำเภอเขาค้อ ประธานชมรมธุรกิจนำเที่ยวเขาค้อ ไร้งันท์แรมริสอร์ท นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา เจ้าอาวาสวัดหนองแม่นา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองแม่นา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองแม่นา ตัวแทนกลุ่มอาชีพบ้านหนองแม่นา ตัวแทนกลุ่มเยาวชนบ้านหนองแม่นา และหัวหน้าฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา)

1.4 วิธีดำเนินงานกิจกรรม

1) ทีมวิจัยประชุมแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ได้แก่ การจัดสถานที่ การรับลงทะเบียน การจัดบันทึกข้อมูลการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของแต่ละหน่วยงาน การดูแลดำเนินงานสวัสดิการ และการกล่าวขอบคุณ เป็นต้น

2) ทีมวิจัยทบทวนข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องในระดับต้นและนัดประชุมสรุปผลในคราวต่อไป

1.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรม

ทีมวิจัยได้รับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ 2 สรุปบทเรียนการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

2.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อทบทวนการทำงานของกลุ่มในการให้บริการนักท่องเที่ยวในระยะที่ผ่านมา
- 2) เพื่อหาข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องในการให้บริการ เช่น ระบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา กฎกติกา ระบบและมาตรการดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยว และมีคุณเทศก์ การสื่อความหมาย และอัตราค่าบริการ
- 3) เพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และสมาชิกภายในกลุ่มชุมชนคนรักกีฬาหนองแม่เฒ่า
- 4) เพื่อคัดสรรบุคคลเข้ามาทำหน้าที่แทนคณะกรรมการในตำแหน่งที่ว่างลง
- 5) เพื่อหาแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องในการบริการนักท่องเที่ยวที่ผ่านมา
- 6) เพื่อหาแนวทางการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

2.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัยชุมชน
- 2) ทีมผู้ประสานงาน
- 3) สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวและชาวบ้านที่สนใจ

2.4 วิธีดำเนินงานกิจกรรม

จัดประชุมเพื่อทบทวนการทำงานของกลุ่มในการให้บริการนักท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา เช่น สมุดลงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการหรือมีคุณเทศก์ โดยการสังเกตและสอบถาม

พูดคุยกับนักท่องเที่ยวยุโรปที่นักท่องเที่ยวมาติดต่อขอใช้บริการและไม่ใช้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้ข้อสรุปทั้งหมด 5 ด้านดังนี้

- 1) โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าดงหนองแม่นา
- 2) กฎระเบียบของกลุ่ม
- 3) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์
- 4) การบริการและการจัดการ
- 5) ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 3 ประชุมสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกของทีมวิจัย และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานวิจัย

3.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันกับสมาชิกของทีมวิจัยเกี่ยวกับวิธีการและแนวทางการทำงานวิจัย

2) เพื่อชี้แจงและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานวิจัยให้กับสมาชิก

3.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา

3.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย 16 คน และทีมผู้ประสานงาน

3.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

ประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดโดยแบ่งหน้าที่ ดังนี้ หัวหน้าโครงการ เหมัญญิก เลขานุการและผู้รับผิดชอบพิมพ์งาน

3.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

สมาชิกทีมวิจัยมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หัวหน้าทีมวิจัย คือ นายสมชัย ชันเงิน

เหมัญญิก คือ นางพัชรีรินทร์ มัวร์ และนางต๋อนรับ เสนานุช

เลขานุการ คือ นายพ็อน มีชัย นายสวัสดิ์ สุพรม นายพาวัน นิพวงลา และ

นายอดิศักดิ์ พ็อนประเสริฐ

สมาชิกผู้ทำหน้าที่เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบ

นายสมัย ชันเงิน นายพาวัน นิพวงลา นายอดิศักดิ์ ฝ่อนประเสริฐ นายเคชา เขียวลา นายสุเมธ กิจธร นายสำรวย บุญเรืองฤทธิ์ นายสืบ เวชมะโน นายสมชาย ชุ่มคำ นายอาทร ขวัญด้วง นายผล ปาลิม และ นายอุกฤษณ์ เจริญน้อย

ผู้จัดทำรูปเล่มรายงาน

นาย สมัย ชันเงิน นายพาวัน นิพวงลา นายเคชา เขียวลาและนาย สุเมธ กิจธร

รายชื่อหัวหน้ากลุ่มศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านต่างๆ มีดังนี้

ด้านสังคมและวัฒนธรรม	หัวหน้าทีมคือ	นายเคชา	เขียวลา
ด้านสิ่งแวดล้อม	หัวหน้าทีมคือ	นายพาวัน	นิพวงลา
ด้านเศรษฐกิจ	หัวหน้าทีมคือ	นายสมัย	ชันเงิน

กิจกรรมที่ 4 เวทีสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน

4.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนถึงสาเหตุและความสำคัญของการทำงานวิจัยและแนะนำสมาชิกทีมวิจัย
- 2) เพื่อชี้แจงวิธีการดำเนินงานวิจัย พื้นที่ทำวิจัย วิธีการเก็บข้อมูลและงบประมาณการทำงานวิจัยให้กับคนในชุมชนได้รับรู้
- 3) เพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

4.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

หอประชุมหมู่บ้านหนองแม่เฒ่า

4.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย ที่ปรึกษาทีมวิจัย ผู้ประสานงาน และคนในชุมชน

4.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

จัดเวทีประชุมคนในชุมชน

- 1) ทีมวิจัยชี้แจงเหตุผล ความสำคัญ และวิธีการดำเนินงานวิจัยในหัวข้อ “แนวทางลดผลกระทบการจัดการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่เฒ่า ตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ”
- 2) ขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว
- 3) เปิดโอกาสให้คนในชุมชนซักถามและแสดงความคิดเห็น

4.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรม

คนในชุมชนมีความเข้าใจถึงเหตุผล ความสำคัญของการทำงานวิจัยและวิธีการดำเนินงานวิจัยในระดับหนึ่ง คนในชุมชนให้ความสนใจรับฟังและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยสังเกตจากคนในชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น บอกเล่าถึงปัญหา อาทิเช่น ปัญหาจากการทำการเกษตร การบุกกรุกป่าสงวนบริเวณคลองห้วยทราย ที่ทำให้น้ำแข็งตื่นเงิน ขณะที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและปัญหาเรื่องการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล คนในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจงานวิจัยโดยชุมชน ต้องชี้แจงถึงวัตถุประสงค์หลายครั้ง บางคนเข้าใจแต่ไม่มั่นใจว่าทีมวิจัยจะทำงานวิจัยเพื่อลดผลกระทบได้จริง ดังนั้น ทีมวิจัยต้องนำเสนอผลงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คนในชุมชนมั่นใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัย

กิจกรรมที่ 5 เข้ารับการอบรมการพัฒนาขีดความสามารถแกนนำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อรับฟังแนวคิดหลักการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2) เพื่อวิเคราะห์ทุนทางสังคม ความพร้อมอุปสรรคของแต่ละชุมชนด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพเวียงแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

5.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย 10 คน
- 2) ทีมวิจัยชุมชนบ้านพัฒนารพงค์ 10 คน
- 3) ทีมวิจัยชุมชนบ้านห้วยน้ำอุ่น 10 คน
- 4) ชุมชนต้นแบบ 3 ชุมชน 5 คน
- 5) คณะทีมงานจาก สกว. 2 คน
- 6) ทีมผู้ประสานงาน

5.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยเดินทางเข้ารับการอบรมเรื่องการพัฒนาขีดความสามารถแกนนำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ร่วมกับทีมวิจัยชุมชนบ้านห้วยน้ำอุ่นและชุมชนบ้านพัฒนารพงค์

5.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรม

ตัวแทนทีมวิจัยได้รับการอบรมความรู้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลกระทบจากการท่องเที่ยว กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารการเงินและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรมที่ 6 ประชุมริเริ่มเบียงร่วมกับ สกว. และเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

6.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อร่วมรับฟังผลงานวิจัยรูปแบบองค์กรที่เหมาะสมสำหรับเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนภาคเหนือ
- 2) เพื่อนำเสนอแผนแม่บทต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดกลไกการดำเนินงานขององค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือที่เหมาะสม
- 3) เพื่อหาแนวทางการจัดตั้งสมาคมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ และแลกเปลี่ยนความรู้จากการจัดการท่องเที่ยว

6.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

บ้านสวนเรือนฝัน อ.แมริม จ.เชียงใหม่

6.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ตัวแทนนักวิจัยชาวบ้าน และชุมชนเครือข่าย
- 2) หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน สถาบันการศึกษา
- 3) สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 5) เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานเครือข่าย

ชุมชนที่เข้าร่วมประชุมมี 7 จังหวัด 37 ชุมชนประกอบด้วย

1) จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย คอยปุย ถ้ำเชียงดาว หนองเบีย นาเลา ผาแตก ผาหมอน

แม่กลางหลวง แม่กำปอง เวียงแหง หัวทุ่ง

- 2) จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย แก่งเกาะใหญ่
- 3) จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ละบุลี โป่งน้ำร้อน ยะพู่ แสนใจพัฒนา ห้วยปูแกง
- 4) จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ร่องไฮ เวียงบัว
- 5) จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ภูหินร่องกล้า
- 6) จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย ภูทับเบิก มาตุลี สนสวย หนองเม่นา

7) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย จาโบ้ น้ำฮู หายใจ ผาเจริญ แม่ละนา รักไทย รุ่งอรุณ สันติชล ห้วยกุ่ม ห้วยก้อ ห้วยฮี้

6.4 วิธีดำเนินงานกิจกรรม

ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมประชุมกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการจัดตั้งสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือเพื่อที่จะของบประมาณจากภาครัฐโดยตรง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการจัดการท่องเที่ยวทั้งข้อดี และข้อเสียของตนเอง เพื่อให้ชุมชนอื่นเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

6.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือได้จัดตั้งสมาคม และได้แต่งตั้งคณะกรรมการ ชื่อกรรมการทำงานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ โดยมีภาคีเข้าร่วม 37 ชุมชน จัดทะเบียน เป็นนิติบุคคลและในที่ประชุมได้นำเสนอแนวทางการทำงานของคณะกรรมการ ร่วมกับสมาชิก เครือข่ายหลังจากที่จดทะเบียนเป็นสมาคม จากนั้นให้สมาชิกเสนอเกี่ยวกับความคาดหวังต่อกลไกในการทำงาน ความต้องการ หนุนเสริมแผนงานและความร่วมมือต่อคณะทำงาน ให้คณะทำงาน ประสานงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อไป

แผนแม่บทเครือข่ายฯ

วิสัยทัศน์ สร้างคน สร้างชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์

- 1) พัฒนาคคน
- 2) สร้างองค์ความรู้
- 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน
- 4) ประชาสัมพันธ์
- 5) นโยบาย

แผนงาน

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคคน

- 1) แผนงานการมีส่วนร่วมและบริหารจัดการ
- 2) แผนงานอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น/วิทยากรชุมชน

ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างองค์ความรู้

- 1) แผนงานด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้
- 2) แผนงานรวบรวมองค์ความรู้ท้องถิ่น องค์ความรู้ด้านการจัดการองค์กร
- 3) แผนงานการสร้างพื้นที่รูปธรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน

- 1) แผนงานด้านการจัดการพื้นที่เพื่อจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพทางธรรมชาติและพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 2) แผนงานด้านการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน
- 3) แผนงานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ยุทธศาสตร์ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด

- 1) แผนงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ
- 2) แผนงานด้านการประสานงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนงานการตลาดการท่องเที่ยวชุมชน
- 3) แผนงานด้านการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อสร้างพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ด้านนโยบาย

- 1) แผนงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ประสานแผน/ประสานงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน
- 2) แผนงานการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานการปรับปรุงกฎระเบียบให้องค์กรชุมชนมีบทบาทและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย

เนื่องจากความคิดเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาจากความต้องการของทั้งชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยว ที่มีสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของ สกว. และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ในเบื้องต้นทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด 3 จังหวัด จัคนำร่อง 3 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ในการจัดเวทีระดับจังหวัดเพื่อจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยว เพื่อระดมความคิดเห็นต่อทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละจังหวัด อย่างไรก็ตามเพื่อให้แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเชื่อมโยงกันได้ในระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับภาค จึงควรใช้แผนแม่บทฉบับร่างนี้เป็นกรอบคิดและแนวทางในการจัดทำแผนระดับจังหวัดต่อไป

การที่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มีการริเริ่มมานานพอสมควร เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ที่เป็นเครือข่ายของชุมชนวิจัยที่สนับสนุนโดยสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มีการจัดตั้งองค์กร มีคณะกรรมการบริหาร คณะทำงาน และศูนย์ประสานงานขึ้น

เพื่อขับเคลื่อนงานเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหากต้องการให้เกิดการสานต่องานเครือข่ายจากฐานเดิม หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการทำงานในระยะยาว เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือที่มีการจัดตั้งแล้วจึงเสนอ โครงสร้างและรูปแบบการบริหารงาน พร้อมกับระบบฐานข้อมูลให้พิจารณา

กิจกรรมที่ 7 ประชุมจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

7.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

เพื่อจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย แผนที่ชุมชน ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินประเพณี และแผนที่จัดลำดับความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคีที่เกี่ยวข้อง

7.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

หอประชุมหมู่บ้านหนองแม่เฒ่า

7.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย

7.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) จัดประชุมแบ่งบทบาทหน้าที่สมาชิกทีมวิจัย โดยจัดเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและความถนัดของแต่ละคน
- 2) รวบรวมข้อมูลของแต่ละกลุ่ม นำมาวิเคราะห์ร่วมกันว่าข้อมูลที่ได้ถูกต้องหรือไม่
- 3) เติมเต็มข้อมูล ด้วยการสอบถามผู้รู้ การลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยใช้การจดบันทึก และใช้แบบสอบถาม เป็นต้น
- 4) เตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำเครื่องมือ
- 5) แต่ละกลุ่มช่วยกันจัดทำเครื่องมือ

7.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้ร่างเครื่องมือ 4 ประเภทได้แก่ แผนที่ชุมชน ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินประเพณี แผนที่ระดับความสัมพันธ์ของชุมชนกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำไปเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบและเติมเต็ม

กิจกรรมที่ 8 นำเสนอผลการจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ประชุมหมู่บ้าน

8.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1) เพื่อนำเสนอผลงานการจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อชุมชน

2) เพื่อขอความร่วมมือในการตรวจสอบเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์ขึ้น

8.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

หอประชุมหมู่บ้านหนองแม่นา

8.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) ทีมผู้ประสานงาน
- 3) คนในชุมชนหนองแม่นา

8.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) แบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมงานวิจัยนำเสนอแต่ละหัวข้อ
- 2) ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้าร่วมประชุมผ่านทางหอกระจายเสียงในหมู่บ้าน
- 3) นำเสนอผลการจัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้านต่างๆ
- 4) คนในชุมชนร่วมซักถาม แลกเปลี่ยน ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูล

8.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนที่ชุมชน ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินประเพณี ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคีที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการให้ข้อมูล ตรวจสอบ และเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น

กิจกรรมที่ 9 รับฟังและเรียนรู้วิธีการออกแบบสอบถามการเก็บข้อมูลจากทีมผู้ประสานงาน

9.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อเรียนรู้การออกแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- 2) เพื่อเรียนรู้การกำหนดประเด็นการตั้งคำถามที่ต้องการทราบข้อมูล

9.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

9.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย
- ทีมผู้ประสานงาน

9.4 วิธีดำเนินการกิจกรรม

- 1) ทีมผู้ประสานงานให้ความรู้เรื่องการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลและให้คู่มือตัวอย่างเครื่องมือ
- 2) ทีมวิจัยแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม ตามประเด็นหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ทีมผู้ประสานงานให้แต่ละกลุ่มทดลองสร้างข้อคำถามตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย
- 4) แต่ละกลุ่มทดลองนำเสนอตัวอย่างการสร้างข้อคำถามต่อที่ประชุมเพื่อช่วยกันเติมเต็มและปรับภาษาให้ถูกต้องเหมาะสม

9.5 ผลการดำเนินการกิจกรรม

- 1) ได้ตัวอย่างข้อคำถามของเครื่องมือเก็บข้อมูลผลกระทบ 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ทีมวิจัยสามารถนำไปทำต่อเองให้ครบถ้วนได้
- 2) ได้ตัวอย่างข้อคำถามของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการให้บริการ

กิจกรรมที่ 10 ประชุมทีมวิจัยสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลกระทบและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

10.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินการกิจกรรม

- 1) เพื่อสร้างแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลผลกระทบทั้ง 3 ด้าน
- 2) เพื่อสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

10.2 สถานที่ดำเนินการกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

10.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย

10.4 วิธีดำเนินการกิจกรรม

- 1) สมาชิกกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มดำเนินการสร้างแบบสอบถามข้อมูลผลกระทบ 3 ด้าน ต่อจากครั้งก่อนที่ได้ทดลองทำไว้ โดยสมาชิกแต่ละคนช่วยกันคิดข้อคำถามเสนอในกลุ่มย่อยแล้วช่วยกันพิจารณาความเหมาะสม ปรับแก้ไขและเรียบเรียงข้อให้เป็นระบบ
- 2) ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอประเด็นคำถามที่กลุ่มรับผิดชอบต่อที่ประชุมให้ช่วยกันวิเคราะห์ความถูกต้องเหมาะสม และครอบคลุมเนื้อหาแต่ละด้าน ตลอดจนพิจารณาความเหมาะสมของภาษาและจำนวนข้อคำถาม
- 3) ทีมวิจัยช่วยกันสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อจากครั้งก่อน
- 4) ทีมวิจัยช่วยกันสร้างแบบสอบถามคนในชุมชน

10.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

1) ได้ร่างแบบสอบถามเก็บข้อมูลผลกระทบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม

2) ได้ร่างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ข้อมูลการเดินทาง
3. ข้อคิดเห็นโดยรวม
4. ความพึงพอใจในการบริการ

กิจกรรมที่ 11 นำเสนอผลการสร้างเครื่องมือต่อทีมผู้ประสานงาน

11.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1) นำเสนอเครื่องมือการเก็บข้อมูลผลกระทบและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อทีมผู้ประสานงาน

2) เพื่อร่วมกันตรวจสอบและเติมเต็มข้อมูล โดยทีมวิจัยและทีมผู้ประสานงาน

11.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า

11.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยและทีมผู้ประสานงาน

11.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) สมาชิกแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานในส่วนที่ตนรับผิดชอบ
- 2) สมาชิกคนอื่นๆ และทีมผู้ประสานงานรับฟัง ให้ข้อเสนอแนะ และเติมเต็ม
- 3) ทีมวิจัยช่วยกันปรับปรุงแก้ไขข้อมูลและนำเสนอต่อที่ประชุมอีกครั้ง

11.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้เครื่องมือเก็บข้อมูลผลกระทบและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ จากนั้นนัดหมายวันเวลาการลงพื้นที่เก็บข้อมูลต่อไป

กิจกรรมที่ 12 ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

12.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 3 ด้าน
- 2) เพื่อหาสาเหตุของการเกิดผลกระทบ ทั้งทางบวก และทางลบ

3) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกัน

12.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

บ้านหนองแม่นา หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

12.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย 14 คน

12.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

1) แบ่งทีมวิจัย ออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลกระทบทั้ง 3 ด้าน คือด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) เตรียมเครื่องมือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลให้แต่ละกลุ่ม เช่น กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก

3) กำหนดขอบเขต พื้นที่ที่จะลงเก็บข้อมูล

4) ลงพื้นที่สำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูล

12.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลกระทบ ได้ข้อมูลผลกระทบ 3 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมที่ 13 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลข้อคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

13.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

เพื่อให้ทีมวิจัย และกลุ่มชุมชนคนรักกีฬาทราบถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ

13.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

แหล่งท่องเที่ยวแก่งบางระจัน

13.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย กลุ่มชุมชนคนรักกีฬาหนองแม่นา และ นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการ

13.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยและกลุ่มชุมชนคนรักกีฬาหนองแม่นา แจกแบบสอบถามให้กับนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการกลุ่มละ 1 ชุดหลังจากที่ใช้บริการเสร็จแล้วในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์

13.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยและกลุ่มชุมชนคนรักกีฬาได้ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการบริการเพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขในการบริการด้านต่างๆ

กิจกรรมที่ 14 ประชุมสรุปข้อมูลผลกระทบ ข้อคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

14.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อสรุปข้อมูลผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน
- 2) เพื่อสรุป ข้อคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

14.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

14.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย ที่ปรึกษาทีมวิจัย ทีมผู้ประสานงาน และตัวแทนกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่นา

14.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) จัดประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูลผลกระทบ 3 ด้าน ที่เก็บได้จากครัวเรือน
- 2) จัดประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ

14.5 ผลของกิจกรรม

ทีมวิจัยได้ผลสรุปข้อมูลผลกระทบ 3 ด้านจากครัวเรือนในชุมชนและได้ผลสรุปความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กิจกรรมที่ 15 ประชุมกำหนดพื้นที่ศึกษาดูงาน

15.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อศึกษาหาแนวทางการไปดูงาน
- 2) เพื่อเลือกพื้นที่ศึกษาดูงานที่มีการบริหารจัดการที่ดีสามารถเป็นต้นแบบได้

15.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

15.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย และทีมผู้ประสานงาน

15.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

จัดประชุมพูดคุยกันภายในทีมวิจัยเพื่อเลือกชุมชนต้นแบบที่จะไปศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี โดยมีทีมผู้ประสานงานเป็นผู้ให้ข้อมูลชุมชนต้นแบบ หลังจากเลือกชุมชนต้นแบบแล้ว ก็กำหนดวันเวลาที่จะไปศึกษาดูงานและติดต่อประสานงานชุมชนต้นแบบเพื่อขอไปศึกษาดูงาน รวมถึงแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการไปศึกษาดูงาน

15.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

1) ได้ชุมชนต้นแบบที่จะไปศึกษาดูงาน 3 ชุมชนคือ บ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง บ้านน้ำเชี่ยว อำเภอเมือง จังหวัดตราด และบ้านห้วยแล้ง อำเภอเมือง จังหวัดตราด

2) กำหนดวันเวลาที่ศึกษาดูงานคือ วันที่ 20-23 ธันวาคม 2553

3) ทีมวิจัยแต่ละคนรับรู้บทบาทหน้าที่ในการไปศึกษาดูงานและเตรียมตัวเก็บข้อมูลในแต่ละด้าน มีการกำหนดให้แต่ละคนรับผิดชอบคิดตั้งประเด็นคำถามของตนเอง

กิจกรรมที่ 16 ศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

16.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ
- 2) เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน มาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง

16.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

บ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง บ้านน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด และบ้านห้วยแล้ง จังหวัดตราด

16.3 ผู้ร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) ทีมผู้ประสานงาน

15.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

เดินทางไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบตามกำหนดการ รับฟังการบอกเล่าเรื่องราวแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซักถามข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่สนใจ

16.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้ไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3 ชุมชนคือ ชุมชนบ้านจำรุง จังหวัดระยอง ชุมชนบ้านห้วยแล้ง และชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด

กิจกรรมที่ 17 ประชุมสรุปผลการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ

17.1 วัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงานมาวิเคราะห์ร่วมกัน
- 2) เพื่อนำข้อมูลด้านการบริหารการจัดการของชุมชนต้นแบบมาปรับใช้
- 3) เพื่อนำแนวทางในการจัดการกับปัญหาของแต่ละชุมชนมาปรับใช้ในชุมชนหนองแม่เฒ่า

17.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

17.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย และที่ปรึกษา

17.4 วิธีดำเนินการกิจกรรม

คณะของทีมวิจัยได้ไปศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบในด้านต่างๆ ซึ่งตัวแทนทีมวิจัยได้รายงานตามที่ได้ไปศึกษาดูงานมาให้สมาชิกทีมวิจัยได้ทราบ และหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในชุมชนหนองแม่นา

17.5 ผลการดำเนินการกิจกรรม

ทีมวิจัยได้แนวคิดและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวจากชุมชนต้นแบบ ดังนี้

1. การจัดการขยะ
2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
3. การจัดการบ้านพักโฮมสเตย์
4. การอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ
5. การปลูกฝังเยาวชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว
6. การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน
7. การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

กิจกรรมที่ 18 ร่วมประชุมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

18.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินการกิจกรรม

1) เพื่อร่วมกิจกรรมเปิดแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งใหม่ บ้านร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2) เพื่อร่วมกิจกรรมทอดผ้าป่า สมทบทุนก่อตั้งสมาคมท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

3) เพื่อให้สมาชิกพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนสถานการณ์การท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด

4) เพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาคเหนือ

18.2 สถานที่ดำเนินการกิจกรรม

บ้านร่องกล้า ต.เนินเพิ่ม อ.นครไทย จ.พิษณุโลก

18.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1) ตัวแทนทีมวิจัย

2) ทีมผู้ประสานงาน

3) สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

4) ตัวแทนจาก สกว.

5) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก

6) หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

7) ชาวบ้านชุมชนบ้านร่องกล้า

18.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยเดินทางไปยังบ้านร่องกล้าและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามกำหนดการ 2 วัน

18.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

1) การร่วมเวทีในช่วงบ่าย ทำให้ทีมวิจัยได้พบปะซักทายเป็นแลกเปลี่ยนถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และกำแพงเพชร เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารและแนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนในเครือข่ายของการท่องเที่ยว

2) การทดลองทัวร์ของทีมวิจัยบ้านร่องกล้า ทีมวิจัยได้ร่วมกิจกรรมทดลองเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ โดยผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งเป็นกลุ่มๆ ละ 10 คน และมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำทางในแต่ละกลุ่ม

3) ช่วงกลางวัน หลังจากรับประทานอาหารเย็น ชมกิจกรรมการแสดงของกลุ่มแม่บ้านและเยาวชน ทำให้มีโอกาสเห็นวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าม้ง

4) การสรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นถึงกิจกรรมเดินป่า และการต้อนรับร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนของวิญญู

5) วันที่ 9 มกราคม 2554 ได้เข้าร่วมพิธีเปิดป้ายหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านร่องกล้า ประกอบด้วยพิธีเรียกขวัญ การแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มแม่บ้านและเยาวชน และการแสดงเครื่องดนตรีของชนเผ่าม้ง เป็นต้น

6) ช่วงบ่าย ร่วมทอดผ้าป่าสามัคคี ณ วัดป่าบ้านร่องกล้า รายได้ส่วนหนึ่งถวายวัดและอีกส่วนหนึ่งใช้เป็นกองทุนในการจดทะเบียน และการดำเนินกิจกรรมของสมาคม หลังเสร็จกิจกรรมได้มีการนัดหมายถึงการประชุมเครือข่ายครั้งต่อไป โดยประธานสมาคมจะแจ้งให้ทราบอีกครั้งหนึ่ง

7) ประโยชน์ของเครือข่ายการท่องเที่ยว คือ แนะนำนักท่องเที่ยว แลกเปลี่ยนความรู้หรือภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ เมื่อเครือข่ายเข้มแข็งสามารถต่อรองกับภาครัฐได้ การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งยังนำไปสู่การของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนของตนเองได้

กิจกรรมที่ 19 ถิ่นข้อมูลให้กับชุมชน

19.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1) เพื่อให้ชุมชนได้ทราบถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของทีมวิจัย

2) เพื่อให้ชุมชนทราบถึงปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ

3) เพื่อให้ชุมชนรับทราบแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบของชุมชนต้นแบบ

4) เพื่อขอความร่วมมือจากชุมชนในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นร่วมกัน

19.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา

19.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) สมาชิกของกลุ่มชุมชนคนรักป่า
- 2) กลุ่มแม่บ้าน
- 3) ตัวแทนจากอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
- 4) กลุ่มเยาวชน
- 5) ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน
- 6) ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแม่นา

19.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

1) ทำหนังสือเชิญเข้าร่วมกิจกรรมเป็นรายบุคคล และใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายเสียงในหมู่บ้าน

2) นำเสนอการดำเนินการวิจัยตลอด 9 เดือน เกี่ยวกับปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวด้วยการอธิบายประกอบรูปภาพ

3) ชี้แจงถึงสาเหตุของการเกิดผลกระทบที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวและชุมชน การลดผลกระทบแก้ไข้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมทั้งที่เกิดจากชุมชนเองและยังมองไปถึงการหารายได้เสริมของชุมชน การรักษาประเพณีวัฒนธรรม และยังรวมไปถึงการดูแลทรัพยากรธรรมชาติทั้งในแหล่งท่องเที่ยวและไมใช่ในแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

4) เสนอแนวทางการแก้ไข้ปัญหา ที่ได้ไปเรียนรู้จากการไปศึกษาดูงานของทีมวิจัย

5) ให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไข้ปัญหา

6) เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดผลกระทบร่วมกัน

19.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้คืนข้อมูลให้กับชุมชน 5 เรื่องคือ

1. การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนคนรักป่าตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม
2. ปัญหาผลกระทบ
3. ปัญหาเรื่องขยะในชุมชน
4. ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
5. การเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดผลกระทบ

กิจกรรมที่ 20 จัดทำรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

20.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- 1) เพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้าส่ง สกว.
- 2) เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็นรูปเล่ม

20.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

20.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยและทีมผู้ประสานงาน

20.4 วิธีการดำเนินกิจกรรม

- 1) รวบรวมข้อมูลทั้งหมดตั้งแต่เริ่มทำการวิจัย
- 2) เติมเต็มข้อมูลทั้งหมดร่วมกับทีมผู้ประสานงาน
- 3) แบ่งบทบาทหน้าที่ในการเขียนรายงาน ให้ทีมวิจัยรับผิดชอบแต่ละกิจกรรม
- 4) นำเสนอการเขียนรายงาน ต่อทีมผู้ประสานงานเพื่อตรวจแก้ไข
- 5) แก้ไข เติมเต็ม นำเสนอทีมผู้ประสานงานอีกครั้งหนึ่ง
- 6) จัดทำรูปเล่ม และส่งรายงานต่อ สกว.

20.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้รายงานความก้าวหน้าส่ง สกว. 1 เล่ม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ทดลองปฏิบัติการลดผลกระทบตามแนวทางที่ได้จากเวทีประชุมหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง
2. เข้ารับการอบรมการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและการพัฒนาตัวชี้วัดการจัดการผลกระทบ และเครื่องมือในการวัดผล
3. ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
4. ประชุมสรุปทบทวนการดำเนินงาน และข่างแผนการจัดการท่องเที่ยวและแผนการจัดการป้องกันและแก้ไขผลกระทบจากการท่องเที่ยว
5. จัดประชุมทีมวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ พี่เลี้ยงทีมวิจัย ผู้ประสานงานการพัฒนาเครือข่าย สกว. ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น ผู้ประกอบการ องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาการ นายอำเภอเขาค้อ ผู้ประกอบการสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเขาค้อและจังหวัดเพชรบูรณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ท่องเที่ยวและกีฬา

จังหวัดเพชรบูรณ์ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและเขาค้อ เพื่อร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ ต่อแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและแนวทางในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา

6. สรุปผลการวิจัยทั้งระยะที่ 1 และระยะที่ 2
7. เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

วิธีดำเนินการของแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 21 ประชุมทำความเข้าใจ

21.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อทบทวนการทำงานที่ผ่านมาในระยะเวลาที่ 1 และชี้แจงแนวทางระยะที่ 2
- 2) เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และแบ่งงานให้ชัดเจน

21.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

21.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) ทีมผู้ประสานงาน

21.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

จัดประชุมทบทวนการทำงานที่ผ่านมาในระยะเวลาที่ 1 และชี้แจงแนวทางการทำงานระยะที่ 2

21.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้ทบทวนการทำงานที่ผ่านมาของแต่ละคนในทีม แต่ที่ผ่านมามีข้อบกพร่องเรื่องการประสานงานภายในชุมชน สมาชิกทุกคนยังเต็มใจที่จะทำงานร่วมกัน และบางครั้งขาดการสรุปกิจกรรมบทเรียนร่วมกัน สำหรับแนวทางการทำงานในระยะต่อไป สมาชิกมีความเห็นตรงกันว่าให้แต่ละคนทำงานตามความถนัดและความสามารถ

กิจกรรมที่ 22 จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยให้กับคนในชุมชน

22.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ค้นพบจากการวิจัยปัญหาผลกระทบและข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมานำเสนอให้กับคนในชุมชนรับทราบ
- 2) เพื่อระดมข้อคิดเห็นและแนวทางในการจัดการผลกระทบด้านต่าง ๆ จากสมาชิกในชุมชนก่อนนำเสนอข้อมูลให้ภาคีที่เกี่ยวข้องรับทราบ
- 3) เพื่อหาเข้าภาพในการดำเนินการลดผลกระทบ

22.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

อาคารเอนกประสงค์ หอประชุมหมู่บ้าน

22.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) ทีมผู้ประสานงาน
- 3) คนในชุมชน และ คณะกรรมการหมู่บ้าน

22.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) จัดประชุมนำเสนอข้อมูลปัญหาผลกระทบที่ค้นพบและข้อคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวน
- 2) ระดมความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการผลกระทบ
- 3) กำหนดเจ้าภาพในการจัดการลดผลกระทบ

22.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลปัญหาผลกระทบคือ ปัญหาขยะและปัญหาลำน้ำเน่าเสียและต้นเงิน สมาชิกในชุมชนได้ให้ข้อคิดเห็นและแนวทางการแก้ไขปัญหา

กิจกรรมที่ 23 จัดเวทีประชุมวางแผนแก้ไขปัญหาผลกระทบของชุมชนหนองแม่เฒ่ากับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง

23.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1) เพื่อนำเสนอปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น ในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่เฒ่า

- 2) เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบร่วมกัน
- 3) เพื่อหาเจ้าภาพร่วมในการแก้ไขปัญหาผลกระทบ

23.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า

23.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ที่ปรึกษาทีมวิจัย
- 2) ผู้ประสานงาน
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า
- 4) ปลัดอำเภอเขาค้อ
- 5) โรงเรียนบ้านหนองแม่เฒ่า
- 6) อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
- 7) ฐานปฏิบัติการรักษ์ป่าที่ 2 (หนองแม่เฒ่า)

- 8) สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเขาค้อ
- 9) สำนักสงฆ์หนองแม่นา
- 10) อุทยานแห่งชาติเขาค้อ
- 11) ผู้ใหญ่บ้านบ้านทานตะวัน
- 12) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านทานตะวัน
- 13) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองแม่นา
- 14) ตัวแทนผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองแม่นา
- 15) ประธานนักเรียน โรงเรียนหนองแม่นา
- 16) คุณจันทร์แรม ศรีเดช

23.4 วิธีดำเนินงานกิจกรรม

1) จัดทำหนังสือเรียนเชิญหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดพร้อมแนบ เอกสารข้อมูลผลกระทบที่ได้จากการทำวิจัย เพื่อนำเสนอข้อมูลผลกระทบ และขอรับทราบข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในแต่ละประเด็นพร้อมทั้งขอเจ้าภาพหลักรับผิดชอบแก้ปัญหาของชุมชนหนองแม่นา

2) ในวันประชุมหัวหน้าโครงการกล่าวชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุมวางแผนแก้ไขปัญหาดผลกระทบของชุมชนหนองแม่นา ประธานกลุ่มชุมชนคนรักเขาค้อป่าด้าบหนองแม่นา กล่าวต้อนรับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ผู้เข้าร่วมประชุม และให้ข้อมูลกับผู้เข้าร่วมประชุม ถึงการทำวิจัยโครงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ในปี พ.ศ.2545 โดยคุณกนิษฐา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนมีโครงการปลูกป่าระหว่างเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยววนชานบ้านหนองแม่นาได้รับรางวัลเขียวขจีดีเด่น และได้รับรางวัลดีเด่นด้านการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและรางวัลชุมชนประสบความสำเร็จในโครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวด้าน Hospitality Management จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อมีการดำเนินการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบกับชุมชน จึงเกิดงานวิจัยนี้ขึ้นเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ปัญหาขยะที่พบในบริเวณชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและขาดระบบกำจัดขยะในชุมชน
2. ปัญหาลำน้ำเข็กต้นเขินอันเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรของคนนอกชุมชนในเขตพื้นที่ห้วยทราย
3. ปัญหาการใช้สารเคมีฆ่าหญ้า มีผลให้สารพิษไหลลงสู่ลำน้ำเข็กส่งผลกระทบต่อปริมาณแมงกะพรุน

4. ปัญหาคนในชุมชนไม่ค่อยใส่ใจในการให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาของ

ชุมชน

3) รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม

23.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้แนวทางการแก้ปัญหาผลกระทบ และได้เข้าภาพรับผิดชอบแก้ไขปัญหา

กิจกรรมที่ 24 เรียนรู้การทำแผนพัฒนาและสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จของการแก้ปัญหาผลกระทบ

24.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

เพื่อเรียนรู้การทำแผนพัฒนาและสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จของการแก้ไข
ปัญหาผลกระทบ

24.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

แหล่งท่องเที่ยวแก่งบางระจัน และศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

24.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีม สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 2) ทีมวิจัย
- 3) ทีมผู้ประสานงาน

24.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

นำผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงพื้นที่สำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ณ แก่งบางระจัน โดยเลือกโปรแกรมสำรวจเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุดคือโปรแกรมที่ 4 ลงเรือชมธรรมชาติความอุดมสมบูรณ์ของป่าดงดิบตลอดริมฝั่งลำน้ำเข็ก ชมฝูงผีเสื้อ ให้อาหารปลา ระยะทางไปกลับ 4 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมงเพื่อนำข้อมูลด้านศักยภาพและปัญหาที่เจอแบบ
ทำแผนพัฒนาและเรียนรู้การสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาผลกระทบ
ในระหว่างที่ทีมวิจัยนำเสนอกระบวนการและวิธีการดำเนินงาน ทีม สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ให้
คำแนะนำว่าควรเลือกทำแผนพัฒนาและสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา
เพื่อลดผลกระทบเฉพาะประเด็นเกี่ยวข้องกับปัญหาผลกระทบและให้ดำเนินการติดตามผลการแก้ไข
ปัญหาเป็นระยะ

24.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
และการสร้างเครื่องมือติดตามความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาผลกระทบ

กิจกรรมที่ 25 ร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จการแก้ไข ปัญหาผลกระทบ

25.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

เพื่อร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จการแก้ไข

ปัญหาผลกระทบ

25.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

25.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) คณะกรรมการกลุ่มชุมชนคนรักษ์ป่าหนองแม่นา
- 2) ทีมวิจัย

25.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

ประธานให้สมาชิกในที่ประชุมเสนอความคิดเห็น ประเด็นพัฒนาการท่องเที่ยว
ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประเด็นคือ

- 1) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์
 - 2) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม
 - 3) การพัฒนาการประชาสัมพันธ์
 - 4) การพัฒนาบุคลากรและคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชน
- จากนั้นได้ร่วมกันร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

25.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้ร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นาประกอบด้วย

1. แผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์
2. แผนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม
3. แผนพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาด
4. แผนพัฒนาบุคลากรและแปรรูปผลิตภัณฑ์

กิจกรรมที่ 26 จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญและภาคีที่เกี่ยวข้อง

26.1 วัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรม

1) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและแก้ไขปัญหา
ผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยว

- 2) เพื่อขอข้อคิดเห็นและวางแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน

26.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา

26.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่นา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและภาคีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

26.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

1. จัดเวทีประชุมภาคีที่เกี่ยวข้อง
2. ประธานกลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเวที
3. นำเสนอร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต่อภาคีที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ
4. รับฟังข้อเสนอแนะจากภาคีที่เกี่ยวข้อง

26.5 ผลดำเนินกิจกรรม

ได้ข้อเสนอแนะจากภาคีสรุปลงได้ดังนี้

หัวหน้าป้อมยามตำรวจหนองแม่นา ได้เสนอให้มีกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์โดยทำซุ้มประตู และปลูกดอกไม้ในเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลให้ข้อเสนอว่า ควรถ่ายรูปแบบกิจกรรมและงานต่าง ๆ ที่กลุ่มฯ ได้ดำเนินการว่า ในแต่ละปี ทางกลุ่มฯ ทำอะไรบ้างที่เป็นประโยชน์กับคนในท้องถิ่น และได้เสนอว่า ตรงบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแก่งบางระจัน ควรทำสะพานไม้ไผ่ชั่วคราวให้นักท่องเที่ยวได้ข้ามไปถ่ายรูปแบบ

องค์การบริหารส่วนตำบลได้เสนอที่จะทำเตาเผาขยะให้กับกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าฯ เพื่อที่จะได้มีที่เผาขยะเหลือใช้ในแหล่งท่องเที่ยว ทดลองในแหล่งท่องเที่ยวก่อน โดยให้กลุ่มฯ เป็นผู้ดูแล หากได้ผลก็จะขยายไปยังชุมชนอื่นต่อไป

กิจกรรมที่ 27 ทดลองปฏิบัติตามแนวทางการลดผลกระทบ

27.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

เพื่อทดลองปฏิบัติตามแนวทางการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว

27.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

แก่งบางระจันถึงแก่งสาม

ในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

27.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
- 3) หัวหน้าฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา)

- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา
- 5) ชมรมอนุรักษ์ลำน้ำเข็กจังหวัดพิษณุโลก
- 6) ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองแม่นา
- 7) นักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแม่นา
- 8) ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน
- 9) คนในชุมชนบ้านหนองแม่นา

27.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

1. การปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำสองฝั่งริมน้ำเข็ก

1.1 ทีมวิจัยจัดเตรียมกิ่งไคร้ น้ำ

1.2 ขอความร่วมมือจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนทั้ง 10 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าตำบลหนองแม่นา ชมรมอนุรักษ์ลำน้ำเข็ก จ.พิษณุโลก นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแม่นา ฐานปฏิบัติป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา) และชุมชนบ้านหนองแม่นาร่วมกันปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำ

1.3 ร่วมกันปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำตั้งแต่แก่งบางระจันถึงแก่งสาม

2. การสร้างฝายชะลอน้ำ

2.1 กำหนดพื้นที่การทำฝาย

2.2 จัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น ถุงปุ๋ย จอบ เสียม มีด บั้งก็

2.3 กำหนดจำนวนฝายที่จะต้องทำ

2.4 กำหนดวันเวลาลงพื้นที่ และจำนวนคน 6 คน

การทำฝายชะลอน้ำ ฝายดักตะกอนในพื้นที่การเกษตร

ทีมวิจัยพบว่า การทำเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่มีการไถดินเพื่อเพาะปลูก เมื่อเกิดฝนตกทำให้น้ำฝนชะล้างหน้าดินลงสู่ลำคลองซึ่งอยู่บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยว ทีมวิจัยสังเกตเห็นว่า ฝายเดิมที่หน่วยงานได้ทำไว้เมื่อหลายปีก่อน มีหน้าดินหรือตะกอนอยู่เต็มฝาย ทีมวิจัยพบว่า ฝายชะลอน้ำสามารถดักตะกอนได้จริง จึงได้ทดลองทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ดังกล่าว

ประโยชน์ของฝายชะลอน้ำ

1. ช่วยดักตะกอนในช่วงฤดูฝน
2. ในช่วงหน้าแล้งช่วยให้บริเวณที่ทำฝายชุ่มชื้นขึ้น
3. ช่วยดับไฟป่า
4. ใช้น้ำรดพืชผลการเกษตร
5. เป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำต่างๆ เช่น กบฏูเขา ปลา ปู
6. เป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชน

เมื่อทำฝ่ายเสร็จแล้วสังเกตพบว่า ป่าไม้บริเวณที่ทำฝ่ายมีความชุ่มชื้นเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และมีสัตว์น้ำอาศัยอยู่ในฝ่าย เช่น กบ เขียด ปลา ปู และชาวบ้านที่ทำการเกษตรในช่วงหน้าแล้ง มีน้ำไว้ใช้

3. การดำเนินการเก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยวและธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะให้เป็นที่

3.1 ประชุมวางแผนทำข้อตกลงกับเรื่องการเก็บขยะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว อย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้งและทุกครั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว

3.2 เตรียมถังขยะให้เพียงพอแต่ละประเภทเพื่อให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะแบบคัดแยกประเภท

3.3 ประชาสัมพันธ์ณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมลดปริมาณขยะมูลฝอย

27.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยและภาคีที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำ เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวก็ให้ความร่วมมือทิ้งขยะ แยกประเภทตามถังที่จัดเตรียมให้

กิจกรรมที่ 28 ติดตามประเมินผลการทำงาน

28.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการลดผลกระทบของทีมวิจัย
- 2) เพื่อนำไปสู่การนำเสนอต่อชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องและร่วมมือกันแก้ไข

ปัญหาในระยะยาวต่อไป

28.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

- 1) แหล่งท่องเที่ยว แก่งบางระจัน
- 2) ป่าสงวนแห่งชาติตำบลหนองแม่เฒ่า
- 3) อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

28.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) ที่ปรึกษาทีมวิจัย

28.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยได้นัดหมายวันเวลาในการลงพื้นที่ในจุดที่ได้ทำกิจกรรมลดผลกระทบในบริเวณ ป่าสงวนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและแหล่งท่องเที่ยวแก่งบางระจัน โดยการสังเกตความเปลี่ยนแปลง การจดบันทึกและถ่ายภาพเพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลร่วมกันและจัดเตรียมข้อมูลเพื่อคืนข้อมูลให้กับชุมชนต่อไป

28.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรม

1. การบุกรุกพื้นที่ป่าห้วยทรายของชาวเขาเผ่าม้ง กรมป่าไม้ร่วมกับอำเภอเขาค้อ ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ชาวเขาเผ่าม้งอพยพออกจากพื้นที่ดังกล่าวหมดแล้ว สัตว์ป่าต่างๆ ได้กลับไปอยู่ในพื้นที่ที่เคยบุกรุกและทางกรมป่าไม้จะได้ดำเนินการขอประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เขาค้อต่อไป
2. ควรจัดกิจกรรมพายเรือปลุกต้นไม้ไคร้ น้ำ คาดว่าอีก 2-3 ปี จะมีป่าไม้ในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และสามารถลดปัญหาการพังทลายของหน้าดินริมลำน้ำเข็กได้
3. ปัญหาหะพบพบว่า ลดจำนวนลงทั้งปริมาณหะและจำนวนครั้งที่เก็บหะ

กิจกรรมที่ 29 ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน

29.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการทำงานการลดผลกระทบ
- 2) เพื่อจัดทำร่างรายงาน
- 3) เพื่อเตรียมคืนข้อมูลให้กับชุมชนและรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มเติมข้อมูล

29.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

29.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) ทีมวิจัย
- 2) ที่ปรึกษาทีมวิจัย

29.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

จัดประชุมสมาชิกทีมวิจัยและที่ปรึกษาทีมวิจัย ทบทวนการทำกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ดำเนินการและให้สมาชิกทีมวิจัยทุกคนแสดงความคิดเห็นในแต่ละกิจกรรม เติมเต็มข้อมูลสรุปกิจกรรมที่เห็นผลเป็นรูปธรรมและกิจกรรมที่ทีมวิจัยไม่สามารถดำเนินการเองได้ ต้องขอความคิดเห็นและความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในด้านการดำเนินการ

29.5 ผลการดำเนินงานกิจกรรม

กิจกรรมการลดผลกระทบที่เห็นเป็นรูปธรรม 4 กิจกรรม คือ

- 1) การร่วมมือกับหน่วยงานแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าต้นน้ำคลองห้วยทราย
- 2) การปลุกต้นไม้ไคร้ น้ำสองฝั่งลำน้ำเข็ก
- 3) การทำฝายชะลอน้ำ
- 4) การรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในถังที่เตรียมไว้ให้

กิจกรรมที่ทีมวิจัยไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเองได้คือ

- 1) การสร้างเตาเผาขยะในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การกำจัดปลาซัคเกอร์ในลำน้ำเข็ก

กิจกรรมที่ 30 ค้นข้อมูลให้กับชุมชน

30.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1) เพื่อรายงานผลการทำงานวิจัยให้กับชุมชนได้รับทราบ
- 2) เพื่อเป็นฐานข้อมูลและเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชน

30.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตำบลหนองแม่นา

30.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1) หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
- 2) หน่วยงานพัฒนาชุมชน
- 3) หัวหน้าป้อมยามตำรวจ
- 4) หน่วยงานเกษตรอำเภอ
- 5) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองแม่นา
- 6) กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์
- 7) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา
- 8) ชาวบ้านหนองแม่นา
- 9) ทีมวิจัย

30.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) ประชุมแบ่งบทบาทหน้าที่ให้แต่ละคนในทีมวิจัยได้รับผิดชอบ เช่น ฝ่ายลงทะเบียน ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฯลฯ
- 2) กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดเวที
- 3) จัดเตรียมเอกสารพร้อมหนังสือเชิญประชุมแจกจ่ายตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) ประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายเสียงของหมู่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา

30.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ชุมชนและภาคีได้รับทราบผลการดำเนินงาน โครงการวิจัยและได้ร่วมแสดงความคิดเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทีมวิจัยได้ทำส่วนเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะเรื่องการจัดปลาซัคเกอร์ว่า ควรรับซื้อจากชาวบ้านเอามาทำปุ๋ยหมัก

กิจกรรมที่ 31 จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

31.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- 1) เพื่อจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่ง สกว.
- 2) เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็นรูปเล่ม
- 3) เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับชุมชน

31.2 สถานที่ดำเนินกิจกรรม

ศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

31.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยและทีมผู้ประสานงาน

31.4 วิธีดำเนินกิจกรรม

- 1) รวบรวมข้อมูลทั้งหมดตั้งแต่เริ่มทำการวิจัย
- 2) เติมเต็มข้อมูลทั้งหมดร่วมกับทีมผู้ประสานงาน
- 3) แบ่งบทบาทหน้าที่ในการเขียนรายงาน ให้ทีมวิจัยรับผิดชอบแต่ละกิจกรรม
- 4) นำเสนอการเขียนรายงาน ต่อทีมผู้ประสานงานเพื่อตรวจแก้ไข
- 5) แก้ไข เติมเต็ม นำเสนอทีมผู้ประสานงานอีกครั้งหนึ่ง
- 6) จัดทำรูปเล่ม และส่งรายงานต่อ สกว.

31.5 ผลการดำเนินกิจกรรม

ได้รายงานผลวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา และเพื่อหาแนวทางลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา การดำเนินงานตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2553 ถึง เดือน มกราคม 2555 ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา

เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จนได้ผลการศึกษาวิจัยดังรายละเอียด 9 ส่วนต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทของชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานและบริบทของชุมชน

1. สภาพพื้นที่

ชุมชนบ้านหนองแม่นา ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ห่างจากปากทางเข้าฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา) ประมาณ 1 กิโลเมตร หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาปางก่อ ได้สิทธิในการใช้ที่ดินประเภทเสียดาษี (ภบท.5) มีพื้นที่ของหมู่บ้านรวมจำนวน 1,000 ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งการเกษตรจำนวน 780 ไร่ และเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์สำหรับปลูกป่าและไม้ยืนต้น จำนวน 420 ไร่

1.1 ที่ตั้ง อาณาเขต

มีลักษณะอาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่บ้านทานตะวัน

ทิศใต้ ติดต่อกับ ลำน้ำเข็ก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาปางก่อ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ลำน้ำเข็ก อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงโดยห่าง

จากอำเภอเขาค้อ 22 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 56 กิโลเมตร

1.2 ประวัติศาสตร์ชุมชน

บ้านหนองแม่นาก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 - 2526 วัตถุประสงค์ของการตั้งหมู่บ้าน คือ

- 1) ผลักดันผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ออกจากพื้นที่
- 2) เพื่อรองรับทหารที่ปลดประจำการเมื่อสิ้นสุดการสู้รบ

หน่วยทหารที่ทำแผนการสร้างบ้าน

แรกเริ่มดำเนินการสร้างบ้านมี 50 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านทหารพรานร้อยละ 95 และคนส่วนมากก็ยังมีชีวิตอยู่มีประสบการณ์ในการผ่านศึก และมีประชาชน 50 คน ผู้บังคับบัญชา 4 คน ระหว่างการสร้างหมู่บ้านยังมีการสู้รบอยู่ประปราย โดยทางการจัดสรรพื้นที่ปลูกบ้านให้ครัวเรือนละ 2 งาน ที่ทำกิน 15 ไร่ สนับสนุนเงินในการสร้างหลังละ 5,000 บาท บ้านมีรูปทรงเดียวกันหมด และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ เช่น ดินไม้ ในปี พ.ศ. 2526 สิ้นสุดเสียงปืน ผกค. ยอมมอบตัวและในปี พ.ศ. 2527 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จมาเยี่ยมและให้กำลังใจเหล่าทหารอย่างไม่เป็นทางการ ต่อมาในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนพสกนิกรบ้านหนองแม่นาอย่างเป็นทางการปีเดียวกัน ทหารที่ร้างบ้านได้ลาออกจากทหารมาเป็นพลเรือนและได้จับฉลากบ้านแต่ละหลังเพื่อเข้าอยู่อาศัย และต่อมานำครอบครัว พ่อ แม่ พี่น้องมาอยู่ ชื่อหมู่บ้านหนองแม่นา เป็นชื่อที่อยู่ในแผนที่ทางยุทธศาสตร์ของทหาร ส่วนชื่อแก่งบางระจัน ทหารที่สู้รบเป็นคนตั้งชื่อ เนื่องจากมีการสู้รบดุเดือด เช่นเดียวกับบ้านบางระจันในอดีต

ภาพที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนพสกนิกรบ้านหนองแม่นา

2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 จำนวนประชากรหมู่ 6

จำนวนครัวเรือน 111 ครัวเรือน

ประชากรชาย	187 คน	หญิง	172 คน	รวม	359 คน
จำนวนผู้สูงอายุ	26 คน	ผู้พิการ	7 คน	ผู้ด้อยโอกาส	17 คน

2.2 การศึกษา

ไม่ได้เรียนหนังสือ	9 คน	อนุปริญญา	13 คน
ประถมศึกษา	230 คน	ปริญญาตรี	8 คน
มัธยมศึกษา	68 คน		

2.3 การประกอบอาชีพ

ภาคการเกษตร

ทำไร่	106	ครัวเรือน
ทำนา	2	ครัวเรือน
ทำสวน	1	ครัวเรือน
เลี้ยงสัตว์	2	ครัวเรือน

นอกภาคเกษตร

รับจ้าง	60	ครัวเรือน
บริการนักท่องเที่ยว	30	ครัวเรือน
รับราชการ	12	ครัวเรือน
ค้าขาย	5	ครัวเรือน
ว่างงาน	15	ครัวเรือน
ไปประกอบอาชีพอื่น	60	ครัวเรือน

สรุป ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม จำนวน 106 ครัวเรือน อัตราจ้างงานในหมู่บ้าน วันละ 170 – 200 บาท ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 49,500 บาท /คน/ปี

2.4 ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แพทย์แผนไทย/ สมุนไพร/ หมอพื้นบ้าน

1) นายสุรินทร์ สุขมี ที่อยู่ 39 ม.6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์ มีความสามารถด้านหมอยา ดับพิษไฟ ล้างห่อ

2) นางเปียง แข็งแรง ที่อยู่ 4 ม.6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์ มีความสามารถด้านหมอดู ร่างทรง

3) นายสืบ เวชมะโน ที่อยู่ 35 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้านต้นไม้ พืช สมุนไพร วิถีชุมชน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น

1) นายสุรินทร์ สุขมี ที่อยู่ 39 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ผู้นำทางศาสนพิธี

2) นายสมพงษ์ คุ้มคำ ที่อยู่ 14 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ผู้นำทางงานพิธีต่างๆ

งานฝีมือต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า

1) นางจำปา เวชมะโน ที่อยู่ 35 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ไม้กวาด ขาไบหม่อน

2) นางด่อนรับ เสนานุช ที่อยู่ 19 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ผลิตภัณฑ์ครัวเรือน

3) นางลำดวน สุพรม ที่อยู่ 15 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า ของประดิษฐ์ ของที่ระลึก

ผู้มีความสามารถด้านเกษตรเช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์

1) นายนิค เขาลาด ที่อยู่ 57 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ปลูกพริก ปลูกเสาวรส

2) นายสมนึก โคตรคำ ที่อยู่ 32 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ปลูกพืชผักแบบผสมผสาน

ผู้มีความสามารถด้านการถนอมอาหาร

1) นางบัวลา ทิพย์ชัน ที่อยู่ 61 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้

2) นางกองจ่าย แสงสาร ที่อยู่ 54 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ อาหารสุขภาพ

ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อ โหราศาสตร์ ไสยศาสตร์

1) นายพู่ จันทาคำ ที่อยู่ 54 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน ทำนายฝัน ดูดวง เรียกขวัญ สมุนไพรพื้นบ้าน

ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

1) นายเกรียงไกร สมรินทร์ ที่อยู่ 56 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน บริหารการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) นายแสงทอง เสวสิทธิ์ ที่อยู่ 23 ม. 6 ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์
มีความสามารถด้าน เงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน

2.5 สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

1) โรงเรียน	1	แห่ง
2) วัด / โบสถ์คาทอลิก	2	แห่ง
3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	แห่ง
4) โรงพยาบาล / สถานีอนามัย	1	แห่ง
5) สถานีวิทยุ / หอกระจายข่าว	1	แห่ง
6) สนามกีฬา	1	แห่ง
7) แหล่งท่องเที่ยว / บริการ	1	แห่ง
8) ศาลากลางบ้าน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	1	แห่ง
9) สวนสาธารณะ / สนามเด็กเล่น	1	แห่ง
10) ร้านค้า / ร้านอาหาร	5	แห่ง

2.6 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ดิน พื้นที่ทำการเกษตร

2) แหล่งน้ำ ลำคลองลำน้ำเข็ก อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง สระน้ำหมู่บ้านใช้ในการเกษตรและอุปโภคบริโภค

3) ป่าชุมชน ป่าไม้ จำนวน 20 ไร่

4) สัตว์ป่า กิจกรรมส่องสัตว์

5) พืชพรรณ/สมุนไพร ข้า ตะไคร้ บอระเพ็ด กระจ่างดำ ขิง ใบหม่อน

6) พื้นที่สาธารณะ ได้แก่ สนามกีฬา สระน้ำในหมู่บ้าน 14 ไร่

สนามกีฬา การใช้ประโยชน์ เล่นกีฬาหมู่บ้าน

สระน้ำ การใช้ประโยชน์ อุปโภค

2.7 ข้อมูลการคมนาคม/สาธารณูปโภค

การเดินทางเข้าสู่ชุมชน

ถนนคอนกรีต 4 เส้น ระยะทาง 715 เมตร ห่างจากอำเภอ 20 กิโลเมตร ห่างจาก
องค์การบริหารส่วนตำบล 2 กิโลเมตร

สาธารณูปโภค

1) มีไฟฟ้า	73	ครัวเรือน
2) มีประปาภูมิภาค/ประปาหมู่บ้าน	1	แห่ง
3) โทรศัพท์สาธารณะ	3	แห่ง
แหล่งน้ำ		
1) คลองน้ำ	2	แห่ง
2) บ่อโยก	1	แห่ง
3) อื่นๆ (ระบุ) ลำน้ำเข็ก	1	แห่ง

2.8 ข้อมูลการเมือง/การบริหาร (ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่น/อาสาสมัคร)

1) ผู้ใหญ่บ้าน	นายสุรินทร์	สุขมี
2) พช. ผู้ใหญ่บ้าน	นายแสงทอง	เสวิสิทธิ์
3) พช. ผู้ใหญ่บ้าน	นายศรีวิทย์	โคตคำ
4) สมาชิก อบต.	นายชวน	บุญแอ
5) สมาชิก อบต.	นายธนรัฐ	บุญมาทัน
6) อาสาสมัคร อสม.	นายสุรินทร์	สุขมี
7) อาสาสมัคร อสม.	นายผล	ปาสิม
8) อาสาสมัคร อสม.	นางปราณี	เมืองเกิด
9) อาสาสมัคร อสม.	นางสระ	ขันเงิน

2.9 ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ

- 1) งานประเพณีทำบุญกลางบ้าน/เลี้ยงแม่ย่า
- 2) สงกรานต์/เข้าพรรษา/เทศน์มหาชาติ/ออกพรรษา เทศกาลพายเรือท่องป่าตามหา

แมงกะพรุนน้ำจืด

- 3) ทำบุญอนุสรณ์สถานพันตรีทองแดง บุญญาอนุสนธิ์ ทุกปี

2.10 ข้อมูลกลุ่ม/องค์กรในชุมชน

- 1) กองทุนหมู่บ้าน ปัจจุบันมีเงินทุน 1,400,000 บาท มีสมาชิก 62 คน ประธาน นายแสงทอง เสวิสิทธิ์
- 2) กองทุน กข.คจ. ปัจจุบันมีเงินทุน 280,000 บาท มีสมาชิก 60 คน ประธาน นายสุรินทร์ สุขมี
- 3) กองทุนออมทรัพย์เพื่อการเกษตร ปัจจุบันมีเงิน 65,000 มีสมาชิก 65 คน ประธานนายสุรินทร์ สุขมี

4) กองทุนพัฒนาสตรี ปัจจุบันมีเงินทุน 65,000 บาท มีสมาชิก 45 คน ประธาน นางอนงค์ เสวสิทธิ์

5) กองทุนอื่นๆ หมุนเวียน ปัจจุบันมีเงินทุน 1,100,000 บาท มีสมาชิก 30 คน ประธาน นางอนงค์ เสวสิทธิ์

6) กองทุนศูนย์สาธิตการตลาด ปัจจุบันมีเงินทุน 140,146.44 บาท มีสมาชิก 84 คน ประธาน นายทวี สุริยา

7) กองทุนอื่นๆ สงเคราะห์ ปัจจุบันมีเงินทุน 12,000 บาท มีสมาชิก 56 คน ประธาน นายสุรินทร์ สุขมี

8) กองทุนโรงสีชุมชน ปัจจุบันมีเงินทุน 25,000 บาท มีสมาชิก 98 คนประธาน นายสุรินทร์ สุขมี

9) กลุ่มชุมชนคนรักกล้วยป่า ปัจจุบันมีเงินทุน 400,000 บาท มีสมาชิก 92 คน ประธาน นายเกรียงไกร สมรินทร์

10) กองทุนธนาคารหมู่บ้าน ปัจจุบันมีเงินทุน 100,000 บาท มีสมาชิก 60 คน ประธาน นายสวัสดิ์ สุพรม

2.11 ผลผลิตภัณฑ์ของชุมชนและท้องถิ่น

ประกอบด้วยไม้กวาด ซาใบหม่อน ของที่ระลึกจากรังไหม ลูกเข้าห้าพระองค์ ลูกสะบ้า แมงกะพรุน น้ำเสารส ผักปลอดสารพิษ (ยอดผัก ลูกผักมั่ง) ผ้าพันคอ หมวกไหมพรมถักด้วยมือ ข้าวไร่ ข้าวกล้อง และข้าวเหนียวดำ ผลิตโดย กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.12 ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นจุดแข็ง

1) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแก่บางระจัน มีแมงกะพรุนน้ำจืด และมีชุมชนบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเอง การต้อนรับ บริการนักท่องเที่ยวที่มีรายได้เสริมชุมชน

2) จัดงานประเพณีทุกปี เช่น ทำบุญกลางบ้าน เลี้ยงแม่ยา ถวญ เทศน์มหาชาติ เทศกาลพายเรือท่องป่าตามหาแมงกะพรุน

3) ความสามัคคีของคนในชุมชนในการร่วมกันทำกิจกรรมสังคม กิจกรรมพัฒนาการบริหารจัดการในชุมชน การเข้าร่วมประชุม

4) มีกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านต่างๆ หลายกลุ่ม

2.13 ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นจุดอ่อน

1) ประชากรวัยแรงงานไปทำงานต่างถิ่น

2) ผลผลิตทางการเกษตรออกจำหน่ายปริมาณมากแต่ไม่มีราคา

3) ชาวชนมีรายได้น้อย

4) ประชากรมีรายได้น้อย

5) ชุมชนขาดความรู้เฉพาะด้าน

2.14 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นโอกาส

เพิ่มขึ้นทุกปี

- 1) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ใกล้เคียงหลายแห่งและมีปริมาณนักท่องเที่ยว
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด
- 3) พื้นที่มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี
- 4) หน่วยงานส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับชุมชน

2.15 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นข้อจำกัด

การบริการนักท่องเที่ยว

ทางการเกษตร

- 1) ชุมชนไม่มีอินเตอร์เน็ตภายในชุมชน
- 2) งบประมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการพัฒนา และเติมเต็ม/อุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว
- 3) ชุมชนข้างเคียงไม่เกิดการรวมตัวของเกษตรกรในการต่อรองราคาผลผลิต

2.16 วิสัยทัศน์ของชุมชน

บ้านหนองแม่นา หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรปลอดสารพิษ ห่วงไกลยาเสพติด เศรษฐกิจพอเพียง

2.17 พันธกิจ

ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์ และพัฒนา

ความคาดหวังของคนในชุมชน

- 1) ส่งเสริมการดำเนินชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2) พัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
 - 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์
 - 4) สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5) คนในชุมชนมีความสุข สุขภาพแข็งแรง ปลอดสารพิษ ชีวิตยืนยาว
- ประเพณีที่สำคัญ

1) ทำบุญกลางบ้าน เริ่มครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2530 ตรงกับวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี และในวันเดียวกัน หลังจากการทำบุญกลางบ้านเสร็จก็จะเป็นการเลี้ยงเจ้าปู่เจ้าย่าซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านต่างพากันนับถือตลอดมา

2) ทำบุญอนุสาวรีย์พันตรีทองแดง บุญอนุสนธิ ประวัตินี้คือ จ.ส.อ. ทองแดง บุญอนุสนธิ เป็น ผ.บ. ร้อย เสือชีวิตเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2524 เวลา 07.30 น. ณ บ้านหลักชัย เป็นหมู่บ้าน ผกค. ปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ตรงข้ามกับหมู่บ้านมาตุลี ผู้ได้บังคับบัญชาพร้อมกับหน่วย

ทหารจึงจัดสร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นเกียรติและได้อาวันที่ท่านเสียชีวิตเป็นวันทำบุญเพื่ออุทิศให้เหล่าทหารคือวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ของทุกปี ปัจจุบัน กำลังปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านต่อไป

สถานที่สำคัญต่างๆ

- 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองแม่นา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยทางทหารร่วมกับชาวบ้าน
- 2) วัดสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2529
- 3) ฐานปฏิบัติการรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา) ปี พ.ศ. 2530
- 4) โรงเรียนบ้านหนองแม่นาได้สร้างขึ้นในหมู่บ้านปี พ.ศ. 2516 ต่อมาปี พ.ศ. 2517 ได้ย้ายไปสร้างโรงเรียนที่ หมู่ที่ 5 ในปัจจุบัน ทรัพยากรทางธรรมชาติในอดีต มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในปัจจุบัน มีครัวเรือนที่อาศัยในบ้านหนองแม่นา จำนวน 111 ครัวเรือน

ผู้นำหมู่บ้าน

1. นายโพธิ์	มีสุข
2. นายทวี	สินสาด
3. นายเหมื่อน	บุญเรืองฤทธิ์
4. นายชายแดน	พิมเสนา
5. นายสังวาล	แก้วไพบุลย์
6. นายเจน	จันทาคำ
7. นายสุรินทร์	สุขมี (คนปัจจุบัน)

ผู้ให้ข้อมูล

1. นายสืบ เวชมะโน อดีตทหารพรานกองร้อย 347 ขึ้นมารบที่บ้านหนองแม่นาปี พ.ศ. 2524
2. นายหลาด ขันทอง อดีตทหารพรานกองร้อย 342 ขึ้นมารบที่บ้านหนองแม่นาปี พ.ศ. 2524
3. นายสุรินทร์ สุขมี อดีตทหารพรานและผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน กองร้อย 342 ขึ้นมาปี พ.ศ. 2524
4. นายแสงทอง เสวีสัทธี อดีตทหารพรานและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน กองร้อย 352 ขึ้นมาปี พ.ศ. 2524

ส่วนที่ 2 ผลการสรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

ผลจากการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้ข้อมูลสรุปในแต่ละด้านดังนี้

1. โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มชุมชนคนรักกีฬา ตำบลหนองแม่นา

ประธาน	นาย สมพงษ์	คุ้มคำ
รองประธานฝ่ายบริหาร	นาย หลาด	ขันทอง
รองประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์และการตลาด	นาย สมัย	ขันเงิน
ผู้ช่วยฝ่ายการตลาด	นาง พัทรินทร์	มัวร์
ผู้ช่วยฝ่ายการตลาด	นาย อธิพันธ์	อินภู
เลขานุการ	นาย สวัสดิ์	สุพรม
ผู้ช่วยเลขานุการ	นาย เฉชา	เขียวลา
เหรียญก	นาง สัมลิม	กิจจร
ฝ่ายพัสดุ	นาย พาวิน	นิพวงลา
ฝ่ายพัสดุ	นาย ศรีวัย	โคตรคำ
ฝ่ายตรวจสอบ	นาย อาทร	ขวัญตัว
ฝ่ายตรวจสอบ	นาย สมหมาย	จิตรน้อม
ประธานที่ปรึกษา	นาย เกรียงไกร	สมนรินทร์

2. กฎระเบียบของกลุ่ม

1. ห้ามดื่มสุราในขณะที่บริการนักท่องเที่ยว
2. ห้ามพกพาอาวุธเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
3. ห้ามเล่นการพนันในแหล่งท่องเที่ยว
4. แต่งกายสุภาพในขณะที่บริการนักท่องเที่ยว
5. ห้ามทะเลาะวิวาทในแหล่งท่องเที่ยว
6. เมื่อสิ้นสุดการบริการนักท่องเที่ยว ให้เก็บอุปกรณ์การบริการ นักท่องเที่ยวทุกครั้ง
7. ห้ามนำอุปกรณ์ การบริการ ไปใช้ส่วนตัวก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ
8. ห้ามพุดจาล่วงเกินนักท่องเที่ยว
9. ห้ามนำเรื่องภายในของกลุ่ม ไปเผยแพร่ในทางที่เสียหาย
10. ไม่นื้อโกงค่าบริการและปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต

3. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์

1. การจัดนักท่องเที่ยวขึ้นนั่งรถเด็ก สมาชิกมีมติให้จัดนักท่องเที่ยวขึ้นรถเด็ก 1 คัน บรรทุกนักท่องเที่ยวไม่เกิน 6-7 คน หากมีนักท่องเที่ยวเดินทางมากกว่า 7 คนควรจัดรถอื่นเสริมและในเส้นทางที่อันตราย ควรหาคนขับที่มีความชำนาญในการขับขี่ และในบางฤดูกาลหากเส้นทางใด

อันตรายควรปิดไม่ควรให้บริการนักท่องเที่ยว เพราะรถเด็ก มีระบบความปลอดภัยน้อย เช่น ระบบเบรก เกียร์หรือกันกระแทก แม้ว่าคนขับรถจะมีความชำนาญเพียงใด อุบัติเหตุย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ

2. การนั่งเรือ ที่ผ่านมาคณะกรรมการจัดคิวลงเรือบางท่านจัดให้นักท่องเที่ยวนั่งเรือเกินจำนวนที่กำหนด (ล่าละไม่เกิน 5 คน) เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวกลัวเรือจะล่มถึงแม้จะมีเสื้อชูชีพ มีการเสนอให้กำหนดจำนวนของนักท่องเที่ยวต่อเรือแต่ละลำตามขนาดของเรือ ไม่ให้บรรทุกน้ำหนักเกิน และเสนอให้จัดซื้อเสื้อชูชีพสำหรับเด็กด้วยและรวมถึงให้มัคคุเทศก์ใส่เสื้อชูชีพ เพื่อความเป็นระเบียบและความปลอดภัยของมัคคุเทศก์เอง

3. การเดินป่าศึกษาธรรมชาติและการพักค้างแรมกลางป่า มัคคุเทศก์ควรนำยาสามัญประจำบ้านไปด้วยทุกครั้งต่อมัคคุเทศก์ 1 คนเพื่อจะใช้ในกรณีนักท่องเที่ยวป่วยหรือปฐมพยาบาลเบื้องต้น

4. การบริหารจัดการ

1. การเดินป่าศึกษาธรรมชาติและการพักค้างแรมกลางป่า ควรจัดมัคคุเทศก์ 1 คนและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ 1 คนดูแลนักท่องเที่ยวจำนวน 10 คนเพื่อจะได้ดูแลและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

2. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มละไม่เกิน 30-35 คน เพื่อการดูแลและป้องกันปัญหาอย่างทั่วถึง อาทิเช่น ปัญหาขยะ นักท่องเที่ยวส่งเสียงดัง นักท่องเที่ยววิ่งผ่านฝูงผีเสื้อเพื่อถ่ายรูป และป้องกันปัญหานักท่องเที่ยวจับแมงกะพรุนเล่น เป็นต้น

3. มัคคุเทศก์บางคนไม่ปฏิบัติตามกฎกติกา อาทิเช่น จับผีเสื้อผิดวิธี พุดจาส่งเสียงดัง ไม่แต่งกายตามข้อตกลงและคัมภีร์ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

4. ปัญหาการจัดคิวให้บริการนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง แต่เดิมใช้หลักการว่าหากใครช่วยงานพัฒนาหมู่บ้านมากจะได้รับการจัดคิวให้บริการนักท่องเที่ยวก่อน แต่พบว่าผู้ที่มาช่วยพัฒนาหมู่บ้านได้รับการจัดคิวให้ได้บริการนักท่องเที่ยวเท่ากับผู้ที่ไม่เข้าร่วมการพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้บางท่านเกิดความท้อใจจึงแก้ปัญหาพร้อมกัน โดยไม่นำการเข้าร่วมการพัฒนาหมู่บ้านมาเป็นเกณฑ์ในการจัดคิวและจัดคิวให้บริการนักท่องเที่ยวตามลำดับ โดยใช้วิธีจับฉลากเรียงลำดับใหม่ สมาชิกทุกคนเห็นด้วยส่วนการพัฒนาหมู่บ้านใช้วิธีจ้างโดยใช้เงินงบประมาณจากกลุ่มชุมชนคนรักษ์ป่าหนองเม่นา

5. ปัญหาอัตราค่าบริการและการจัดคิวทำอาหารให้บริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้น กลุ่มแม่บ้านจึงเสนอปรับอัตราค่าอาหารจากเดิมดังนี้

1) คนละ 50 บาท/คน/มื้อ เป็น น้อยกว่า 5 คน คนละ 70 บาท/คน/มื้อ

2) กรณีมากกว่า 5 คน แต่ไม่เกิน 20 คน เป็น คนละ 60 บาท/คน/มื้อ

3) กรณี 20 คนขึ้นไป เป็นคนละ 50 บาท/คน/มื้อ สำหรับการจัดคิวทำอาหาร

ให้บริการนักท่องเที่ยวใช้วิธีจับฉลากเรียงลำดับใหม่

6. ปัญหาการไม่เข้าร่วมประชุมของเลขานุการกลุ่มและผู้ช่วยเลขานุการ ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา จึงดำเนินการแต่งตั้งเลขานุการกลุ่มและผู้ช่วยเลขานุการใหม่เพื่อมาปฏิบัติแทน

5. ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว

1. ควรจัดทำคู่มือคุณ คุณีเสื้อและเตรียมอุปกรณ์การคุณและคู่มือเสื้อ
2. ควรทำโปสการ์ดรูปต้นไม้แปลกๆ สัตว์ต่างๆ เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึก
3. ผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวไม่ควรคั่งสุราระหว่างนำเที่ยว
4. ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า
5. ควรมีการดูแลเรื่องการจ้กระบบความปลอดภัยมีมากกว่านี้
6. ควรตรวจสอบและซ่อมบำรุงเรืออยู่เสมอ
7. ควรทำป้ายสื่อความหมายให้มีขนาดใหญ่และชัดเจน
8. ควรเปลี่ยนอุปกรณ์แสดงตำแหน่งต่อน้ำแทนการใช้ขวดพลาสติกเนื่องจากนักท่องเที่ยวเข้าใจว่าเป็นขยะลอยน้ำทำให้เสียทัศนียภาพ

ส่วนที่ 3 ผลการจัดเวทีสร้างความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทีมวิจัยได้รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ที่เข้าร่วมประชุมเวทีสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วิทยากรท่านแรก นาย วสันต์ ภูพิชิต ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงนำเสนอ วิดีทัศน์ เกี่ยวกับข้อมูลของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จากนั้นกล่าวถึงการทำงานระหว่างชุมชน ในช่วงที่ผ่านมาว่า เจ้าหน้าที่กับชาวบ้านต่างคนต่างทำงานจึงเกิดความขัดแย้ง ในปีพ.ศ. 2546 คุณกนิษฐา อู่ถาวร เข้ามาทำงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน พยายามให้ชุมชนกับเจ้าหน้าที่อุทยานทำงานร่วมกัน โดยการเปิดเวทีพูดคุยกันถึงปัญหาและอุปสรรค จนเกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

แนวคิด อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

- การที่นักท่องเที่ยววิ่งผ่านฝูงผีเสื้อทำให้ผีเสื้อตกใจแตกตื่นบินหนี
- ชุมชนควรศึกษา ปลากระแห และปลาช่อนกว่ามีผลกระทบอย่างไรกับสัตว์น้ำในพื้นที่

ปัญหา

- ผีเสื้อลดจำนวนลง และสัตว์น้ำบางชนิด เช่น ปลาและแมงกะพรุนน้ำจืดลดจำนวนลง
- ราคาอาหารที่แก่งบางระจันขายอาหารแพง ให้ทางกลุ่มพิจารณาเรื่องนี้ด้วย

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกล่าวว่า มีงบประมาณในการสนับสนุน การท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนคนรักป่าตำบลหนองแม่นา ส่วนปัญหาการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ต้องทำความเข้าใจกับเจ้าของพื้นที่ที่ทำการเกษตรในจุดแก่งสองเรื่องการใช้สารเคมีต่างๆ กับพืชผัก การเกษตรซึ่งมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ ขอให้ช่วยดูแลความสะอาดของลำน้ำเข็ก และ มีการจัดทำแผนพัฒนาด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การทำเกษตรปลอดสารพิษและสนับสนุนการพัฒนา บุคลากรในพื้นที่

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นากล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ว่าควรมีการจัดระเบียบการต้อนรับและเจ้าหน้าที่ควรแต่งกายให้เรียบร้อย ห้ามดื่มสุราในระหว่างปฏิบัติ หน้าที่และควรสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม การดูแลความสะอาดของพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่ทางเข้าแก่งถึงจุดที่ให้อาหารปลาสำนักสงฆ์แก่งบางระจันและเน้นเรื่องการบริหารจัดการ กลุ่มท่องเที่ยวรวมถึงการควบคุมกฎระเบียบให้เข้มงวดขึ้น

แนวทางแก้ไขปัญหา

- ควรจัดการประชุมเพื่อหาทางแก้ปัญหาร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในเขตพื้นที่เขาค้อ การสร้าง สิ่งก่อสร้างใน แหล่งท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ควรสร้างให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่นั้น ควรออก กฎระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันมิให้นักท่องเที่ยวก่อผลกระทบต่อสภาพป่า สัตว์น้ำ และธรรมชาติ

- ควรแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มท่องเที่ยวให้เรียบร้อยก่อนเข้าร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากบุคคลภายนอก

- การไปศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนอื่นและนักท่องเที่ยว ควรนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสม

- ควรร่วมกันหาวิธีป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา

- การจัดตั้งร้านสินค้าที่ระลึกสำหรับจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวควรจัดไว้ ณ บริเวณจุดบริการ นักท่องเที่ยว

- สมาชิกในกลุ่มท่องเที่ยวทุกคนควรรู้ข้อมูลของกลุ่มให้ชัดเจนสามารถให้ข้อมูลกับหน่วยงาน ภายนอกได้

- ควรเชิญหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้าร่วมประชุม เพื่อร่วมรับฟังและ แสดงความคิดเห็น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ เขต 3 กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพัฒนาตามเอกลักษณ์ของตนที่ไม่เหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่น

ตัวแทนผู้ประกอบการร้านอาหาร ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการปรับภูมิทัศน์ ทำถนนดอกไม้ อาจปลูกดอกกล้าโพงหรือแดรนางฟ้า และขอให้ดูแลเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อป้องกันปัญหา

ควรระวังเรื่องการบริหารจัดการผลประโยชน์ (ที่ได้มีผลประโยชน์ที่นั่นมักมีความขัดแย้ง) และขอให้ช่วยกันรักษาชื่อเสียงของชุมชนหนองแม่นา

ตัวแทนนายอำเภอเขาค้อ กล่าวว่า สามารถเป็นผู้ประสานงานด้านงบประมาณต่างๆ และสามารถให้การช่วยเหลือชุมชนในเรื่องการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชนได้

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อป้องกันไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และที่สำคัญต้องพยายามควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมิให้สร้างผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมให้ได้

ตัวแทนโรงเรียนหนองแม่นาให้ข้อเสนอแนะว่า ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรอันทำให้เกิดปัญหาสารเคมีไหลลงลำน้ำที่แก่งสอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แมงกะพรุนลดจำนวนลง ดังนั้น ควรจัดอบรมเกี่ยวกับใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี

ส่วนที่ 4 ผลการเข้ารับการอบรมการพัฒนาขีดความสามารถแกนนำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

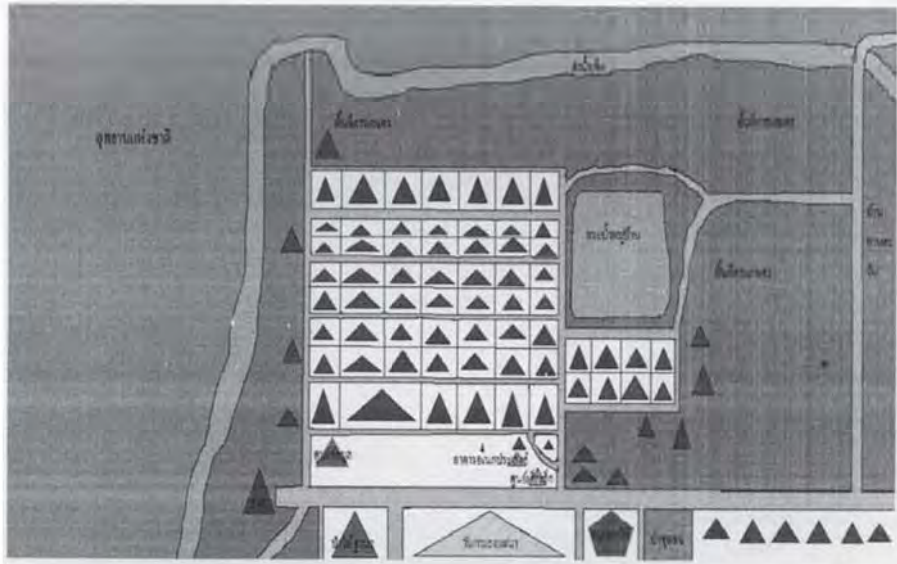
1) ตัวแทนทีมวิจัยผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การวิเคราะห์ต้นทุนทางสังคมรวมไปถึงทรัพยากรทางธรรมชาติและจัดเตรียม ความพร้อมเพื่อรับมือกับ อุปสรรคของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชนต้นแบบ เรียนรู้กระบวนการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาระยะยาวของชุมชนด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและระบบการบริหารการเงิน

2) นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ เพื่อลดผลกระทบจากการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมชุมชนหนองแม่นา อาทิเช่น การออกแบบเครื่องมือเพื่อการเก็บข้อมูลและประยุกต์ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินประเพณี แผนที่หมู่บ้านหนองแม่นา ระดับความสัมพันธ์ของภาคีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อนลงพื้นที่ภายในชุมชน การวิเคราะห์ต้นทุนชุมชน การบริหารจัดการ การทำบัญชีการเงิน และได้ขยายผลไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มชุมชนคนรักป่า เป็นต้น

3) นำความรู้ที่ได้รับมาขยายผลจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวล่วงหน้า 3 ปีให้สมาชิกทีมวิจัยและกลุ่มชุมชนคนรักป่าได้รับรู้และเข้าใจร่วมกัน

ส่วนที่ 5 ผลการจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- 1) ได้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แผนที่ชุมชน ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินประเพณี และแผนที่จัดลำดับความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคีที่เกี่ยวข้องที่มีความสมบูรณ์และถูกต้อง
- 2) ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการให้ข้อมูล ตรวจสอบ และเติมเต็มข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น

ภาพที่ 2 แผนที่ชุมชนหนองแม่นา

แผนที่มีความสำคัญกับทีมวิจัยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครัวเรือนในชุมชนและกำหนดจุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การติดป้ายประชาสัมพันธ์ห้ามทิ้งขยะ ป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว ป้ายห้ามจับสัตว์ทุกชนิดและพืชพันธุ์ไม้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปฏิทินประเพณีหนองแม่นา

รายการ	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
ศึกราบทำบุญวันขึ้นปีใหม่	←→											
ทำบุญอนุสาวรีย์ ทนตรี ทองแดง		←→										
ทำบุญในวันสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ				←→								
เทศกาลท่องเที่ยวตามหาแมงกระพรุนน้ำจืด			←→									
ทำบุญกวางบ้านเลี้ยงศาลเจ้าปู่เจ้าย่า				←→								
ทำบุญเข้าพรรษาและออกพรรษา							←→					
ทอดกระตัง											←→	
วันพ่อแห่งชาติพัฒนาหมู่บ้าน												←→

ภาพที่ 3 ปฏิทินประเพณีของชุมชนหนองแม่นา

ปฏิทินการเกษตร

รายการ	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
ปักมิ่ง		←				→						
กระตกรก(เสาวรส)		←				→						
ข้าวโพด					←		→					
ข้าวไร่					←		→					
มันเทศ					←		→					
ผักกาดขาวปลี		←							→			
กะหล่ำปลี	←											→
พริกย่ำ		←				→						
ผักกาดหัว		←							→			
ผักชี					←					→		
เลี้ยงไหม	←											→

ภาพที่ 5 ปฏิทินการเกษตร

ทีมวิจัยใช้ประโยชน์จากปฏิทินการเกษตร เพื่อการวางแผนการต้อนรับนักท่องเที่ยวและแนะนำว่า ช่วงเวลาเดือนใดมีผลผลิตอะไรบ้างที่สามารถเข้าชมและเลือกซื้อเป็นของฝาก และช่วงเวลาใดไม่ควรเข้าพื้นที่การเกษตรเพราะอาจทำให้ผลผลิตเสียหาย และยังทราบถึงขยะที่เป็นสารพิษของการปลูกพืชนั้น ๆ รวมถึงขั้นตอนการเตรียมดิน การไถดิน ซึ่งการไถดินเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ล้าคลองดินเงินปฏิทินการเกษตรช่วยให้ทีมวิจัยเข้าถึงพื้นที่เพื่อขอความร่วมมือในการลดผลกระทบได้ เช่น ขอความร่วมมือไม่ไถดินชนิดริมล้าคลองมากเกินไป และให้ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ที่ไม่ใช้ประโยชน์เพื่อป้องกันหน้าดินไม่ให้ไหลลงสู่ล้าคลอง

ส่วนที่ 6 ผลการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลกระทบ ได้ข้อมูลผลกระทบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

หลังจากที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนชาวบ้านเริ่มมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มไม้กวาด กลุ่มชาใบหม่อน กลุ่มนวดแผนไทย

กลุ่มลัทธอก ช่วยลดปัญหาการว่างงานในช่วงฤดูแล้ง และหน่วยงานเริ่มเล็งเห็นความสำคัญ ของการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนและให้การสนับสนุน จัดอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้กับชาวบ้านในชุมชนเพื่อที่ชาวบ้านจะได้ผลิตภัณฑ์แปรรูปขายเป็นของที่ระลึก หรือของฝากให้แก่ นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสร้างร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ชุมชนได้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเอง ให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน

ความเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวยังส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจในชุมชน จากข้อมูล ปี พ.ศ.2552 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการจำนวน 3,333 คน มียอดเงินหมุนเวียนในชุมชน 499,950 บาท และในปีพ.ศ. 2553 มีนักท่องเที่ยว เข้ามาใช้บริการ จำนวน 4,464 คน มียอดเงินหมุนเวียนใน ชุมชน 669,600 บาท จากข้อมูล มีแนวโน้มยอดนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนหนองแม่เฒ่า เป็นชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ หลังสิ้นสุดสมรภูมิเขาค้อ หมู่บ้านก่อตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2525 ถึงปัจจุบัน ก่อตั้งหมู่บ้านได้ 29 ปี ก่อตั้งครั้งแรกมีจำนวนครัวเรือนเพียง 50 ครัวเรือน ในปัจจุบันมีครัวเรือน ทั้งหมด 111 ครัวเรือน คนในชุมชนล้วนแล้วแต่ย้ายถิ่นฐานมาจากหลายพื้นที่ ที่หลายจังหวัดและได้มีประเพณีที่คนในชุมชนปฏิบัติ ร่วมกันตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้าน คือ ทำบุญกลางบ้าน

การทำบุญกลางบ้านซึ่งตรงกับ วันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี วัตถุประสงค์ของการทำบุญ กลางบ้านของบ้านหนองแม่เฒ่า เพื่อความเป็นสิริมงคล ของผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน เพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้แก่ผู้เสียชีวิตในหมู่บ้าน และเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ให้ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ ในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งตรงกับวันทำบุญกลางบ้าน ในช่วงบ่ายเป็นพิธี เลี้ยงศาล เจ้าปู่เจ้าย่า เป็นประเพณีที่คนในชุมชนให้ความสำคัญเพราะทุกคนต่างให้ความเคารพด้วยเชื่อกันว่าเจ้าปู่ เจ้าย่าคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้านและชาวบ้าน หากปีใดไม่มีการเลี้ยงก็อาจทำให้หมู่บ้าน เกิดภัย ธรรมชาติอย่างร้ายแรง จึงยึดถือปฏิบัติกันทุกปี

ประเพณีทำบุญ อนุสาวรีย์ พันตรีทองแดง บุญญาอนุสนธิ์ ตรงกับวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันที่ท่าน ได้เสียชีวิต วัตถุประสงค์ ของการทำบุญ เพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้แก่ผู้เสียชีวิต ระหว่างการสู้รบที่บ้านหนองแม่เฒ่า และเพื่อระลึกถึงคุณงามความดี ของ พันตรีทองแดง

ส่วนประเพณีดั้งเดิมของชาวพุทธ ยังคงยึดถือและปฏิบัติกันเช่นเดิม เช่นทำบุญ เข้าพรรษา ออกพรรษา ทำบุญตักบาตรในวันพระ สงกรานต์ ลอยกระทง นอกจากนี้ ชุมชนชาวบ้าน ยังมีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน มีทั้งที่นับถือ ศาสนาพุทธ และคริสต์ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้แม้มี การท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน การท่องเที่ยวก็ไม่ส่งผลกระทบต่อขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวบ้าน แต่อย่างใด

การแสดงกลองยาวชาวบ้าน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานราชการ ให้การสนับสนุน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน ได้นำการแสดงนี้เข้ามาฝึกซ้อม

ให้กับคนในชุมชน เพื่อใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้ใหญ่ที่เข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ ซึ่งเป็นกิจกรรมการ
แสดงที่แปลกใหม่ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจาก อบต. และ อาจารย์จากโรงเรียน
บ้านหนองแม่นาเป็นผู้ฝึกสอน โดยได้แนวคิดมาจากการพาชาวบ้าน ไปดูงานที่บ้านพลู จังหวัดมุกดาหาร
วัตถุประสงค์ของการแสดงเพื่อใช้ต้อนรับแขกคณะศึกษาดูงาน และแขกผู้ใหญ่ที่เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน
นอกจากนี้ยังใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ในช่วงเทศกาลปีใหม่ หรือสงกรานต์ โดยใช้ชาวบ้านแสดง
ประมาณ 15 คน ชาวบ้านฝ่ายชายตีกลอง ส่วนชาวบ้านฝ่ายหญิง เป็นฝ่ายรำวง ส่วนประเพณีดั้งเดิม
ของชาวบ้าน การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อ ยังคงปฏิบัติเช่นเดิม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสอบถาม ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการแสดง ชาวบ้าน
ส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วย กับกิจกรรมดังกล่าวเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพภาคเกษตร
ในช่วงกลางวัน ต้องออกไปประกอบอาชีพของตนเอง และในช่วงกลางคืน จะต้องออกมาซ่อมการแสดง
ชาวบ้านบอกว่าเหนื่อยมาก อีกทั้งยังขาดความรู้เรื่อง การตีกลอง การฟ้อนรำ จึงไม่ค่อยอยากมา
มีส่วนร่วม ท้ายที่สุดกิจกรรมนี้ก็ถูกระงับไป

กิจกรรม ระบายเมฆกะพูน และ ระบายศรีแม่ย่า เป็นกิจกรรมการแสดง ของเด็กนักเรียน
ได้รับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ใช้ผู้ร่วมกิจกรรม 6-8 คน

จากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์เก็บข้อมูล สอบถามผู้ร่วมกิจกรรมและคนในชุมชนพบว่าชาวบ้าน
ส่วนใหญ่ เห็นด้วย เพราะแสดงถึงเอกลักษณ์ ของตนเอง และ ยังสามารถกระจายรายได้ให้เด็ก
ในวัยเรียน ซึ่งสามารถแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองได้

การศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่าคนในชุมชนยังมี
ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ น้อยมาก เช่น การประชุมประจำเดือนภายในหมู่บ้าน กฎระเบียบ ภายใน
หมู่บ้านกำหนดให้เข้าร่วมประชุมครัวเรือนละ 1 คน จากจำนวนครัวทั้งหมด 111 ครัวเรือนแต่ปรากฏว่า
มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียง 40 คน คิดเป็นร้อยละ 36.03

การประชุมกลุ่มท่องเที่ยว สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวทั้งหมด จำนวน 85 คน มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม
ประชุมเพียง 25 คน คิดเป็น ร้อยละ 21.25 % มีผู้เข้าร่วมประชุมไม่ถึง ครึ่ง แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ
มีส่วนร่วมน้อยมาก จากการสอบถาม พบว่าการที่ชาวบ้านไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะไม่เข้าใจ
การทำงานของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากมีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมหลายกิจกรรม เมื่อจัดกิจกรรม
เสร็จแล้วก็หายเงียบ ไม่มีการติดตามหรือต่อยอดกิจกรรม จึงส่งผลให้ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ

ด้านสิ่งแวดล้อม

ขยะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเกิดจาก 2 ปัจจัย คือเกิดจากชุมชนเอง และ เกิดจาก
นักท่องเที่ยว

จุดแรก ที่พบขยะ คือบริเวณเส้นทางเข้าสู่ชุมชน พบขยะถูกทิ้ง เกือบเกลี้ยง อยู่บริเวณริมทางทั้งสองข้างทาง ขยะที่พบคือ ถุงพลาสติก ขวด กระป๋อง

จุดที่สอง คือบริเวณสนามหน้าหมู่บ้าน ขยะที่พบคือ ถุงพลาสติกและกล่องนม พบกระจายอยู่ทั่วบริเวณสนาม

จุดที่ สาม ขยะที่พบบริเวณป่าชุมชน พบขยะถูกทิ้งรวมกันเป็นกอง ขนาดใหญ่ มีขยะอยู่ทุกประเภท เช่น ขวด ถุงพลาสติก กระดาษ เศษอาหาร เสื้อผ้า และอื่นๆ โดยไม่มีการเผาทำลาย อยู่บริเวณริมเส้นทางเข้าสู่พื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน และยังส่งกลิ่นรบกวนแก่ผู้ใช้เส้นทาง ขยะในจุดนี้ไม่สามารถเผาทำลายได้เนื่องจากเป็นป่าชุมชน ในฤดูแล้งห้วยบริเวณรอบๆ กองขยะจะแห้ง หากเผาทำลาย อาจเกิดการลุกลามสู่ป่าชุมชนได้

จุดที่สี่ ขยะบริเวณริมน้ำเข็ก พบขยะถูกทิ้งรวมกันเป็นกอง มีขยะอยู่ทุกประเภท เป็นขยะที่เกิดจากคนในชุมชน ในช่วงฤดูแล้งถูกเผาทำลาย แต่ในช่วงฤดูฝนไม่สามารถเผาทำลายได้ หากในปีใดเกิดน้ำป่า ขยะจุดนี้ก็เลยตามกระแสน้ำลงสู่แม่น้ำอาจทำให้น้ำเน่าเสีย

จุดที่ห้า ขยะบริเวณเส้นทางเข้าสู่แก่งบางระจัน มีการจัดการขยะโดยการขุดหลุมลึกประมาณ 2 เมตร มีการเผาทำลายในฤดูแล้ง ส่วนในฤดูฝนไม่สามารถเผาทำลายได้ เนื่องจากมีน้ำฝนไหลลงไปเต็มหลุม และในช่วงที่นำขยะไปทิ้งใหม่ๆ สุนัขก็จะนำขยะเหล่านี้มากัดกินบนทางเข้าแก่งบางระจันเส้นทางท่องเที่ยว สนามหน้าหมู่บ้าน และบริเวณศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

จุดที่หก ขยะในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในการดูแลและจัดการของกลุ่มท่องเที่ยว วิธีการจัดการคือ จัดถังขยะวางไว้ตามจุดต่างๆ เช่น บริเวณร้านจำหน่ายของที่ระลึก ตามทางเดิน ศาลา และท่าลงเรือ จากนั้นคัดแยกขยะที่ขายได้เพื่อนำไปขาย และส่วนที่ขายไม่ได้นำไปทิ้งลงในหลุมขยะ ส่วนถุงพลาสติกเผาทำลายหลังจากการบริการจบลงในช่วงเย็น ในช่วงวันหยุดและช่วงเทศกาล ขยะจะมีปริมาณมาก ต้องจัดชุดทำความสะอาดทุกวัน

จุดที่ เจ็ด พบขยะตามเส้นทางเข้าสู่พื้นที่ทางการเกษตร พบขยะมักเป็นถุงใหญ่หรือถุงปุ๋ย โยนทิ้งตามป่าข้างทาง จากการเก็บข้อมูลกับชาวบ้าน โดยการสอบถาม พบว่า ขยะที่นำไปทิ้งตามสถานที่ต่างๆ เพราะไม่มีที่ทิ้ง ไม่สามารถเผาทำลายในบ้านของตนได้ "ไม่รู้ว่าจัดการอย่างไรเพราะแต่ละครัวเรือน อาศัยอยู่ติดกัน หากเผาทำลาย จะส่งกลิ่นรบกวนต่อบ้านที่อยู่ใกล้เคียง หากจะคัดแยกเก็บไว้ นำไปขาย รถที่มารับซื้อของเราก็ซื้อในราคาที่ถูกลงมาก บางครัวเรือนบอกว่า เก็บไว้จนเต็มบ้านขายได้เงินเพียงนิดเดียว ไม่คุ้มถ้าเก็บ บ้านตนเองก็แคบอยู่แล้ว หากมีรถที่รับซื้อที่ แพงกว่านี้คงเก็บไว้ขาย

ปัญหา ลำน้ำเข็กต้นเงิน

ปัจจัยที่ทำให้ลำคลองต้นเงินมีดังนี้

1. การเตรียมดินเพื่อทำการเกษตรของชุมชนชาวบ้าน

เนื่องจากก่อนการเพาะปลูกมีการไถดินชนิดริมแควลำน้ำแจ็ก เมื่อถึงฤดูฝนทำให้น้ำฝนชะล้างหน้าดินลงสู่ลำน้ำแจ็ก ซึ่งลำคลองมีขนาดเล็กในพื้นที่เชื่อมติดกับลำน้ำแจ็กจึงทำให้น้ำแจ็กคั่งขึ้น

2. การบุกกรุกพื้นที่ป่าห้วยทราย

ปากคลองห้วยทราย เป็นคลองที่ไหลลงมาบรรจบกับลำน้ำแจ็กอีกหนึ่งคลอง ซึ่งอยู่เหนือแก่งบางระจันประมาณ 6 ก.ม. พื้นที่ปากคลองห้วยทราย เป็นภูเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยป่าไม้น้อยใหญ่ มีพืชพรรณและสัตว์ป่าหลากหลายชนิด และยังเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาปางก่อ ป่าสงวนแห่งชาติวังชมพู (อุทยานแห่งชาติเขาค้อ)พื้นที่ติดลำน้ำ เมื่อประมาณปี พ.ศ.2510 เคยมีการบุกกรุกเข้ามาทำการเกษตรของชนเผ่าม้งมาก่อนและยังเป็นพื้นที่สู้รบระหว่างรัฐบาลกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เมื่อสมัยนั้นชนเผ่าม้งที่ได้เข้ามาทำการเกษตรที่ปากคลองห้วยทรายและยังเคยเข้าร่วมเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งเริ่มทำการสู้รบกับทหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมามีระยะเวลาจนถึง 8 ปี ก่อนที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จะยอมจำนน วางอาวุธ และเข้ามาบดตัวกับรัฐบาลประมาณปี พ.ศ. 2520 – 2524 เมื่อเข้ามาบดตัวกับรัฐบาล ทหารจึงผลักดันชนเผ่าม้งออกจากปากคลองห้วยทราย และภาครัฐได้จัดที่ทำกินให้กับชนเผ่าม้งที่วางอาวุธและย้ายออกจากปากคลองห้วยทรายไปอยู่ที่หมู่บ้านแจ็กน้อย

พื้นที่ปากคลองห้วยทรายจึงรกร้างกลายเป็นป่า ป่ากล้วยและป่าพุ่ม ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่าเช่น ช้างป่า กระต๊อง และสัตว์อื่นๆอีกมากมาย

เมื่อปี พ. ศ. 2549 ได้มีการบุกกรุกใหม่ของชนเผ่าม้งที่ปากคลองห้วยทรายอีกครั้งเพื่อเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตรเช่น ข้าวโพด จิง และข้าว และได้นำสารเคมีมาใช้ในพื้นที่อย่างเช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าเข้าไปใช้ในพื้นที่ใกล้กับลำน้ำแจ็ก โดยขาดความรู้ในการทำยาอย่างถูกวิธี เนื่องจากชนเผ่าม้งส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ได้ ชนเผ่าม้งได้มาตั้งหมู่บ้านและบุกกรุกพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมากและได้ขวนขวายพี่น้องเข้ามาบุกกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม และไถดินเพื่อทำการเกษตรจนถึงชายน้ำ หน้าดินไหลลงสู่ลำน้ำแจ็กทำให้น้ำคั่งขึ้น กระทบกับคนในชุมชนหนองแม่นาและหมู่บ้านอื่นๆ ที่ใช้น้ำจากลำน้ำแจ็กจากการบุกกรุกป่าส่งผลทำให้สัตว์ป่า เช่น ช้าง กระต๊อง และสัตว์ป่าอื่นได้อพยพหนีไปอยู่ที่อื่นเนื่องจากแหล่งอาหารของสัตว์ป่าถูกทำลายมีผลให้อาหารสัตว์ลดน้อยลง สัตว์ป่าอพยพ ลงมายังตอนล่างของลำน้ำแจ็กและได้เข้าทำลายพืชผลการเกษตรของชาวบ้าน จากการบุกกรุกป่าของชาวเขาเผ่าม้งทางหน่วยงานกรมป่าไม้ได้ใช้มาตรการจับกุม และผลักดันออกจากพื้นที่หลายครั้ง แต่ชนเผ่าม้งก็มีได้ย้ายออกจากพื้นที่กลับทำให้จำนวนชนเผ่าม้งเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทีมวิจัยท้องถิ่น (หมู่บ้านหนองแม่นากลุ่มชุมชนฯ) ได้ขึ้นไปสอบถามผลกระทบที่ปากคลองห้วยทรายครั้งแรก และได้สอบถามชนเผ่าม้งจำนวนหนึ่ง จึงทราบว่าส่วนใหญ่จะเคยเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มาก่อนและได้เข้ามาบุกกรุกเพราะทางการจัดที่ทำกินไม่เพียงพอ เคยเข้ามาทำกินที่คลองห้วยทรายมาก่อนและได้ชวนเพื่อนเข้ามาอยู่ด้วยเพราะเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ชนเผ่าม้งที่เข้ามาบุกกรุกทำการเกษตรได้เดินทางมาจากหลายพื้นที่

เช่น บ้านเข็ญน้อย บ้านคนกงาม จังหวัดเลย และจากประเทศลาวชนเผ่าม้งส่วนหนึ่งมีบัตรประจำตัวประชาชนไทย และอีกส่วนหนึ่งไม่มี

การสอบถามชนเผ่าม้งที่ปากคลองห้วยทราย

นายหน่งเจื้อะ เคยเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อพยพมาจากทางภาคเหนือเคยเข้ามาทำไร่ปลูกพืชผักการเกษตรที่ปากคลองห้วยทรายครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2511 และได้เข้าร่วมเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เริ่มทำการสู้รบกับทหารจนถึงปี พ.ศ. 2519 โดนพลัดถิ่นจนถอยร่นไปอยู่ที่จังหวัดเลยและ ปี พ.ศ. 2524 ได้วางอาวุธและเข้ามาบดตัวกับทางการรัฐบาลไทย ซึ่งรัฐบาลไทยได้จัดที่ทำกินให้ที่หมู่บ้านน้ำจวง จังหวัดเลย และได้อพยพเข้ามาทำกินที่ปากคลองห้วยทรายอีกครั้งเมื่อปลายปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน

นายไฉ่หน่ง อายุ 55 ปี เคยเป็นช่างตีเหล็กอยู่ที่ประเทศลาวและอพยพตามพ่อแม่เข้ามาทำกินที่หมู่บ้านร่มเกล้า (ภูหินร่องกล้า จังหวัดเลย) เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 และเข้าร่วมเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์สู้รบกับทางการจนถึงปี พ.ศ. 2522 และยอมมอบตัววางอาวุธกับทางการเมื่อปี พ.ศ. 2524 และทางการได้จัดที่ทำกินให้ที่หมู่บ้านเข็ญน้อย แต่ด้วยทางการจัดที่ทำกินให้ 20 ไร่ แต่ญาติพี่น้องมีมากจึงไม่พอทำกิน จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องและเพื่อนในหมู่บ้านเข้ามาบุกกรุกทำกินที่ปากคลองห้วยทรายอีกครั้ง

ส่วนที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบ ความคิดเห็น และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	36	59.02
2. หญิง	25	40.98
รวม	61	100
2. ช่วงอายุ		
1. 12-35 ปี	21	34.43
2. 36-45 ปี	10	16.39
3. 46 ปีขึ้นไป	30	49.18
รวม	61	100

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
3. การศึกษา		
1. ประถมศึกษา	35	57.37
2. มัธยมศึกษา	20	32.79
3. ปวช.	3	4.92
4.ปริญญาตรี	3	4.92
รวม	61	100
4. อาชีพ		
1. รับราชการ	2	3.28
2. ค้าขาย	5	8.20
3. เกษตรกร	36	59.01
4. อื่นๆ	18	29.51
รวม	61	100
5. รายได้ต่อปี		
1. 25,000 - 50,000	28	45.90
2. 50,001 - 100,000	11	18.04
3. มากกว่า 100,000	8	13.11
4. ไม่ตอบ	14	22.95
รวม	61	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 59.02 มีอายุ 46 ปีขึ้นไป มากที่สุด ร้อยละ 49.18 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 52.46 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 29.51 มีอาชีพเกษตรกรมากที่สุด ร้อยละ 59.01 รองลงมาเป็นอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 29.51 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 25,000 - 50,000 มากที่สุด ร้อยละ 45.90 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อปี มากกว่า 100,000 ร้อยละ 13.11

ส่วนที่ 2 ข้อมูลผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (ด้านบวก และ ด้านลบ)

ตารางที่ 2 การมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

รายได้เสริมจากการท่องเที่ยว	จำนวนที่ทำ	ร้อยละ	จำนวนที่ไม่ทำ	ร้อยละ	รวมจำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ขายของที่ระลึก	8	13.11	53	86.89	61	100
2. ขายผลผลิตทางการเกษตร	15	24.59	46	75.41	61	100
3. บริการพาเรือ มัคคุเทศก์	26	42.62	35	57.38	61	100
4. นวดแผนไทย	3	4.92	58	95.08	61	100
5. ขายอาหารและเครื่องดื่ม	23	37.70	38	62.30	61	100
6. ได้รับค่าเช่าชมการเกษตร	4	6.56	57	93.44	61	100
7. อื่นๆ	3	4.92	58	95.08	61	100

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวด้านบริการพาเรือมัคคุเทศก์มากที่สุด ร้อยละ 42.62 รองลงมาคือ ขายอาหารเครื่องดื่มให้นักท่องเที่ยวและขายผลผลิตทางการเกษตรร้อยละ 37.70 และ 24.59 ตามลำดับ ส่วนรายได้เสริมที่ได้น้อยที่สุดจากการท่องเที่ยว คือ นวดแผนไทย ร้อยละ 4.92

ตารางที่ 3 แนวทางหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยวในอนาคต

รายได้เสริมในอนาคต	มีแนวทาง	ร้อยละ	ไม่มีแนวทาง	ร้อยละ
1. ขายของที่ระลึก	13	21.31	48	78.69
2. หาสัตว์น้ำขาย	1	1.64	60	98.36
3. เปิดร้านอาหารขาย	7	11.48	54	88.52
4. ให้บริการเช่ารถยนต์-จักรยาน	7	11.48	54	88.52
5. หาของป่าขาย	1	1.64	60	98.36
6. ขายผลผลิตทางการเกษตร	26	42.62	35	57.38
7. ทำบ้านพักโฮมสเตย์	18	29.51	43	70.49
8. มัคคุเทศก์	13	21.31	48	78.69
9. อื่นๆ	2	3.28	59	96.72

จากตารางที่ 3 พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีแนวทางการหารายได้เสริมจากการขายผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด ร้อยละ 42.62 รองลงมาคือ ทำบ้านพักโฮมสเตย์ ร้อยละ 29.51

ตารางที่ 4 การเปลี่ยนแปลงของรายได้เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว

รายได้	จำนวนคน	ร้อยละ
1. เพิ่มขึ้น	43	70.49
2. ลดลง	1	1.64
3. ไม่เปลี่ยนแปลง	12	19.67
4. อื่นๆ	5	8.20
รวม	61	100

จากตารางที่ 4 พบว่า เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว คนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 70.49 รองลงมาคือ รายได้ไม่เปลี่ยนแปลง ร้อยละ 19.67

ตารางที่ 5 รายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อปี

รายได้เฉลี่ยต่อปี	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ตั้งแต่ 500-1,000	19	31.15
2. ตั้งแต่ 1,001-5,000	16	26.23
3. ตั้งแต่ 5,001-10,000	10	16.39
4. ไม่มีเพราะไม่เข้าร่วมกิจกรรม	16	26.23
รวม	61	100

จากตารางที่ 5 พบว่า คนในชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวมากที่สุด เฉลี่ยปีละ 500-1,000 บาท ร้อยละ 31.15 รองลงมา คือ ตั้งแต่ 1,001-5,000 บาท ร้อยละ 26.23

ตารางที่ 6 ราคาสินค้าหรืออาหารในชุมชนเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว

ราคาสินค้า	จำนวนคน	ร้อยละ
1. แพงขึ้น	15	24.59
2. ไม่แพงขึ้น	40	65.57
3. ไม่ตอบ	6	9.84
รวม	61	100

จากตารางที่ 6 พบว่า เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว คนในชุมชนคิดว่า สินค้าหรืออาหารในชุมชนไม่แพงขึ้น ร้อยละ 65.57 รองลงมาคือ แพงขึ้น ร้อยละ 24.59

ส่วนที่ 3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตารางที่ 7 การมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภค เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวก	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ถนน	35	57.38
2. ไฟฟ้า	10	16.39
3. น้ำประปา	11	18.03
4. อื่นๆ	5	8.20
รวม	61	100

จากตารางที่ 7 พบว่า เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านถนนมากที่สุด ร้อยละ 57.38 รองลงมาคือ ด้านน้ำประปาและไฟฟ้า ร้อยละ 18.03 และ 16.39 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ความผูกพันและอบอุ่นของคนในครอบครัว เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ความผูกพันและความอบอุ่นของคนในครอบครัว	จำนวนคน	ร้อยละ
1. อบอุ่น	44	72.13
2. ไม่อบอุ่น	9	14.75
3. ไม่ตอบ	8	13.12
รวม	61	100

จากตารางที่ 8 พบว่า คนส่วนใหญ่คิดว่า การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้คนในครอบครัวมีความผูกพันและอบอุ่น ร้อยละ 72.13 รองลงมาคือ ไม่อบอุ่น ร้อยละ 13.11

ตารางที่ 9 ความสามัคคีของคนในชุมชนเมื่อมีการท่องเที่ยว

ความสามัคคี	จำนวนคน	ร้อยละ
1. เพิ่มขึ้น	44	72.13
2. ไม่เพิ่มขึ้น	10	16.39
3. ไม่ตอบ	7	11.48
รวม	61	100

จากตารางที่ 9 พบว่า คนส่วนใหญ่คิดว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 72.13 รองลงมาคือ ไม่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 16.39

ตารางที่ 10 ความรัก ห่วงเห่น และภาคภูมิใจในชุมชนเมื่อมีการท่องเที่ยว

ความรักและห่วงเห่นชุมชน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. รักและห่วงเห่นชุมชน	50	81.97
2. ไม่รักและห่วงเห่นชุมชน	2	3.28
3. ไม่ตอบ	9	14.75
รวม	61	100

จากตารางที่ 10 พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ เกิดความรัก ห่วงแหนและภาคภูมิใจในชุมชน มากขึ้น ร้อยละ 81.97

ตารางที่ 11 ความเต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว

ความเต็มใจ	จำนวนคน	ร้อยละ
1. เต็มใจ	48	78.69
2. ไม่เต็มใจ	3	4.92
3. ไม่ตอบ	10	16.39
รวม	61	100

จากตารางที่ 11 พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่เต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว ร้อยละ 78.69

ตารางที่ 12 การสนับสนุนและพัฒนาด้านอาชีพและศิลปวัฒนธรรมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การสนับสนุนและพัฒนา	จำนวนคน	ร้อยละ
1. มี	40	65.57
2. ไม่มี	15	24.59
3. ไม่ตอบ	6	9.84
รวม	61	100

จากตารางที่ 12 พบว่า มีการสนับสนุนและพัฒนาด้านอาชีพ ร้อยละ 65.57

ตารางที่ 13 การรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว

การรักษาประเพณีและวัฒนธรรม ของชุมชน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ยังคงรักษา	53	86.88
2. ไม่รักษา	2	3.28
3. ไม่ตอบ	6	9.84
รวม	61	100

จากตารางที่ 13 พบว่า คนส่วนใหญ่ยังคงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ร้อยละ 86.88

ตารางที่ 14 ความรู้สึกเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน

ความรู้สึก	จำนวนคน	ร้อยละ
1. รักชุมชนมากขึ้น	15	24.59
2. ภูมิใจในชุมชนมากขึ้น	23	37.70
3. อยากมีนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ	23	37.70
รวม	61	100

จากตารางที่ 14 พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ รู้สึกภูมิใจในชุมชนและอยากมีนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 37.70 รองลงมาคือ รักชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 24.59

ตารางที่ 15 ปัญหาของชุมชน

ปัญหาของชุมชน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ลักขโมย	8	13.11
2. ยาเสพติด	20	32.79
3. ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน	7	11.48
4. คนในชุมชนขัดแย้งกันเอง	15	24.59
5. ชุมชนกับหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนขัดแย้งกัน	1	1.64
6. ปัญหาทั่วไป	2	3.28
7. ไม่ตอบ	8	13.11
รวม	61	100

จากตารางที่ 15 พบว่า คนส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นว่า ชุมชนมีปัญหาด้านยาเสพติดมากที่สุด ร้อยละ 32.79 รองลงมาคือ คนในชุมชนขัดแย้งกันเอง ร้อยละ 24.59

ตารางที่ 16 ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในชุมชน

ระบบดูแลความปลอดภัย	จำนวนคน	ร้อยละ
1. มี	29	47.54
2. ไม่มี	22	36.07
3. ไม่ตอบ	10	16.39
รวม	61	100

จากตารางที่ 16 พบว่า คนส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นว่า ชุมชนมีระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ร้อยละ 47.54

ตารางที่ 17 เรื่องที่ชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวหนุนเสริมการพัฒนาชุมชน

เรื่องที่ชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวหนุนเสริม	จำนวนคน	ร้อยละ
1. สาธารณูปโภค	9	14.75
2. การศึกษา	10	16.39
3. อาชีพ	24	39.34
4. ศิลปวัฒนธรรม	11	18.03
5. อื่นๆ	7	11.47
รวม	61	100

จากตารางที่ 17 พบว่า คนส่วนใหญ่ในชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวหนุนเสริมการพัฒนาชุมชน ในด้านอาชีพมากที่สุด ร้อยละ 39.34 รองลงมาคือ ด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านการศึกษา ร้อยละ 18.03 และ 16.39 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น									
	มาก	ร้อยละ	ปานกลาง	ร้อยละ	น้อย	ร้อยละ	ไม่ทราบ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. เส้นทางเข้าพื้นที่เกษตรเสียหาย	17	27.87	17	27.87	14	22.95	13	21.31	61	100
2. พืชผลทางการเกษตรเสียหาย	7	11.48	11	18.03	10	16.39	33	54.10	61	100
3. เกิดการขาดแคลนทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น	4	6.56	18	29.51	27	44.26	12	19.67	61	100
4. ปริมาณสัตว์น้ำลดลง	4	6.56	17	27.87	31	50.82	9	14.75	61	100
5. มีปริมาณขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	3	4.92	33	54.10	11	18.03	14	22.95	61	100
6. เกิดเสียงดังในชุมชน	5	8.20	15	24.59	28	45.90	13	21.31	61	100
7. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์	5	8.20	21	34.43	16	26.23	19	31.15	61	100
8. มีสิ่งปลูกสร้างที่ไม่เหมาะสมและไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ	7	11.48	16	26.23	16	26.23	22	36.06	61	100

จากตารางที่ 18 พบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. เส้นทางเข้าพื้นที่ทางการเกษตรเสียหาย คนในชุมชน คิดว่าเสียหายมากและปานกลางเท่ากัน ร้อยละ 27.87
2. พืชผลทางการเกษตรเสียหาย คนในชุมชนคิดว่าเสียหายปานกลาง ร้อยละ 18.03
3. เกิดการขาดแคลนทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น คนในชุมชนคิดว่า ขาดแคลนน้อย ร้อยละ 44.26
4. ปริมาณสัตว์น้ำลดลง คนในชุมชนคิดว่า ลดลงน้อย ร้อยละ 50.82 และปานกลาง ร้อยละ 27.87
5. มีปริมาณขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชน คนในชุมชนคิดว่า มีปานกลาง ร้อยละ 54.10
6. เกิดเสียงดังในชุมชน คนในชุมชนคิดว่า เกิดน้อย ร้อยละ 45.90
7. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ คนในชุมชนคิดว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงปานกลาง ร้อยละ 34.43

8. มีสิ่งปลูกสร้างที่ไม่เหมาะสมและกลมกลืนกับธรรมชาติ คนในชุมชนคิดว่าไม่เหมาะสมและไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ ปานกลางและน้อยเท่ากัน ร้อยละ 26.23

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 19 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนคน	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	29	46.03
2. หญิง	34	53.97
รวม	63	100
2. ระดับการศึกษา		
1. ประถมศึกษา	2	3.17
2. มัธยมศึกษา	4	6.35
3. อนุปริญญา	5	7.94
4. ปริญญาตรี	43	68.25
5. ปริญญาโท	8	12.70
6. ปริญญาเอก	1	1.59
รวม	63	100
3. ช่วงอายุ		
1. ต่ำกว่า 20 ปี	3	4.76
2. 20-29	24	38.10
3. 30-39	19	30.16
4. 40-49	13	20.63
5. 50-59	3	4.76
6. 60 ปีขึ้นไป	1	1.59
รวม	63	100

ตารางที่ 19 ข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนคน	ร้อยละ
4. อาชีพ		
1. รับราชการ	14	22.22
2. รัฐวิสาหกิจ	8	12.70
3. ธุรกิจ-เอกชน	17	26.98
4. วิชาชีพอิสระ	3	4.77
5. รับจ้าง-ลูกจ้าง	7	11.11
6. ค้าขาย	-	-
7. นักศึกษา	7	11.11
8. อื่นๆ	7	11.11
รวม	63	100
5. จังหวัด		
1. สมุทรสาคร	1	1.59
2. กทม.	30	47.62
3. ชุมพร	1	1.59
4. นราธิวาส	1	1.59
5. พิจิตร	1	1.59
6. นนทบุรี	2	3.17
7. เพชรบูรณ์	4	6.35
8. ลำพูน	1	1.59
9. พิษณุโลก	9	14.28
10. เชียงใหม่	2	3.17
11. นครราชสีมา	2	3.17
12. ประจวบคีรีขันธ์	1	1.59
13. นครสวรรค์	1	1.59
14. เชียงราย	1	1.59
15. สพบุรี	1	1.59
16. ชัยภูมิ	1	1.59
17. ปทุมธานี	1	1.59

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนคน	ร้อยละ
18. ขอนแก่น	1	1.59
19. พะเยา	1	1.59
20. สมุทรปราการ	1	1.59
รวม	63	100
6. รายได้ต่อปี		
1. ต่ำกว่า 5,000	5	7.94
2. 5,001-10,000	9	14.28
3. 10,001-15,000	10	15.87
4. 15,001-20,000	8	12.70
5. 20,001-25,000	4	6.35
6. 25,001-300,000	7	11.11
7. สูงกว่า 300,001	20	31.75
รวม	63	100

จากตารางที่ 19 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.97 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 68.25 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท ร้อยละ 12.70 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ร้อยละ 38.10 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 30.16 มีอาชีพนักธุรกิจ-เอกชน ร้อยละ 26.98 รองลงมา คือ รับราชการ ร้อยละ 22.22 ส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 47.62 มีรายได้เฉลี่ยต่อปีสูงกว่า 300,001 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 31.75 รองลงมา มีรายได้ตั้งแต่ 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 15.87

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเดินทาง

ตารางที่ 20 แหล่งข้อมูลที่นักท่องเที่ยวทราบก่อนเดินทางมาเที่ยว

แหล่งข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. เว็บไซต์	30	47.62
2. โทรทัศน์	4	6.35
3. หนังสือนักท่องเที่ยว	6	9.52
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	5	7.94
5. นักท่องเที่ยวที่เคยมา	18	28.57
รวม	63	100

จากตารางที่ 20 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทราบข้อมูลจากเว็บไซต์ร้อยละ 39.13 รองลงมา คือ จากนักท่องเที่ยวที่เคยมา 28.57

ตารางที่ 21 จำนวนผู้ร่วมเดินทางมาด้วยของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว	จำนวนคน	ร้อยละ
1. มา 1 คน	-	-
2. มา 2 คน	10	15.87
3. มากันเองไม่เกิน 4 คน	9	14.29
4. มากันเองเกิน 4 คน	37	58.73
5. มากับทัวร์	-	-
6. อื่นๆ	7	11.11
รวม	63	100

จากตารางที่ 21 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มากันเองเกิน 4 คนร้อยละ 58.73 รองลงมา คือ มา 2 คน ร้อยละ 15.87

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นโดยรวม

- ปัจจัย 3 ข้อแรกที่ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกมาเที่ยวที่ชุมชนบ้านหนองแม่นาคือ
 - ลำดับที่ 1 ความงามและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ (54 คน)
 - ลำดับที่ 2 สถานที่ที่ยังไม่เคยมา (43 คน)
 - ลำดับที่ 3 ความเงียบสงบ (22 คน)
- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (57 คน) จะกลับมาเที่ยวที่หนองแม่นาคีกเพราะ บรรยากาศความเป็นธรรมชาติ

ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจในการให้บริการ

ตารางที่ 22 ความพึงพอใจในการให้บริการ

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ												
	มากที่สุด	ร้อยละ	มาก	ร้อยละ	ปานกลาง	ร้อยละ	น้อย	ร้อยละ	น้อยที่สุด	ร้อยละ	ไม่ทราบหรือไม่ได้บริการ	ร้อยละ	
1. ด้านความปลอดภัย													
1.1. ข้อมูลการดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	8	12.70	30	47.62	21	33.33	4	6.35	-	-	-	-	-
1.2 ความพร้อมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีนักท่องเที่ยวบาดเจ็บ	1	1.59	1	1.59	50	79.36	1	1.59	1	1.59	9	14.28	-
2. ด้านการจัดการชุมชน													
2.1 การกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ชัดเจนหรือประเพณี	3	4.76	50	79.36	3	4.76	2	3.18	2	3.18	3	4.76	-
2.2 ระเบียบการของล่วงหน้า	3	4.76	6	9.52	47	74.60	-	-	1	1.59	6	9.52	-
2.3 รายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและค่าบริการ	8	12.70	6	9.52	47	74.60	-	-	1	1.59	1	1.59	-
3. ด้านให้ความรู้และการบริการ													
3.1 การสื่อความหมายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	52	82.54	9	14.28	1	1.59	1	1.59	-	-	-	-	-
3.2 การจัดการศูนย์ข้อมูลชุมชน	6	9.52	48	76.19	4	6.35	1	1.59	-	-	4	6.35	-
3.3 ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	4	6.35	42	66.67	15	23.80	2	3.17	-	-	-	-	-
3.4 กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรม	40	63.49	10	15.87	10	15.87	-	-	-	-	3	4.76	-
3.5 กฏระเบียบข้อตกลง	6	9.52	17	26.98	37	58.73	-	-	-	-	3	4.76	-
3.6 คู่มือแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	6	9.52	49	77.78	4	6.35	1	1.59	-	-	3	4.76	-
3.7 การสื่อสารระหว่างให้บริการ	15	23.80	11	17.46	20	31.75	-	-	4	6.35	13	20.63	-
3.8 การแต่งกายของมัคคุเทศก์	40	63.49	10	15.87	10	15.87	-	-	-	-	3	4.76	-
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว													
4.1 ความเหมาะสมของโปรแกรมและอัตราค่าบริการ	17	26.98	20	31.75	20	31.75	-	-	6	9.52	-	-	-
4.2 ความกระตือรือร้นของคนในชุมชนต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว	50	79.36	10	15.87	3	4.76	-	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 22 ความพึงพอใจในการให้บริการ (ต่อ)

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ											
	มากที่สุด	ร้อยละ	มาก	ร้อยละ	ปานกลาง	ร้อยละ	น้อย	ร้อยละ	น้อยที่สุด	ร้อยละ	ไม่ทราบหรือไม่ได้รับการ	ร้อยละ
5. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	49	77.78	11	47.83	2	3.17	-	-	-	-	1	1.59
6. ผลិតภัณฑ์/ของที่ระลึก												
6.1 รูปแบบความเหมาะสมผลิตภัณฑ์/ของที่ระลึก	4	6.35	10	15.87	36	57.14	-	-	2	3.17	11	17.46
6.2 คุณภาพผลิตภัณฑ์/ของที่ระลึก	5	7.95	10	15.87	16	25.40	4	6.35	3	4.76	25	39.68
6.3 ราคาของผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น	10	15.87	10	15.87	10	15.87	1	1.59	2	3.17	30	47.62

จากตารางที่ 22 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการให้บริการด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านความปลอดภัย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจมากด้านข้อมูลการดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ส่วนด้านความพร้อมในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น พึงพอใจปานกลาง

2. ด้านการจัดการชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจมากด้านการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับจารีตประเพณี ส่วนด้านระบบการจองล่วงหน้า และรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและค่าบริการ พึงพอใจปานกลาง

3. ด้านให้ความรู้และการบริการ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจมากที่สุดด้านการสื่อความหมายของมรดกเทศก์ท้องถิ่น กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรม และการแต่งกายของมรดกเทศก์ สำหรับด้านการจัดการศูนย์ข้อมูลชุมชน และคู่มือแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจมาก ส่วนด้านกฎระเบียบข้อตกลง และการคุ้มครองระหว่างให้บริการ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจปานกลาง

4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจมากที่สุด ด้านความกระตือรือร้นของคนในชุมชนต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว ส่วนความเหมาะสมของโปรแกรม อัตราค่าบริการ พึงพอใจมากและปานกลางเท่ากัน

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจมากที่สุด

6. ด้านผลิตภัณฑ์ / ของที่ระลึก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจปานกลางในรูปแบบความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ / ของที่ระลึก ส่วนคุณภาพและราคานั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทราบหรือไม่ได้รับบริการ

ส่วนที่ 8 ผลการศึกษาฐานชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาฐานของแต่ละชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนบ้านจำรุง จังหวัดระยอง

เมื่อแรกเริ่มในอดีตกว่า 150 ปี ชาวบ้านจำรุงอพยพมาจากทางแถบชายทะเล บ้านถนนกะเพรา ตำบลเนินฆ้อเพื่อหาที่อยู่อาศัยอันอุดมสมบูรณ์ ถัดจากบริเวณชายทะเลเดิมประมาณ 7 กิโลเมตร เข้ามาสู่ป่าดิบ หักร้างทางพงจนเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยซึ่งก็คือ บริเวณหน้าวัดจำรุงในปัจจุบันนี้ บ้านจำรุงเป็นชื่อที่เรียกเพี้ยนมาจากคำว่า “จำรุง”

จุดเด่นของชุมชนคือ ความเข้มแข็งที่เกิดจากการรวมกลุ่มโดยมีกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนถึง 24 กลุ่ม มีผลิตภัณฑ์ชุมชน และการแปรรูปเพื่อจำหน่ายในชุมชนและการท่องเที่ยวมีการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้สารชีวภาพ มีการดูแลสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น มีธนาคารขยะ มีบ้านโฮมสเตย์ที่สะอาด มีการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ และการสร้างเครือข่ายภายในตำบล การรวมกลุ่มเพื่อต่อรองสร้างเวทีแลกเปลี่ยนทั้งภายในและภายนอก สวัสดิการ (เป็นระบบชาติชาย) รัฐออก 1 ชาวบ้านออก 1 ทุกคนควรสวมหมวกใบเดียว จุดแข็งของบ้านจำรุงคือความเข้มแข็งของคนในชุมชนที่มีความสามัคคีกันในการทำงานไม่ได้เกี่ยวกับตำแหน่งทางการเมืองแต่ทำกันด้วยใจรัก จึงมาร่วมกันสร้างความรู้ให้กับทุกคนในชุมชน ชุมชนมีกฎระเบียบข้อบังคับ (ต้องฟังในสิ่งที่กลุ่มทำ) จัดการให้ทุกกลุ่มมีการทำกิน

สิ่งที่ได้นำมาใช้จากการศึกษาฐานบ้านจำรุง

- 1) ได้แนวคิดเรื่องการจัดการขยะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวคือได้แนวทางเรื่องก่อตั้งธนาคารขยะ และองค์การบริหารส่วนตำบลได้ก่อตั้งเป็นธนาคารขยะ
- 2) ได้แนวทางเรื่องการจัดการคนให้เข้ามามีส่วนร่วมเรื่องการท่องเที่ยวในแนวคิดแบบมีค่าตอบแทน
- 3) ได้ใช้แนวทางการจัดการบ้านพักโฮมสเตย์ให้นำพักอาศัย นำไปเสนอแนะให้กับบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อให้ได้มาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์

ชุมชนบ้านห้วยแล้ง จังหวัดตราด

ชุมชนบ้านห้วยแล้งได้รับรางวัลดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเป็นพื้นที่ศึกษาฐานของหน่วยงานต่างๆ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วย ชุมชนบ้านห้วยแล้งมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งการป้องกันสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว

ความภาคภูมิใจของคนในชุมชนคือ ต้นครุฑ หรือ ไคร้ย้อย และมีการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ข้าวห่อกาบหมาก โดยใช้กาบหมากห่อข้าวแทนถุงพลาสติก ช่วยลดปัญหาขยะในชุมชนได้ นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น สมุนไพรเปลือกมังคุด

ชุมชนบ้านห้วยแล้ง มีการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน โดยใช้วิธีการจัดเวทีสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาวิธีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยชุมชนบริหารจัดการกันเอง ชุมชนสามารถต่อรองกับหน่วยงานเองได้ ความต้องการขึ้นอยู่กับชุมชนไม่ใช่หน่วยงานนำมาให้ การบริหารจัดการเน้นขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ก่อเกิดรายรายได้ เช่น สบู่ แชมพู ที่ทำจากเปลือกมังคุด มีการคัดกรองนักท่องเที่ยว ใช้ตัวตนที่แท้จริงของชุมชนมาเป็นต้นทุนในการทำการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยแล้งเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและตัดสินใจร่วมกัน

สิ่งที่ได้นำมาใช้จากการศึกษาชุมชนบ้านห้วยแล้ง

1) ได้ใช้แนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การดูแลธรรมชาติและซ่อมแซมธรรมชาติ ด้วยการปลูกป่าเพิ่ม

2) ได้ใช้แนวทางการปลูกฝังเยาวชนให้รักธรรมชาติช่วยกันดูแลและรักบ้านเกิด ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว อาทิเช่น อบรมมัคคุเทศก์เยาวชนต้นน้ำและร่วมกับกลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าให้บริการนักท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด

ชุมชนบ้านน้ำเขียว เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับทะเล คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมง คนในชุมชนมีการนับถือศาสนาที่ต่างกันมีทั้ง พุทธ คริสต์ และอิสลาม แต่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันและทำการท่องเที่ยวร่วมกันได้ การท่องเที่ยวเกิดจากปัญหาขยะภายในชุมชน เทศบาลตำบลน้ำเขียวจึงริเริ่มใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการจัดการขยะ โดยในตอนเริ่มต้นเทศบาลเป็นผู้ทำ ต่อมาได้มอบหมายให้ชุมชนเป็นคนทำ ชุมชนจะได้เข้มแข็ง การบริหารจัดการกลุ่มมีโครงสร้างเหมือนกลุ่มทั่วไป อัตราบริการตกลงกันเองภายในกลุ่ม มีการจัดคิวเรือ และการตัดสินใจร่วมกัน นักท่องเที่ยวส่วนมากที่มาเป็นกลุ่มศึกษาดูงาน และมีข้อห้ามนำเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชุมชน วิถีชีวิตชาวประมง ชมการอนุรักษ์ป่าชายเลน

สิ่งที่ได้นำมาใช้จากการศึกษาชุมชนบ้านน้ำเขียว

1) ได้ใช้แนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน เช่น ธนาคารขยะ ชุมชนทำไม่ได้ องค์กรบริหารส่วนตำบลก็รับไปดำเนินการ

2) ได้ใช้แนวทางการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวและเกิดจากชุมชนเอง

ส่วนที่ 9 ผลการคืนข้อมูลให้ชุมชน

1) การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนคนรักป่า ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มนั้น มีวัตถุประสงค์ 5 ประการคือ

- เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่
- เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน
- เพื่อให้ชุมชนเกิดความสามัคคีได้มีกิจกรรมร่วมกัน
- เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กับคนนอกพื้นที่
- เพื่อให้ชุมชนดูแลและบริหารจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

ที่ผ่านมาการท่องเที่ยวช่วยพัฒนาชุมชนในด้านการหารายได้เสริมหลังฤดูเพาะปลูก เกิดการจ้างงาน เช่น จ้างมัคคุเทศก์พายเรือนำเที่ยว จ้างกลุ่มแม่บ้านทำอาหาร สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรมาขายให้นักท่องเที่ยวได้อีก การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาสิ่งที่กลุ่มทำได้คือ กิจกรรมนำเที่ยว พายเรือ เดินป่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงคือ ผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก และการบริหารจัดการภายในกลุ่มและชุมชน การขอความช่วยเหลือของหน่วยงานเพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในด้านการต้อนรับและการให้บริการ

2) ปัญหาผลกระทบบางเรื่องเป็นปัญหาจากการกระทำของชุมชนเองไม่ได้เกิดจากการท่องเที่ยวแต่ส่งผลถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น การทำเกษตรในเขตป่าสงวนจำเป็นต้องไถดิน ถ้าหากไม่ไถดินไม่สามารถเพาะปลูกได้ การไถดินทำให้ดินไหลลงลำน้ำเข็ก ส่งผลให้ลำน้ำเข็กตื้นเขิน และมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ลำน้ำเข็ก ชาวบ้านเสนอต่อทีมวิจัยให้ทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ทำการเกษตรในเขตป่าสงวนเพื่อตัดตะกอนหน้าดินจากการไถดินไม่ให้ไหลลงลำน้ำเข็ก

3) ปัญหาเรื่องขยะในชุมชน ทีมวิจัยได้นำเสนอรูปภาพจุดที่พบขยะ และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่ได้ไปเรียนรู้จากการไปศึกษาดูงานของทีมวิจัย โดยจะทำธนาคารขยะให้ครัวเรือนร่วมมือกันคัดแยกขยะเพื่อนำมาขาย ผลการขอความคิดเห็นจากชาวบ้านในเรื่องนี้ ชาวบ้านเห็นดีด้วย หากทีมวิจัยทำได้อย่างที่นำเสนอ ทั้งในหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยว

4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากและต้องใช้เวลา

5) การเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดผลกระทบได้ข้อสรุปดังนี้ ลำดับที่ 1 ลำน้ำเข็กตื้นเขิน ลำดับที่ 2 ขยะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ลำดับที่ 3 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการหาแนวทางลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่มา เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จนได้ผลการวิจัยดังรายละเอียด 6 ส่วน ต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการจัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยให้กับคนในชุมชนและวางแผนแก้ไขปัญหาค
ผลกระทบร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง

ทีมวิจัยนำเสนอข้อมูลปัญหาผลกระทบที่พบคือ ปัญหาขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยว ขยะในชุมชน และการทิ้งบรรจุภัณฑ์สารเคมีลงในแหล่งน้ำ ปัญหาลำน้ำเข็กรุ่นและตื้นเขิน สมาชิกในชุมชนให้ข้อคิดเห็นและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้

- 1) สร้างเตาเผาขยะและหาพื้นที่ทำหลุมฝังกลบขยะเพื่อกำจัดขยะที่ไม่สามารถขายได้ โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าภาพหลักรับผิดชอบ
- 2) ควรจัดกิจกรรมร่วมกันเก็บขยะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและในชุมชนอาทิตย์ละครั้ง ส่วนขยะจากบรรจุภัณฑ์สารเคมีให้เจ้าของไร่เป็นผู้รับผิดชอบกำจัด
- 3) สร้างฝายชะลอน้ำแบบถาวรเพื่อยืดระยะเวลาการใช้ประโยชน์จากน้ำในฝายได้นานมากขึ้น เนื่องจากเคยมีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปสร้างฝายชะลอน้ำโดยใช้ดินทรายใส่ถุงปุ๋ยและใช้ไม้กั้นแต่ใช้การไม่ได้นานก็พังทลายลง เนื่องจากกระแสน้ำมีความแรงมากและเสนอให้มีการปลูกป่าไม้บริเวณริมคลองที่ทำฝายชะลอน้ำ

ส่วนผลสรุปจากการจัดเวทีประชุมวางแผนแก้ไขปัญหาลดผลกระทบของชุมชนหนองแม่มา ร่วมกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปประเด็นปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญห และเจ้าภาพรับผิดชอบแก้ไขปัญหาดังนี้

ปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา	เจ้าภาพรับผิดชอบแก้ไขปัญหา
<p>1. ปัญหาขยะ เกิดจากสาเหตุดังนี้</p> <p>1.1 เกิดจากคนในชุมชนทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ</p> <p>1.2 เกิดจากนักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยวเพราะนักท่องเที่ยวบางคนยังขาดจิตสำนึก</p> <p>1.3 ขาดระบบกำจัดขยะที่ดี เช่น ไม่มีพื้นที่ทิ้งขยะ ขาดเตาเผาขยะ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกการทิ้งขยะในที่ทิ้งขยะ 2. จัดกิจกรรมเก็บขยะรอบหมู่บ้านและในแหล่งท่องเที่ยว 3. สร้างมาตรการ ควบคุมและใช้อย่างจริงจัง 4. การอบรมเยาวชน เรื่องการจัดการขยะ 5. ขออาสาสมัครสอดส่องดูแล 6. ร่วมกันคัดแยกขยะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ก่อนนำขยะไปเผา 7. รณรงค์ให้หันมาใช้วัสดุธรรมชาติมาใช้เพื่อลดปริมาณขยะ 8. สร้างเตาเผาขยะไร้มลภาวะ 	<p>เจ้าภาพหลัก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คนในชุมชนบ้านหนองแม่นา 2. องค์การบริหารส่วนตำบล ดำเนินการจัดทำโครงการธนาคารขยะ เตาเผาขยะไร้มลภาวะ 3. ผู้ใหญ่บ้าน 4. นายอำเภอเขาค้อ 5. เยาวชน
<p>2. ปัญหาลำน้ำเข็กต้นน้ำและการบุกรุกป่าเกิดจากสาเหตุดังนี้</p> <p>2.1 การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำการเกษตร และการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร</p> <p>2.2 การพังทลายของหน้าดินที่เกิดจากการไถดินเพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรติดริมน้ำ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำลายเส้นทางเพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร 2. สร้างความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ 3. ขอความร่วมมือปลูกต้นไม้ชายน้ำเพื่อป้องกันการพังทลายของตลิ่ง อาทิเช่น หลู่แฝก ไคร้ น้ำ คันทิ้ง 4. ประชาสัมพันธ์เพื่อขอความร่วมมือให้ทำการเกษตรห่างจากชายน้ำอย่างน้อย 20 เมตร 5. ขอความร่วมมือกันแก้ไขปัญหการไถดินเพื่อทำการเกษตรติดริมน้ำ 6. สร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม 7. ประชาสัมพันธ์การใช้สารชีวภาพแทนการใช้สารเคมี 8. การจัดอบรมการใช้สารเคมีและการทำลายขยะอย่างถูกวิธี 	<p>เจ้าภาพหลัก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หน่วยงานกรมป่าไม้และอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง 2. คนในชุมชนทั้งพื้นที่ 3. นายอำเภอเขาค้อ 4. หน่วยงานภาครัฐ 5. เกษตรอำเภอ 6. คนในชุมชนทั้งพื้นที่ 7. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา
<p>3. ปัญหาความร่วมมือของคนในชุมชนมีสาเหตุดังนี้</p> <p>3.1 คนในชุมชนติดภารกิจในการประกอบอาชีพ</p> <p>3.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการท่องเที่ยว</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างเครือข่ายในชุมชน 2. สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมและความสามัคคีของคนในชุมชน 	<p>เจ้าภาพหลัก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา 2. คนในชุมชนทั้งพื้นที่

ส่วนที่ 2 ผลการเรียนรู้การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การสร้างตัวชี้วัดและการสร้างเครื่องมือติดตามประเมินความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาผลกระทบ

ทีมวิจัยได้รับความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว สร้างตัวชี้วัด และสร้างเครื่องมือติดตามความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาผลกระทบ

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัด

ต้องศึกษาบริบทให้รอบคอบ ครบคลุมจึงจะทำให้การเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตรงประเด็น โดยจากการศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยและข้อมูลทางวิชาการผนวกกับบริบทพื้นที่ซึ่งจำเป็นต้องจัดเรียงตัวชี้วัดความลำดับ

ผลการสร้างตัวชี้วัดการจัดการผลกระทบ

ตัวชี้วัด โครงการลดผลกระทบในระยะยาว

1. มีแผนงานกิจกรรมต่าง ๆ ในการลดผลกระทบระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน
2. มีกิจกรรมลดผลกระทบร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน เช่น การปลูกต้นไม้ 2 ฟันลำน้ำ เข็ก ทำฝายชะลอน้ำ เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน
3. มีการติดตามประเมินผล บันทึกข้อมูลในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ
4. มีกฎระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว

มาตรฐานตัวชี้วัด

ประเภทผลกระทบ	ตัวชี้วัด	มาตรฐาน
ด้านสิ่งแวดล้อม ขยะในแหล่งท่องเที่ยว	ความถี่ในการเก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว (หน่วยเป็น ครั้ง/สัปดาห์)	1 ครั้ง/สัปดาห์
การพังทลายของหน้าดิน	พื้นที่ 2 ฟันริมน้ำเข็กที่พังทลายลงสู่ลำคลอง (หน่วยเป็นตารางวา/ไร่)	ไม่เกิน 20 ตารางวา/ไร่
ด้านการมีส่วนร่วม	ความถี่ในการประชุมประชาคม (หน่วยเป็นครั้ง/เดือน)	ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง/เดือน
ด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	ปริมาณนักท่องเที่ยวที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม (หน่วยเป็น % ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด)	ไม่เกิน 15 % ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด (6 เดือน)
ด้านการบริการ	จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการ (หน่วยเป็นจำนวนคน/ครั้ง)	ไม่เกิน 50 คน /ครั้ง

ด้านเศรษฐกิจ	จำนวนเงินหมุนเวียนภายในชุมชน (หน่วยเป็นบาท/ปี)	ไม่ต่ำกว่า 150,000 บาท/ปี
	ครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว (คิดเป็น% /ครัวเรือนทั้งหมด)	ไม่ต่ำกว่า 40 %/ครัวเรือนทั้งหมด

มาตรฐานตัวชี้วัดอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และความเจริญเติบโตของแหล่งท่องเที่ยว ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพภูมิประเทศ การกำหนดค่ามาตรฐานมาจากข้อมูลที่ชุมชนมีอยู่ ใช้ค่าต่ำสุดของสถิติเป็นค่ามาตรฐาน ผลการสร้างเครื่องมือติดตามความสำเร็จ

แบบสังเกตพฤติกรรมกาาาาาาา
ในชุมชนบ้านหนองแม่นา

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

กรุณาเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

รายละเอียด	ปริมาณขยะ		หมายเหตุ
	มากขึ้น	ลดลง	
1. บริเวณแหล่งท่องเที่ยว			
1.1 จุดลงเรือ			
1.2 ลานน้ำแข็ง			
1.3 แก่งบางระจัน			
1.4 ร้านขายสินค้าของที่ระลึก			
2. บริเวณชุมชน			
2.1 บริเวณพื้นที่สาธารณะ			
2.2 บริเวณหอประชุม			
2.3 บริเวณศูนย์บริการและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน			
2.4 บริเวณบ้านพักอาศัย			
3. บริเวณพื้นที่ทางการเกษตร			
4. การให้ความร่วมมือในการทิ้งขยะลงในถังขยะที่จัดเตรียมให้			

5. นักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือถึงขณะลงในถึงขณะที่จัดเตรียมไว้ได้อย่างไร

5.1 ให้ความร่วมมือ

5.2 ไม่ให้ความร่วมมือ

6. คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะอย่างไร

6.1 ให้ความร่วมมือ

6.2 ไม่ให้ความร่วมมือ

หมายเหตุ _____

แบบสังเกตพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ
ในชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า

กิจกรรม.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

กรุณาเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

รายละเอียด	ปริมาณการให้ความร่วมมือ		หมายเหตุ
	มากขึ้น	ลดลง	
1. คนในชุมชน			
1.1 ปริมาณสมาชิกเข้าร่วมประชุม			
1.2 ลักษณะการแสดงความสนใจ			
1.2.1 ตั้งใจรับฟัง			
1.2.2 สอบถามพูดคุย			
1.2.3 แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ			
1.3 การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ			
2. ภาคิผู้เกี่ยวข้อง			
2.1 ปริมาณสมาชิกเข้าร่วมประชุม			
2.2 ลักษณะการแสดงความสนใจ			
2.2.1 ตั้งใจรับฟัง			
2.2.2 สอบถามพูดคุย			
2.2.3 แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ			
2.3 การสนับสนุนด้านงบประมาณ			
2.4 การอาสาให้ความช่วยเหลือ			

หมายเหตุ _____

ส่วนที่ 3 ผลการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่นา

ที่มีวิจัยและสมาชิกกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่นาได้ร่วมกันเขียนแผนพัฒนาเพื่อนำไปของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

คณะกรรมการบริหารกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่นา

แผนปฏิบัติการ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

1 แนวคิดเรื่องการจัดการบริหารทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ภายใต้แผนงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในพื้นที่

2 แผนงานและโครงการต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดการสิ่งแวดล้อมในอนาคตอย่างยั่งยืน โดยกำหนดระยะเวลาของแผนงานเบื้องต้นไว้ 3 ปี คือตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555 -2557

กรอบแนวคิดการพัฒนาและจัดการ

ประกอบด้วยแนวคิดการพัฒนาและจัดการดังนี้

- 1) ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
- 2) ด้านมาตรการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
- 3) ด้านพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยว
- 4) ด้านการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาด
- 5) ด้านการพัฒนาบุคลากรในการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ
- 6) ด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับและข้อควรปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยว
- 7) ด้านการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน

วิสัยทัศน์และเป้าหมาย

- 1) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน
- 2) เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อสร้างเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน
- 4) เพื่อให้ชุมชนเกิดความสามัคคีและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน
- 5) เพื่อให้ชุมชนขยายโอกาสเสริมความรู้และพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลภายนอก

มากยิ่งขึ้น

วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา

1. รูปแบบการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมีกิจกรรมหลักคือ ล่องเรือชมธรรมชาติ เดินป่าศึกษาพรรณไม้ และสมุนไพร ส่องนก ชมผีเสื้อ พักค้างแรมกลางป่า สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนเกษตรกรรม พักโฮมสเตย์ ชมหิ่งห้อย นำเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ชุมชนท้องถิ่น ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ แมงกะพรุนน้ำจืดสายพันธุ์น้ำไหลที่มีเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และสามารถพบเห็นได้ในระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม เท่านั้น

2. เครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ประกอบด้วย

- 1) หน่วยงานราชการในพื้นที่
- 2) สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเขาค้อ
- 3) ชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงที่กำลังพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ด้านตลาดการท่องเที่ยว

- 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายหลัก เป็นนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติและ การผจญภัย
- 2) ฤดูกาลท่องเที่ยวตั้งแต่ เดือนตุลาคม – พฤษภาคม ยกเว้นฤดูฝน นักท่องเที่ยวส่วนมากเข้ามาใช้บริการมากในช่วงเทศกาล วันหยุดนักขัตฤกษ์ และวันหยุดเสาร์อาทิตย์

3) การกระจายรายได้ เน้นการกระจายรายได้สู่ชุมชนในทุกกลุ่ม อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม/สร้างงานสร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น

4. การพัฒนาอุปกรณ์ให้บริการ

การออกแบบสถานที่ซ่อมบำรุงเรือและ โรงเก็บเรือเพื่อใช้สำหรับซ่อมแซมเรือและเก็บรักษาเรือในช่วงฤดูฝนหลังจากเสร็จกิจกรรมการท่องเที่ยว

5. การรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

1) การรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญของคนในท้องถิ่นและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่คนในชุมชน มัคคุเทศก์ หน่วยงานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ดังนั้นกลุ่มชุมชนคนรักป่าเจ้าของพื้นที่จึงจำเป็นต้องเสนอขอความร่วมมือจากหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือ ร่วมกันดูแลแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน

2) การอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยการปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำและกุหลาบหินใน 2 ฟังลำน้ำแจ็กและแก่งบางระจัน ซึ่งต้นไคร้ น้ำและกุหลาบหินเป็นไม้ในพื้นที่สามารถขยายพันธุ์ได้ดี การทำโป่งเทียมเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมสัตว์ป่าและเป็นแหล่งอาหารให้กับสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ

3) การรณรงค์ให้คนในชุมชนลดปริมาณการใช้สารเคมีในการทำเกษตร เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถรักษาระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวได้ เนื่องจากสารเคมีส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

4) การกำจัดปลาส์คเกอร์ออกจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เนื่องจากปลาชนิดนี้เป็นอันตรายต่อปลาและสัตว์น้ำที่มีอยู่ในธรรมชาติในพื้นที่

5) การสร้างเตาเผาขยะเพื่อกำจัดขยะจากในแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากในฤดูฝนไม่สามารถกำจัดขยะที่เหลือใช้ในพื้นที่ได้ ทำให้มีขยะตกค้างในฤดูหนาว

6. การประชาสัมพันธ์และการทำการตลาด ป้ายสื่อความหมายตามเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวและบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญมาก เช่นป้ายชื่อแก่งบางระจัน การจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่มีอยู่ เช่น โปรแกรมส่องนก เนื่องจากยังไม่มีให้บริการ และเป็นการสร้างทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว

7. การพัฒนาสินค้าและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และผลจากการวิจัยพบว่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังมีไม่หลากหลาย และมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลางจึงควรมีการพัฒนา ด้านคุณภาพของผู้ให้บริการควรได้รับการพัฒนาควบคู่กันไป

แผนงานและโครงการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนหนองแม่เฒ่า

1. องค์กรที่รับผิดชอบ

- 1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด
- 2) พัฒนาการจังหวัด
- 3) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
- 4) องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า
- 5) กลุ่มชุมชนคนรักน้ำป่าหนองแม่เฒ่า

2. ระยะเวลาการดำเนินการ

ระยะเวลาดำเนินการตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่เฒ่า มีระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2555 - 2557)

3. แผนงานหลัก

ประกอบด้วย 4 แผนงานหลัก

- 1) แผนงานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์
- 2) แผนงานการรักษาสิ่งแวดล้อม
- 3) แผนงานการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาด
- 4) แผนงานพัฒนาบุคลากรและแปรรูปผลิตภัณฑ์

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่นา อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ	หน่วยงาน	ระยะเวลาดำเนินการ (ปี)	งบประมาณ
1. แผนงานด้านอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก					
1.1. โครงการสร้างโรงเก็บเรือ	เพื่อให้มีโรงเก็บเรือในช่วงฤดูฝนหรือหลังจากจบกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีซ่อมแซมเรือ	ชุมชนมีโรงเก็บเรือและสถานที่ซ่อมแซมเรือ	-อบต.หนองแม่นา -กลุ่มชุมชนคนรักกีฬา ต.หนองแม่นา	2555	2557
1.2. ปรับปรุงห้องน้ำ	ซ่อมแซมห้องน้ำ	มีห้องน้ำที่ถูกต้องลักษณะและปลอดภัย	-อบต.หนองแม่นา	✓	20,000
2. แผนงานด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม					
2.1. โครงการปลูกต้นไม้สองฝั่งต้นน้ำเชิง	เพื่อคืนความสมดุลให้ระบบนิเวศและเสริมสร้างความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว	เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม 2 ฝั่งลำน้ำเชิง	-อบต.หนองแม่นา - ส.นง. ทรัพยากรธรรมชาติ กิ่งแก่งล้อมจังหวัดบุรีรัมย์ -กลุ่มชุมชนคนรักกีฬา ต.หนองแม่นา	✓	20,000
2.2. เตาเผาขยะในแหล่งท่องเที่ยว	เพื่อกำจัดขยะที่เกิดจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว	มีเตาเผาขยะที่สามารถกำจัดขยะในช่วงฤดูฝนได้	-อบต.หนองแม่นา -อบจ.เพชรบูรณ์ - ส.นง. ทรัพยากรธรรมชาติ แก่งล้อมจังหวัด	✓	50,000
2.3. โครงการทำโป่งเทียม แหล่งอาหารสัตว์	เพื่อพัฒนาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกจุดหนึ่ง	เกิดโป่งเทียมเป็นแหล่งอาหารสัตว์ได้	-อ.ช. ทุ่งแสงทอง -กลุ่มชุมชนคนรักกีฬา หนองแม่นา	✓	2,000

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ	หน่วยงาน	ระยะเวลาดำเนินการ(ปี)		งบประมาณ
				2555	2556 2557	
2.4. ก่อจัดปราชัยเกอร์ในแหล่งท่องเที่ยว	เพื่อจัดปราชัยเกอร์ในแหล่งท่องเที่ยว	จำนวนปราชัยเกอร์ลดจำนวนลง	-ประมงจังหวัด -อบต.หนองแม่นา -คนในชุมชน	✓	2557	20,000
2.5. รณรงค์ลดใช้สารเคมีโดยเปลี่ยนมาใช้สารชีวภาพแทน	เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งท่องเที่ยว	ชุมชนลดใช้สารเคมีในการกำจัดแมลงและเปลี่ยนมาใช้สารชีวภาพแทน	-เกษตรจังหวัด -กรมพัฒนาที่ดิน -คนในชุมชน	✓		20,000
3. แผนงานด้านการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาด						
3.1. พัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวใหม่	1. เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม 1.1. เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว	มีโปรแกรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	-อบต.หนองแม่นา -อช.ทุ่งแสลงหลวง -อบจ.เพชรบูรณ์	✓		50,000
3.2. ปล่อยสื่อความหมายตามเส้นทางท่องเที่ยวและในแหล่งท่องเที่ยว	1. เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและสะดวกขึ้น 1. เพื่อสื่อความหมาย และให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	1. นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและสะดวกขึ้น 2. มีป้ายสื่อความหมาย	-อบต.หนองแม่นา -อบจ. เพชรบูรณ์ -กลุ่มชุมชนคนรักกีฬา ต.หนองแม่นา	✓		200,000

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ	หน่วยงาน	ระยะเวลาดำเนินการ(ปี)		งบประมาณ
				2555	2556 2557	
3.3 โครงการออกกฎระเบียบของนักท่องเที่ยวและข้อบังคับของผู้ประกอบการเกี่ยวกับกาทำกิจกรรมในพื้นที่ (แผนทิส)	1. เพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาใช้บริการในพื้นที่ 2. เพื่อวางมาตรการป้องกันการเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆของผู้ประกอบการอันจะส่งผลเสียต่อชุมชน	มีกฎระเบียบข้อบังคับต่างจากเกิดขึ้น	-อช.ทุ่งแสงหลวง -อบต.หนองแม่นา -อำเภอเขาค้อ -กลุ่มชุมชนคนรักภัยป่า ต.หนองแม่นา	✓	2555	2,000
4. แผนงานด้านพัฒนาบุคลากร และแปรรูปผลิตภัณฑ์						
4.1 โครงการฝึกอบรมการให้บริการของผู้จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก	เพื่อให้ผู้ที่จำหน่ายของที่ระลึกมีความรู้เรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์และให้บริการอย่างมีคุณภาพ	ชุมชนสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์อย่างมีมารยาทและมีระเบียบ	-พัฒนาชุมชน -อบต.หนองแม่นา -กลุ่มขายของที่ระลึก	✓		
4.2 โครงการก่อสร้างโรงสีข้าวกล้อง	1. เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวไร่เป็นข้าวกล้อง 2. เพื่อผลิตข้าวกล้องสำหรับจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวและบริโภคนในชุมชน	มีโรงสีข้าวกล้องและชุมชนมีรายได้เสริมจากการขายข้าวกล้อง	-พัฒนาชุมชน -อบต.หนองแม่นา -อบจ.เพชรบูรณ์ -กลุ่มชุมชนคนรักภัยป่า ต.หนองแม่นา	✓		200,000

ส่วนที่ 4 ผลการทดลองปฏิบัติตามแนวทางการลดผลกระทบ

1. สมาชิกทีมวิจัย หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง หัวหน้าฐานปฏิบัติป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ชมรมคนรักน้ำลำน้ำเข็ก จังหวัดพิษณุโลก ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองแม่นา นักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแม่นา ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน และคนในชุมชนบ้านหนองแม่นา ได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำตั้งแต่แก่งบางระจันถึงแก่งสามภายในหนึ่งวัน

2. สมาชิกและนักเรียนร่วมกันเก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยวทุกสัปดาห์ ส่งผลให้บริเวณแหล่งท่องเที่ยวสะอาดมากขึ้น

3. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทิ้งขยะในถังที่จัดเตรียมให้ตั้งแต่แต่ละประเภท

4. นักท่องเที่ยวเข้าใจ เห็นความสำคัญ จึงมีส่วนช่วยทำให้ปริมาณของขยะมูลฝอยลดน้อยลง

ส่วนที่ 5 ผลการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแนวทางการลดผลกระทบ

1. การบุกรุกพื้นที่ป่าห้วยทราย เพื่อปลูกข้าวไร่เลี้ยงสัตว์ของชาวเขาเผ่าม้งในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทีมวิจัยได้สำรวจพบการบุกรุกป่าต้นน้ำอันเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เช่น ช้างป่า หมูป่า ไก่ป่า เก้ง ทำให้สัตว์ป่าเหล่านี้อพยพลงมากินพืชไร่ของชาวบ้านหนองแม่นาทำให้เกิดความเสียหาย และพบการทิ้งขยะเคมีลงในลำน้ำเข็ก เช่น ขวดยากำจัดวัชพืช การบุกรุกพื้นที่ยังชิดติดกับลำน้ำเข็กอันเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลำน้ำเข็กขุ่น และตื้นเขินขึ้น ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูล โดยถ่ายภาพและประเมินพื้นที่ที่ถูกบุกรุก จำนวนประชากรที่เข้าไป จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมานำเสนอหน่วยงาน โดยการจัดเวทีประชุมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ทีมวิจัยได้เชิญหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้าร่วม และได้หน่วยงานหลักที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้คือ กรมป่าไม้ร่วมกับ อำเภอเขาค้อ ทางหน่วยงานแก้ปัญหาโดยการจัดสรรพื้นที่ให้ครัวเรือนละ 10 ไร่ และให้ชาวเขาอพยพ ออกจากพื้นที่ภายใน 1 ปี และไม่ดำเนินคดีทางกฎหมาย หากครอบครัวไหนไม่ปฏิบัติตามก็จะดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเด็ดขาด ซึ่งปัจจุบัน ได้อพยพออกจากพื้นที่ดังกล่าวหมดแล้ว ทีมวิจัยได้ไปดูพื้นที่พบว่า สัตว์ป่าต่างๆ ได้กลับไปอยู่ในพื้นที่ที่เคยถูกบุกรุกและพื้นที่ดังกล่าวทางกรมป่าไม้จะได้ดำเนินการขอประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เขาค้อต่อไป

2. การพังทลายของดินริมฝั่งลำน้ำเข็ก ทีมวิจัยได้ทดลองปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำซึ่งเป็นต้นไม้ในพื้นที่ขึ้นอยู่ทั่วไปตามริมฝั่งลำน้ำเข็กซึ่งเป็นเส้นทางพายเรือชมธรรมชาติ เพื่อช่วยลดปัญหาดินริมฝั่งพังทลาย ทีมวิจัยได้ทดลองตัดกิ่งไคร้ น้ำมาเสียบไว้ตามริมฝั่งน้ำเข็กและสังเกตติดตามความเปลี่ยนแปลงพบว่า สองอาทิตย์ หลังจากปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำ ไคร้ น้ำเริ่มแตกใบออก แตกกิ่งก้านขึ้นมาใหม่และเต็มโตอย่างสม่ำเสมอ เมื่อทดลองจนได้ผลสำเร็จ ทางทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมพายเรือปลูกต้นไม้ไคร้ น้ำ โดยเชิญ

หน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมและทางชุมชนรักษ์ลำน้ำแจ็กพิชญ์โลกได้สนใจกิจกรรมนี้และข้อมูลจากทีมวิจัยเพื่อนำกิจกรรมนี้มาทำในส่วนของปลายลำน้ำแจ็ก (น้ำตกแก่งซอง) ประโยชน์ของต้นไคร้มี

1. ช่วยยึดดินริมฝั่งลำน้ำแจ็กไม่ให้พังทลาย
2. เป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำ
3. เสริมภูมิทัศน์ให้สวยงาม เพราะดอกสีขาวสวยงาม
4. ช่วยให้อากาศบริสุทธิ์

จากการดำเนินกิจกรรมคาดว่าอีก 2-3 ปี จะมีป่าไม้ในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น สามารถลดปัญหาการพังทลายของหน้าดินริมลำน้ำแจ็ก

3. ปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยว

ทีมวิจัยพบขยะในแหล่งท่องเที่ยว จึงจัดประชุมกลุ่มร่วมกับหน่วยงานเพื่อแก้ไขปัญหาขยะและในเบื้องต้นทางกลุ่มได้ใช้วิธีการโดยเก็บขยะทุกอาทิตย์ หลังจากให้บริการนักท่องเที่ยวเสร็จทุกครั้งและรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว ทิ้งขยะให้เป็นไปตามจุดที่ได้เตรียมถังขยะไว้ให้ ไม่ให้นักท่องเที่ยว ทิ้งขยะลงในลำน้ำ จัดอบรมมีกลุ่มเทศก่น้อยให้ช่วยกันไม่ทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยวจากการอบรมอย่างต่อเนื่องพบว่า ขยะในแหล่งท่องเที่ยวลดจำนวนลง สังเกตจากปริมาณขยะที่เก็บได้น้อยลง จำนวนครั้งที่เก็บก็ลดลง แสดงว่าชุมชนและนักท่องเที่ยวเริ่มมีจิตสำนึกที่ดี

ส่วนที่ 6 ผลการสรุปผลการดำเนินงานลดผลกระทบและการคืนข้อมูลให้กับชุมชน

ทีมวิจัยได้สรุปกิจกรรมการลดผลกระทบที่เห็นเป็นรูปธรรม 4 กิจกรรม คือ

- 1) กิจกรรมการร่วมมือกับหน่วยงานแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าต้นน้ำคลองห้วยทราย
- 2) กิจกรรมปลูกต้นไคร้สองฝั่งลำน้ำแจ็ก
- 3) กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ทางเกษตรเหนือแหล่งท่องเที่ยว
- 4) กิจกรรมรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนกิจกรรมที่ทีมวิจัยไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเองได้คือ

- 1) การสร้างเตาเผาขยะในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การกำจัดปลาชุกเกอร์ในลำน้ำแจ็ก

ทั้งสองกิจกรรมนี้ ทางทีมวิจัยมีความคิดเห็นตรงกันว่า ให้นำเสนอหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ในวันจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน เพื่อให้หน่วยงานช่วยเหลือและดำเนินการต่อไป จากนั้นทีมวิจัยได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดเวทีคืนข้อมูล และมอบหมายให้แต่ละคนรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ในเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน

ผลการจัดเวทีเก็บข้อมูลให้กับชุมชน

ประธานกลุ่มฯ ได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมและได้รายงานผลการทำงานของกลุ่มในรอบปีที่ผ่านมา เช่น ร่วมฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย ทำโปงเทียม ปล่อยสัตว์ที่ทุ่งแสลงหลวง กิจกรรมบริการนักท่องเที่ยว กิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชุมร่วมกับหน่วยงานวิจัย และการทำงานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว จากนั้น ได้มอบหมายให้หัวหน้าโครงการวิจัย รายงานผลงานวิจัยและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำและคืนข้อมูลที่ได้ทำงานวิจัยให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบ

หัวหน้าโครงการนำเสนอโครงการวิจัยแนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยได้นำเสนอวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล การกำหนดขอบเขตพื้นที่การทำวิจัย กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งก่อนการทำวิจัยและหลังการทำวิจัย มีการฉายสไลด์ภาพให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มองเห็นภาพและความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เมื่อมีการวิจัย การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ การนำเสนอภาพพื้นที่ที่ทีมวิจัยได้ทำการวิจัย เช่น คลองห้วยทราย ก่อนและหลังทำวิจัย การปลูกต้นไม้ริมน้ำลำน้ำแจ็ก อธิบายถึงสาเหตุและประโยชน์ที่ได้จากการทำกิจกรรมนี้ การทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร และประโยชน์ที่ได้รับ และได้นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาปลาชัคเกอร์ในลำน้ำแจ็กที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปลาชนิดนี้ซึ่งได้มาจากกรมประมงว่า ปลาชนิดนี้คูดกินไข่ปลาทุกชนิดและอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สายพันธุ์น้ำและแมงกะพรุนน้ำจืดและขอความร่วมมือจากหน่วยงานให้หาวิธีกำจัด

หน่วยงานร่วมแสดงความคิดเห็นว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทีมวิจัยได้ทำล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งสิ้น การปลูกไคร้ริมน้ำควรเพิ่มหญ้าแฝกบริเวณริมน้ำและการทำฝายชะลอน้ำเห็นดีด้วย เพราะประโยชน์จากการชะลอน้ำใช้ประโยชน์ได้เยอะ การกำจัดปลาชัคเกอร์ควรรับซื้อเอามาทำปุ๋ยหมัก เพราะรับประทานไม่ได้ต้องมีทุนรับซื้อจากชาวบ้านที่จับได้

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์นี้ ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา และเพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา ที่วิจัยพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบมี 2 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยภายนอก เกิดจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวและได้ทิ้งขยะไว้ในแหล่งท่องเที่ยว หรือตามเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว 2) ปัจจัยภายใน เกิดจากกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเอง เช่น การทำการเกษตรมีการไถดิน ทำให้หน้าดินถูกชะล้างลงสู่ลำน้ำเข็ก ในส่วนของผลกระทบที่เกิดขึ้น แบ่งเป็น 2 ด้านคือผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ

ผลกระทบด้านบวก แยกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

1) **ด้านเศรษฐกิจ** ผลจากการวิจัยพบว่า เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ทำให้เกิดการจ้างงาน ชุมชนมีงานทำในช่วงว่างเว้นจากฤดูกาลเพาะปลูก แต่ละครัวเรือนมีรายได้เสริมในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีการหารายได้เสริมแตกต่างกัน ความถนัดของแต่ละครัวเรือน เช่น เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว ขายของที่ระลึก ขายอาหาร ขายผลผลิตทางการเกษตร ทำบ้านพักโฮมสเตย์ ให้บริการเช่ารถยนต์แก่นักท่องเที่ยว และเกิดการพัฒนากลุ่มอาชีพ เกิดการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการให้แก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมดังกล่าวล้วนแต่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนทั้งสิ้น และยังส่งผลดีทำให้เศรษฐกิจในภาพรวมของจังหวัดดีขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีผลดีต่อการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และอาคารสถานที่

2) **ด้านสังคม** ผลจากการวิจัยพบว่า เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันรักและหวงแหนชุมชนเช่นเดิม การท่องเที่ยวไม่ได้มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของคนในชุมชนแต่อย่างใด การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้คน

ในชุมชนมีโอกาสพบปะพูดคุยกันมากขึ้น ส่งผลดีต่อความสามัคคีในชุมชน และระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน

3) **ด้านสิ่งแวดล้อม** เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้ชุมชนตระหนักถึงการดูแลสิ่งแวดล้อม เกิดกิจกรรมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยวปลูกป่าและดูแลรักษาป่าโดยชุมชนร่วมกันทำ และจัดกิจกรรมอบรมเยาวชนให้รักสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบด้านลบ เป็นผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะสิ่งปฏิกูลในชุมชนและในแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาการพังทลายของดินสองริมฝั่งลำน้ำแจ็ก ลำน้ำแจ็กขุ่นและตื้นเขินจากการศึกษาพบว่า ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการท่องเที่ยว เกิดจากภัยธรรมชาติและกิจกรรมทางการเกษตรของคนในชุมชนเอง ปัญหาขยะในชุมชนและในแหล่งท่องเที่ยวเกิดจากพฤติกรรมทิ้งขยะของคนในชุมชนและของนักท่องเที่ยว ส่วนปัญหาลำน้ำแจ็กขุ่นและตื้นเขิน เกิดจากการไถเตรียมดินเพื่อทำการเกษตรของชาวบ้านในชุมชน และจากการบุกรุกพื้นที่ป่าจำนวนมากของชาวเขาเผ่าม้งบริเวณพื้นที่ป่าคลองห้วยทรายเพื่อทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ทำให้หน้าดินถูกชะล้างลงสู่ลำน้ำแจ็ก นอกจากนี้ ยังนำสารเคมีอันตรายมาใช้ในพื้นที่ ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในลำน้ำแจ็กลดจำนวนลง สัตว์ป่าอพยพหนีไปอยู่ที่อื่น บ้างก็อพยพลงมายังตอนล่างของลำน้ำแจ็ก และเข้าทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน

2. ผลการหาแนวทางในการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ทีมวิจัยได้จัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อสรุปนำไปทดลองดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม 2 เรื่อง คือ ปัญหาลำน้ำแจ็กตื้นเขินและปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับปัญหาลำน้ำแจ็กตื้นเขิน ทีมวิจัยได้ดำเนินการแก้ปัญหาดังนี้

1) จัดกิจกรรมปลูกต้นไคร้ริมน้ำริมฝั่งลำน้ำแจ็กเพื่อเสริมสร้างทัศนียภาพให้สวยงามและช่วยลดผลกระทบในเรื่องของการพังทลายของดิน 2 ฝั่งริมน้ำแจ็ก ซึ่งทีมวิจัยได้ประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ช่วยกันปลูก ปัจจุบัน ได้ดำเนินการแล้วเสร็จจำนวน 500 ต้นและในปีต่อไปจะดำเนินการปลูกอีก 1,000 ต้น เพื่อให้ครบตลอดเส้นทางพายเรือในระยะทาง 7 กิโลเมตรของแหล่งท่องเที่ยว

2) ทำฝายชะลอน้ำในเขตป่าสงวนเพื่อดักตะกอนอันเป็นสาเหตุให้ลำน้ำแจ็กขุ่นและตื้นเขิน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานป่าไม้ในพื้นที่ และยังช่วยสานต่อทีมวิจัยในการรับโครงการฝายชะลอน้ำไปทำต่อจนครบตามจำนวนที่ต้องการ

ส่วนปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยว ทีมวิจัยดำเนินการควบคุมการทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยว โดยการประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวไม่ให้ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำหรือแหล่งท่องเที่ยว แต่ให้ทิ้งลงในถังขยะที่ได้จัดเตรียมไว้ หลังจากให้บริการนักท่องเที่ยวเสร็จทุกครั้ง สมาชิกกลุ่มช่วยกันเก็บขยะที่หลงเหลือ คัดแยกขยะที่ขายได้นำไปขาย ส่วนที่เหลือจัดการเผาทำลาย และในอนาคตมีแผนจะสร้างเตาเผาขยะในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำจัดขยะเหลือใช้ในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากการทดลองลดผลกระทบตามแนวทางดังกล่าวแล้ว ทีมวิจัยยังได้ร่วมกับกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าหนองแม่นาจัดทำแผนพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยตนเองเป็นครั้งแรกอีกด้วย โดยมีการนำเสนอแผนต่อหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบ ให้ข้อเสนอแนะและวางแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน จากนั้นได้นำไปเสนอและบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา แผนฯ ดังกล่าวถือว่าเป็นแผนที่ตรงและตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงที่ผ่านมา หน่วยงานเป็นผู้คิดและทำแผนที่ซึ่งหลายเรื่องเป็นกิจกรรม/แผนงานที่ชุมชนไม่ต้องการทำให้ชุมชนเกิดการต่อต้าน แต่เมื่อชุมชนสามารถจัดทำแผนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเอง ก็ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานดีขึ้น ความขัดแย้งลดลงและมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผล

โครงการวิจัย แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา สามารถดำเนินการได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเขาค้อ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และโรงเรียนบ้านหนองแม่นา เป็นต้น และหน่วยงานภาคเอกชน เช่น กลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวเขาค้อ ชมรมคนรักยลน้ำเข็ก พิษณุโลก สมาคมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ เป็นต้น ทั้งนี้ ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือจากภาคีดังกล่าวในเรื่องการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น และงบประมาณ รวมถึงได้รับประสบการณ์จากชุมชนที่ผ่านการวิจัยมาก่อน ได้แนวทางการปฏิบัติมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่จนเกิดผลสำเร็จ แสดงให้เห็นว่า ในการทำงาน / กิจกรรมใด ๆ ก็ตาม การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะหนุนให้เกิดความสำเร็จ ชุมชนสามารถแสดงบทบาทเป็นผู้ริเริ่มคิด วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหาของชุมชนเองได้ในบางเรื่อง แต่บางเรื่อง ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และงบประมาณ ดังนั้น การหนุนเสริมจากภาคีตามจังหวะ เวลา และโอกาสที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ

การมีส่วนร่วมระหว่างทีมวิจัยกับหน่วยงานภาคี

ชุมชนหนองแม่เฒ่ารายล้อมไปด้วยหน่วยงานหลายหน่วยงาน เช่น อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา) โรงเรียนบ้านหนองแม่นา ฯลฯ การมีส่วนร่วมในพื้นที่ เมื่อหน่วยงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำโป่งเทียม ปลูกป่า ปลอ่ยสัตว์ป่า อบรมมัคคุเทศก์น้อย ในป่าใหญ่ ทีมวิจัยจะไปช่วยทุกครั้ง เมื่อทีมวิจัยจัดกิจกรรม เช่น ปลูกไม้ริมน้ำ เก็บขยะในวันมหามงคล หน่วยงานก็จะเข้ามาช่วย เป็นการแลกเปลี่ยนบุคลากรซึ่งกันและกัน

ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ช่วยให้ข้อมูลทีมวิจัยเรื่องการทำประวัติชุมชน สืบค้นข้อมูลประวัติ การตั้งหมู่บ้านหรือชุมชน การอพยพของคนในชุมชน ประวัติผู้นำหมู่บ้าน การสู้รบ และประวัติศาสตร์บ้านหนองแม่นา รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิถีชุมชนตั้งแต่มีการสร้างหมู่บ้าน และข้อมูลทั่วไปของชุมชนหรือบริบทชุมชน ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำนักสงฆ์หนองแม่นา ช่วยดูแลเขตอนุรักษ์ โดยห้ามจับสัตว์น้ำบริเวณแก่งบางระจันหรือเขตอภัยทาน ช่วยดูแลแมงกะพรุนน้ำจืดซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยวในชุมชน และอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการฝึกอบรมเยาวชนโครงการเยาวชนต้นน้ำ

กลุ่มเยาวชน เป็นกำลังสำคัญที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมที่ใช้แรงคนเป็นจำนวนมาก เช่น กิจกรรมปลูกป่า ทำฝายชะลอน้ำ และเก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว ทีมวิจัยเองก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชน เช่น เป็นวิทยากร พี่เลี้ยง ในการอบรมของเยาวชน เช่น โครงการเยาวชนต้นน้ำ และ มัคคุเทศก์น้อยรักษ์ท้องถิ่น

กลุ่มแม่บ้าน หรือกลุ่มอาชีพสตรี มีส่วนร่วมในการทำอาหารให้นักท่องเที่ยวและในกิจกรรมการประชุมภายในกลุ่มหรือกิจกรรมพัฒนา และมีส่วนร่วมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ช่วยทำความสะอาดอุปกรณ์ในการบริการนักท่องเที่ยว เช่น ชักเสื่อชูชีพ ชักเต็นท์ ถูนอน ล้างเรือ ทางกลุ่มและทีมวิจัยได้ให้ค่าตอบแทนเพื่อเป็นรายได้เสริม

อุทยานแห่งชาติ / ป่าไม้หนองแม่นา เป็นหน่วยงานในพื้นที่ที่ให้ความรู้เรื่องต้นไม้ สัตว์ป่า พืชพรรณต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ชี้แนะแนวทางการอนุรักษ์ และช่วยผลักดันผู้บุกรุกป่าต้นน้ำ เป็นมัคคุเทศก์เสริมในกิจกรรมการเดินป่า มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ให้ความรู้ในเรื่องการให้บริการนักท่องเที่ยว สนับสนุนพันธุ์ไม้ในการปลูกป่าในแต่ละครั้ง และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับทีมวิจัย เช่น ปลูกป่า ทำฝายชะลอน้ำ มีการประชุมร่วมกัน

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดชุมชน ช่วยประสานงานเกี่ยวกับการของบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว สนับสนุนเจ้าหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ

สถานีอนามัย ช่วยในด้านการอบรมมัคคุเทศก์ในเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เมื่อเกิดอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยว สนับสนุนชุดรักษาพยาบาลเบื้องต้น ทำให้มัคคุเทศก์มีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลและสามารถนำความรู้มาให้บริการนักท่องเที่ยว

สำนักงานพัฒนาชุมชน ช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น เรือ เสื้อชูชีพ ให้การอบรมเรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน การทำของที่ระลึกจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว

ความคาดหวังของทีมวิจัย

กิจกรรมบางกิจกรรมสามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นหรือชุมชนใกล้เคียงได้ เช่น กิจกรรมปลูกไม้ริมน้ำ กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำ การรณรงค์ไม่ทิ้งขยะ ทีมวิจัยหวังว่า หากมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือและนำโครงการดังกล่าวไปต่อยอด จะทำให้โครงการวิจัยมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โครงการวิจัยที่ศึกษาอยู่ เรื่องฝายชะลอน้ำมีความเชื่อมโยงกับโครงการฝายชะลอน้ำในเขตป่าสงวนแห่งชาติของกรมป่าไม้ เมื่อปี 2546 ได้มีโครงการฝายชะลอน้ำเข้ามาในบริเวณพื้นที่บ้านหนองแม่นา ทีมวิจัยได้ศึกษาโครงการนี้ อย่างละเอียดว่าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้จริง จึงนำโครงการนี้มาสานต่อและติดตามผล

ข้อจำกัดของทีมวิจัยในการทำวิจัย

ขีดความสามารถของนักวิจัยขาดความรู้เรื่องการทำเอกสารเขียน สมาชิกทีมวิจัยบางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ทำให้ไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลและงานเอกสารให้เป็นระบบ แต่เริ่มเรียนรู้เมื่อมีงานวิจัยเข้ามา ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล การลงพื้นที่ที่มีระยะเวลาสั้น ต้องลงพื้นที่หลายครั้งจึงจะได้ข้อมูลตามต้องการ ช่วงฤดูกาลเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเก็บข้อมูล เช่น ฤดูฝน การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวได้น้อย เนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าในพื้นที่ เครื่องมือ อุปกรณ์การเก็บข้อมูล ข้อมูลบางอย่างต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ซึ่งทีมวิจัยขาดความรู้ความชำนาญในเรื่องนี้

การเรียนรู้ของทีมวิจัยและศักยภาพที่เพิ่มขึ้น

ทีมวิจัยได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ แต่เดิมทีมวิจัยไม่สนใจ เพราะไม่ได้เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อได้ทำงานวิจัย ก็ได้รู้ว่าโลกในยุคปัจจุบันข้อมูลข่าวสาร (ระบบอินเทอร์เน็ต) มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต ทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้การวางแผน การหาข้อมูลข่าวสารจากภายนอก กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ ทีมวิจัยหลายคนได้รับเชิญจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นวิทยากรในการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สัตว์ป่า หรือการทำท่องเที่ยวแบบชุมชน และยังนำกระบวนการวิจัยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเก็บข้อมูล การทดลอง ติดตาม ประเมิน และการเข้าถึงหน่วยงานในช่วงที่ทำวิจัย ทีมวิจัยได้มีโอกาสมพบปะกับหน่วยงานหลายหน่วยงานทำให้ทีมวิจัยกล้าที่จะพูดคุยกับหน่วยงานหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน สามารถจัดทำหนังสือเชิญ

หน่วยงานเข้าร่วมประชุม จัดเวทีประชุมต่าง ๆ เป็นวิธีการในการดำเนินการประชุม กล่าวคือ กล่าวแสดงออก มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนกับคนภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ได้รับความรู้ สิ่งแปลกใหม่จากการพูดคุย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือในชุมชน และสามารถนำ ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมาใช้ในชุมชน เช่น การทำวาระประชุมในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และของกลุ่มท่องเที่ยว ศักยภาพดังกล่าว ทีมวิจัยได้เรียนรู้จากการทำวิจัยทั้งสิ้น

ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับประเด็นวิจัยที่พบจากการวิจัย

“โครงการวิจัย แนวทางลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวฯ” ศึกษาเรื่อง ผลกระทบที่เข้ามา มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชุมชน พบว่า บางประเด็นปัญหาไม่ได้เกิดจากการท่องเที่ยว แต่เกิดจากการกระทำ ของบุคคลที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และของธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม การท่องเที่ยว เช่น การทรุดตัวของดินหรือการพังทลายของดินริมฝั่งลำน้ำแจ็ก ซึ่งไม่ได้เกิดจากกิจกรรม การท่องเที่ยวใด ๆ แต่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง คือ ทำให้ภูมิทัศน์บริเวณนั้นเสียไป การที่มีบุคคลนำปลาซัคเกอร์มาปล่อยในลำน้ำแจ็ก ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ทีมวิจัยได้ศึกษาและหาแนวทางแก้ไข

ประเด็นปัญหาการบุกรุกป่าต้นน้ำเป็นอีกปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่ใช่เกิดจากการท่องเที่ยว แต่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่ใช้เป็นทุนในการทำท่องเที่ยวของชุมชน เช่น สัตว์น้ำ สัตว์ป่า พืชพรรณ ธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนอีกด้วย การท่องเที่ยวส่งผลด้านดีมากกว่าด้านลบ ทีมวิจัยได้ แนวคิดที่จะพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น คือ พายเรือชมธรรมชาติ ล่องเรือปลุกป่า โดยให้นักท่องเที่ยวนั่งเรือชมธรรมชาติพร้อมกับปลุกป่าไปด้วย

สำหรับประเด็นความขัดแย้งของคนในชุมชนนั้น การดำเนินงานวิจัยโครงการนี้ได้ช่วยคลี่คลาย ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มชุมชนคนรักษ์ป่า ต.หนองแม่นาได้ระดับหนึ่ง โดยทีมวิจัยได้ร่าง กฎระเบียบข้อปฏิบัติของสมาชิกในกลุ่มและได้เสนอต่อกลุ่มเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตาม ส่วนความขัดแย้ง ภายในหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่เกิดความสามารถที่ทีมวิจัยจะจัดการได้ ทีมวิจัยทำได้เพียงเสนอแนวทาง แก้ปัญหาแก่ผู้นำหมู่บ้าน โดยให้กระจายอำนาจการบริหารจัดการ โครงการต่าง ๆ ไปยังบุคคลอื่นที่มี ความรู้ความสามารถ แต่แต่ละคนไม่ควรสวมหมวกหลายใบ ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการ บริหารงานของหมู่บ้าน

ปัญหาอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัยและพัฒนา

ระดับบุคคล กลุ่มบุคคล บุคคลที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ในการเก็บข้อมูลของทีมวิจัย เช่น การตอบแบบสอบถาม ผู้นำชุมชนเองไม่ได้มีส่วนร่วมของการท่องเที่ยว

ผู้นำหมู่บ้านมีความสำคัญอย่างมากในการทำงานทุกอย่างเพราะสมาชิกในหมู่บ้านจะเชื่อฟังผู้นำมากกว่าคนอื่น กลุ่มบุคคลนอกพื้นที่มาเช่าพื้นที่ทำกินหรือทำการเกษตรจะเข้ามาชั่วคราวและย้ายที่อยู่ทุกปี

ระดับชุมชน สังคม ชุมชนใกล้เคียงยังไม่มีการทำงานที่เชื่อมโยง ทำให้การวิจัยและการพัฒนา ยังไม่สามารถสร้างเครือข่ายภายในตำบลหรือทำกิจกรรมร่วมกันได้ หากชุมชนที่อยู่ติดกับชุมชนหนองแม่นา หรือชุมชนรอบข้างทำการท่องเที่ยวหรือทำวิจัยก็สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวไปได้ไกล เพราะชุมชนเหล่านี้ล้วนเป็นทางผ่านของนักท่องเที่ยวแทบทั้งสิ้น ชุมชนรอบข้างยังมองว่า ชุมชนหนองแม่นาเป็นผู้รับผลประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามา

ข้อเสนอแนะทั้งในเชิงวิจัยและพัฒนา

1. ชุมชนกับหน่วยงานในพื้นที่ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันตลอด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาหรือผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. ชุมชนกับหน่วยงานควรมีการวางแผนงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนหรือทำประชามรร่วมกันทุกครั้งเพื่อให้แผนงานออกมาสอดคล้องกันและตรงกับความต้องการของชุมชน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3. หน่วยงานต้องมีความสนใจพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมให้มาก ๆ เพราะปัจจุบันหน่วยงานมุ่งเน้นพัฒนาแต่ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ควรสนใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ

4. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวและที่เกิดจากชุมชนเอง คนในชุมชนควรร่วมมือที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างจริงจัง ไม่โยนให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงลำพัง ต้องร่วมมือกันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วย

5. การแก้ไขปัญหาผลกระทบต้องทำไปอย่างต่อเนื่องพร้อมกับปลูกจิตสำนึกของเยาวชนคนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรให้คงอยู่เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนยั่งยืนไปด้วย

6. ในแต่ละชุมชนมีทุนในการทำท่องเที่ยวต่างกัน เช่น ทุนทางธรรมชาติ สังคม ประเพณี แต่ทุนที่ทุกแห่งจะล้มไม่ได้เลยคือ ใช้แรงกายแรงใจเป็นทุนในการทำท่องเที่ยว เริ่มแรกเราอาจจะรู้สึกว่าไม่ได้คืออะไรเป็นคำตอบแทนทำไปก็เหนื่อยเปล่า แต่ถ้าหากเรารู้จักเปิดใจเปิดรับโลกภายนอกก็จะรู้ว่าอะไรก็ได้สามารถนำมาทำท่องเที่ยวได้หมด ให้เราใช้อุดมการณ์ที่จะพัฒนาท้องถิ่นของเราเป็นตัวตั้งทุกอย่างจะสำเร็จ แต่ถ้าหากเราใช้เงินเป็นตัวตั้งทุกอย่างจะล้มเหลว ทำท่องเที่ยวโดยชุมชนทำทั้งชาติก็ไม่มีวันรวย แต่เมื่อทำไปแล้วบ้านเมืองจะพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นทั้งระบบ เช่น แนวคิดของคนในท้องถิ่น กิริยามารยาท ความมีระเบียบวินัย รวมถึงการมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะให้เกิดความยั่งยืนต้องสืบทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

บทส่งท้าย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่เฒ่า ตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มุ่งให้คนในชุมชนร่วมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบที่จะหาแนวทางแก้ปัญหาแก่ปัญหาที่ระหว่างกันในชุมชนกับภาคีในพื้นที่ ซึ่งเมื่อสมัยก่อนถูกกัน มองกันในแง่ร้าย แต่หลังจากได้ร่วมประชุมทำงานด้วยกัน หัวใจแก้ปัญหาาร่วมกัน ทำให้มองเห็นปัญหาตรงตามความเป็นจริง ไม่ได้เกิดจากการคาดเดาเอาเอง โดยองค์การบริการส่วนตำบลเหมือนเช่นที่ผ่านมา เพราะเมื่อเราได้ร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนและใกล้ชิดกันอย่างเป็นเพื่อน ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไล่จับชาวบ้านเหมือนเมื่อก่อน หลังจากพวกเราได้พบปัญหา สาเหตุของปัญหา และร่วมหาแนวทางแก้ปัญหาโดยมีผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ทั้งจากในและนอกชุมชน รวมถึงที่เล็งนักวิจัยช่วยหนุนเสริมได้อย่างถูกจุด ถูกต้อง ไม่ต้องลองผิดลองถูกอย่างที่เคยมา ทำให้สามารถพัฒนาและเสริมสร้างชุมชนให้แข็งแกร่งขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้ทีมวิจัยชุมชนหนองแม่เฒ่าได้ข้อคิดว่า ความเข้มแข็งของชุมชนและการท่องเที่ยวจะยั่งยืนต้องเกิดจากทุกฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน

เรื่องจริงจากใจ

หลังจากงานวิจัยโครงการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสิ้นสุดลง ทำให้ชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งแรกของจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเอง และเริ่มมีนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาเที่ยวชมความงามของธรรมชาติและทรัพยากรที่เรามีอยู่ ชุมชนชาวบ้านเริ่มรู้จักคำว่า “ท่องเที่ยว” เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะคนหรือสาธารณูปโภค เรายรวมกลุ่มกันทำการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจนได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย รางวัลที่เราภูมิใจที่สุดคือ รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปี 2550 ที่เป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองครบ 80 พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประมุขของชนชาติเด่นทางการท่องเที่ยว หลังจากนั้น ก็ได้รับรางวัลต่าง ๆ ทั้งระดับจังหวัดและท้องถิ่น ซึ่งครั้งล่าสุด ในปี 2553 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มอบรางวัล “Thailand Tourism Awards” หรือที่รู้จักในนาม “กินรีอวอร์ด” ให้แก่ชุมชนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งสร้างความภูมิใจให้เราเป็นอย่างมาก กลุ่มของเราจะพยายามรักษาคุณภาพการให้บริการเพื่อคงชื่อเสียงไว้ตลอดไป และในจุดนี้ทำให้หน่วยงานหลายหน่วยงานเริ่มเข้ามาหาเรา งบประมาณต่าง ๆ เริ่มมาหาเราและภายใต้งบประมาณก็มีบุคลากรบางหน่วยงานที่เข้ามาหาผลประโยชน์จากงบประมาณ เราเรียนรู้และต่อต้านกระบวนการเหล่านี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงไม่หยุดยั้ง เราหาประสบการณ์จากภายนอกและจากนักท่องเที่ยวและได้รู้ว่าการท่องเที่ยวไม่มีการเรียนจบ สิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็สามารถนำมาทำเป็นการท่องเที่ยวได้ เรามองเห็นผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบ เราจึงทำวิจัยโครงการ

เรื่องผลกระทบ วัตถุประสงค์ คือ ส่งเสริมด้านดี แก้ไขด้านลบ ระหว่างการทำกรวิจัยเราได้พบเพื่อนร่วมอุดมการณ์ “ชมรมอนุรักษ์ลำน้ำเข็ก” ตั้งอยู่ที่ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จากการพบปะแลกเปลี่ยน พูดคุยกันระหว่างคนต้นน้ำและคนปลายน้ำ เรามีจุดมุ่งหมายเดียวกันคืออยากให้ลำน้ำเข็กสะอาด เราจึงร่วมกันทำกิจกรรมหลายครั้ง เช่น ล่องแก่งเก็บขยะปลายน้ำ ปลูกไม้ชายฝั่งต้นน้ำและแลกเปลี่ยนการศึกษาด้านการทำเกษตรระหว่างคนทั้งสองพื้นที่ “ราชภัฏพิบูลสงคราม” บ้านหลังใหญ่ที่คอยดูแลและติดตามหาทางปัญญาให้เราเสมอ คอยชี้แนะ นำแนวทางให้เราเข้าใจคำว่า CBT มากยิ่งขึ้น

ก่อนหน้านี้นี้เราทำการท่องเที่ยวแบบเรื่อย ๆ เลื่อย ๆ แต่พอ “วิจัย” เข้ามาเราเริ่มคิดถึงและประเมินสถานการณ์ในอนาคตของชุมชนของเราในทุกด้าน เราทดลองเก็บข้อมูลในสิ่งที่ไม่รู้ในชุมชนของเราเอง “กรมพัฒนาชุมชน” เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มองเห็นความสำคัญของพวกเรา ช่วยเหลือเราในเรื่องพัฒนาคนและอุปกรณ์การบริการนักท่องเที่ยว ในปี 2554 ได้มอบเรือ และเสื้อชูชีพ ให้กับกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้กว่าจะได้เรือแต่ละลำ เราต้องเก็บเงินเป็นปีเพื่อซื้อเรือ 1 ลำ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี “องค์การบริหารส่วนตำบล” เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับเรามากที่สุดและเราก็มีเรื่องโต้แย้งกับหน่วยงานนี้มากที่สุดด้วย เพราะหน่วยงานส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะชุมชนต้องการอะไร และชุมชนเองก็ไม่ว่าจะเดินทางไปทางไหน จนกระทั่งหน่วยงาน สกว. ให้โอกาสพวกเราได้เข้ามาทำวิจัยเราค้นพบตัวตนที่แท้จริงของเราหรือที่เรียกว่า “บริบทชุมชน” เราเข้าใจเรื่องการพัฒนา ถ้าหากว่าการพัฒนาไม่ขัดแย้งต่อวิถีชุมชนเรามีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ เรามีเพื่อนมากมายที่ร่วมเดินทางสายเดียวกัน ถึงแม้ว่างานวิจัยจะจบลงแต่ผลของงานวิจัยจะอยู่กับเราตลอด เราสามารถใช้ประโยชน์จากงานของเราได้จริง “ชุมชนทำวิจัย” เราคิดไม่ถึงว่าชาวบ้านจะทำงานวิจัยได้เพราะเราเคยเห็นแต่ ดร. เท่านั้น ที่ทำวิจัย แต่พอเราได้ทำเราก็พบว่างานวิจัยไม่มีทุน ไม่มีความรู้ก็สามารถทำได้และใช้ประโยชน์ในชุมชนได้อีกด้วย “ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวเขาค้อ” เป็นอีกหนึ่งชมรมที่ให้คำแนะนำเราได้ดีเรื่องการท่องเที่ยว เราพึ่งพาอาศัยกัน ชมรมมีที่พัก มีรีสอร์ท เราคือแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำหมู่บ้านกับกลุ่มท่องเที่ยวเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เรากำลังศึกษา เพราะตั้งแต่เริ่มทำการท่องเที่ยว ผู้นำของเราเหมือนไม่สนใจ พวกเราตั้งคำถามว่า ทำไม? ถึงแม้ว่าผู้นำของเราไม่สนใจเราก็ไม่เคียดแค้น เรายังคงทำการท่องเที่ยวของเราได้ ใน ปี พ.ศ. 2555 ชุมชนของเราจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งใหม่ในรอบ 10 ปี เนื่องจากผู้นำหมู่บ้านหมดวาระลง และเราหวังว่าชุมชนคงจะได้ผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ที่มีวิสัยทัศน์ในการมองการท่องเที่ยวและให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนของเรา

“ปิดทองหลังพระ” คำนี้เหมาะกับพวกเรามากที่สุดเพราะเวลาเราไปไหน และทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชน ส่วนมากคนภายในชุมชนไม่รู้ แต่คนภายนอกเห็นและเราก็ดีใจที่ได้ทำประโยชน์ต่อบ้านเกิด ความภาคภูมิใจคือ กำลังใจของเรา เราไม่คาดหวังอะไรมากเพราะความผิดหวังมักมาเยือนเราก่อนเสมอ

เหนือสิ่งอื่นใด ทีมวิจัยของเราทุกคนต่างมีความเห็นที่สรุปตรงกันว่า กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) สามารถนำมาใช้พัฒนาให้คนอย่างเราที่ไม่เคยรู้อะไรและไม่เคยเป็นในหลาย ๆ ด้านจนสามารถเกิดปัญหาที่พอจะนำมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและชุมชน แม้จะไม่ได้เลิศเลออย่างนักวิชาการทั้งหลาย แต่ผลของการแก้ปัญหาทำให้เราพอจะรู้ทิศทางและแนวทางว่าจะเริ่มต้นอย่างไร เมื่อมีปัญหาหรือปรากฏการณ์เข้ามากระทบตัวเราและชุมชน นอกจากนี้เราและทีมวิจัยก็ยังมี ความเชื่อมั่นที่จะนำกระบวนการเหล่านี้ไปใช้แก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น ด้วยความสัตย์จริง ในวันแรกที่ สกว. เข้ามาพูดคุยเรื่องงานวิจัยให้ฟังนั้น เราไม่เข้าใจอะไรเลย แต่ผลจากการอยากจะลองของบวกกับการตามจิกของพี่เลี้ยงทำให้พวกเราที่เคยถอดใจหลายต่อหลายครั้งที่จะคืนเงินให้กับ สกว. นั้น กลับมาฮึดสู้จนประสบความสำเร็จได้อย่างทุกวันนี้ ขอบอกตรง ๆ ว่า ชุมชนอื่นได้หรือไม่ได้ผลเราไม่ทราบ ครั้งหนึ่งตอนเริ่มแรก กลุ่มผู้อาวุโสของชุมชน (ทีมผู้ก่อตั้งชุมชน) ต่างปรามาสและไม่คิดว่าเราจะสามารถใช้กระบวนการงานวิจัยได้ หลังจากที่ทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง กระบวนการเหล่านี้ก็สามารถพัฒนาตัวตนของเราจนเป็นที่ยอมรับ กลุ่มผู้อาวุโสต่างเข้ามาให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ ทั้งทางความคิดและสละเวลาเข้าร่วมกับทีมวิจัย ส่วนเรื่องระยะเวลาวิจัยที่ตกลงไว้กับ สกว. 1 ปีครั้งนั้น (18 เดือน) แต่ลงมือทำจริง ๆ 2 ปี เป็นผลมาจากธรรมชาติ ฤดูกาล การประกอบอาชีพ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาในชุมชน รวมไปถึงการลงรอยทางความคิดของผู้ร่วมพัฒนาที่ต้องใช้เวลา จึงทำให้การทำงานวิจัยล่าช้า

“ถางทางตั้งต้น เพื่อคนต่อไป กำลังใจไม่มีวันหมด”

สมัยและคณะทีมวิจัย

ต. หนองแม่นา อ. เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์

รายการอ้างอิง

- กนิษฐา อู่ถาวร. 2546. รายงานวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่ ส.ล. 8 (หนองแม่นา)จังหวัดเพชรบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- กษมา ประจง. 2546. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2540. องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: บริษัท แปลนพรีนติ้ง.
- ทัศนาศ แสงศักดิ์. 2539. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นช่างอุตสาหกรรมอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: ปรินท์นิพนธ์ปริญาเอก, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พจนนา สวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- ฤทธิ อนุจรพันธ์. 2543. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัลกษณ์ วิริยะสุมน และคณะ. 2553. การพัฒนากลไกการจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างระยะที่ 1. พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. 2550. คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว.
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2546. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
- สุจาวี จันทรสุข. 2541. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวณี ทรัพย์พิบูลผล. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ
(กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอ่ากน้ำน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อมรา จำรูญ. (2545). การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม. กรณีศึกษา
ตำบลหนองบัว จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจข้อมูลผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหนองแม่เฒ่า

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่เป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ. ชาย หญิง
2. อายุ. 12-25ปี 26-35 ปี 36-45 ปี 46 ปีขึ้นไป
3. การศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา	☐ ปวช.
☐ ปวส.	☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพหลัก

☐ รับราชการ	☐ ค้าขาย	☐ เกษตรกร
☐ นักธุรกิจ	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	
5. รายได้เฉลี่ยต่อปี

☐ 25,000-50,000 บาท	☐ 50,001-100,000 บาท
☐ มากกว่า 100,000 บาท	

ตอนที่ 2 ข้อมูลผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหนองแม่เฒ่า

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

1. ท่านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวคือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ขายของที่ระลึก	☐ ค่าบริการพาเที่ยว มัคคุเทศก์
☐ ขายอาหารและเครื่องดื่ม	☐ ทำอาหารให้นักท่องเที่ยว
☐ ขายผลผลิตทางการเกษตร	☐ นวดแผนไทย
☐ ค่าเข้าชมแปลงเกษตร	☐ ขายไม้ดอก ไม้ประดับ
☐ อื่นๆ โปรดระบุ	
2. ท่านมีแนวทางการหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยวในอนาคตคือ

☐ ทำของที่ระลึก	☐ เปิดร้านขายอาหาร
☐ หาของป่าขาย	☐ ทำบ้านพักโฮมสเตย์
☐ หาสัตว์น้ำขาย	☐ ให้บริการ เช่ารถยนต์-จักรยาน
☐ ขายผลผลิตทางการเกษตร	☐ มัคคุเทศก์

- อื่นๆ โปรดระบุ
3. เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนรายได้ของท่านเป็นอย่างไร
- เพิ่มขึ้น
- ลดลง
- ไม่เปลี่ยนแปลง
4. ท่านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเฉลี่ยปีละ
- 500-1,000 บาท
- 1,001-5,000 บาท
- 5,001-10,000 บาท
- ไม่มีเพราะ
5. เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว สินค้าหรืออาหารในชุมชนของท่านมีราคาแพงขึ้นหรือไม่
- แพงขึ้น
- ไม่แพงขึ้น
6. ท่านต้องการให้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นอย่างไร ในอุดมคติของท่าน ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ
- กระจายรายได้ ให้คนทุกกลุ่มในชุมชน
- สร้างรายได้เสริมอย่างต่อเนื่อง
- เป็นฐานข้อมูลแสดงความรู้ให้กับชุมชน
- ให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี
- อื่นๆ โปรดระบุ

2.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1. เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภค ที่ทำให้การดำเนินชีวิตของท่าน สะดวกสบายขึ้นหรือไม่
- ไม่มี
- มี (ในด้านใดตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ถนน
- ไฟฟ้า
- น้ำประปา
- อื่นๆ โปรดระบุ

2. เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน คนในครอบครัวของท่าน มีโอกาสได้อยู่ร่วมกัน ผูกพันกัน และมีความอบอุ่นเพิ่มมากขึ้น หรือไม่

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ.....

3. เมื่อมีการท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชน มีความสามัคคี เพิ่มขึ้นหรือไม่

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ.....

4. เมื่อมีการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเกิดความรักความหวงแหน ทัศนคติ ในชุมชนมากขึ้น

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ.....

5. คนในชุมชนมีความสามัคคี และเต็มใจต้อนรับ นักท่องเที่ยวหรือไม่

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ.....

6. มีหน่วยงานภาครัฐและ เอกชนเข้ามาให้การสนับสนุน ในการพัฒนา ด้านอาชีพ ศิลปวัฒนธรรมหรือไม่ หากมีเข้ามาพัฒนาด้านใด

ไม่มี

มี ในด้าน.....

(ระบุชื่อหน่วยงาน).....

7. คนในชุมชนยังคงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรม ของชุมชนเช่นเดิม

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ.....

8. เมื่อมีนักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามาเที่ยวในชุมชนของท่านรู้สึกอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

รักและหวงแหนชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ทัศนคติที่มีคนรู้จักชุมชน

อยากให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ

9. เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน ส่งผลต่อความสามัคคีในชุมชนอย่างไร

สามัคคีกันเพิ่มมากขึ้น

ลดน้อยลงเพราะ.....

10. เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนทำให้ คนในชุมชนต้องปรับตัวหรือไม่ ในเรื่องใด

ไม่จำเป็นต้องปรับตัว

ปรับตัวในด้านใด.....

11. เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ท่านรู้สึกว่าคุณภาพ ความสงบสุขในการใช้ชีวิตหรือไม่

ไม่

ใช่ ในด้าน.....

12. เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มากขึ้น ทำให้ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของท่าน และคนในชุมชน เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

ไม่เปลี่ยนแปลง

เปลี่ยน ในด้าน.....

13. ชุมชนของท่านมีปัญหาในข้อใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลักขโมย

ยาเสพติด

หลอกหลวง เอาเปรียบนักท่องเที่ยว

คนในชุมชนขัดแย้งกันเอง

(โปรดระบุ)

ชุมชนกับหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนขัดแย้งกัน

(โปรดระบุ)

เพศสัมพันธ์

อื่นๆ โปรดระบุ

14. ภายในชุมชนของท่านมีระบบการดูแลความปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สิน หรือไม่

ไม่มี

มี กรุณาบอกตัวอย่าง

15. ท่านอยากให้การท่องเที่ยว หนุนเสริมการพัฒนาชุมชนในด้านใด

สาธารณูปโภค เช่น

การศึกษา เช่น

อาชีพ เช่น

ศิลปวัฒนธรรม เช่น

อื่นๆ โปรดระบุ

16. เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนท่านคิดว่าท่านมีความขัดแย้งกับนักท่องเที่ยว หรือไม่

- ไม่มี
- มี โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง
 - นักท่องเที่ยวเมาสุราในแหล่งท่องเที่ยว
 - นักท่องเที่ยวส่งเสียงดัง
 - นักท่องเที่ยวหยิบจับสิ่งของหรือพืชผลทางการเกษตรก่อนได้รับอนุญาต
 - นักท่องเที่ยวแต่งกายไม่สุภาพ
 - อื่นๆ โปรดระบุ

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	มาก	ปานกลาง	น้อย	เพราะเหตุใด	ไม่ทราบ
1. เส้นทางเข้าพื้นที่ทำการเกษตรได้รับความเสียหาย					
2. พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย					
3. เกิดการขาดแคลนทรัพยากรน้ำของชุมชนท้องถิ่น					
4. ปริมาณสัตว์น้ำน้อยลง					
5. มีปริมาณขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชน					
6. เกิดเสียงดังในชุมชน					
7. เกิดความเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์					
8. มีสิ่งปลูกสร้างที่ไม่เหมาะสมไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ					

ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างไร ที่จะทำให้เกิดประโยชน์กับทุกคนในชุมชน จนถึงลูกถึงหลานสามารถเสนอได้ทุกด้าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนหนองแม่นา

คำชี้แจง โปรดใช้เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าคำตอบที่ท่านเห็นว่าถูกต้อง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. การศึกษา

 ประถมศึกษา ปริญญาตรี มัธยมศึกษา ปริญญาโท อนุปริญญาโท ปริญญาเอก อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. อายุ

 ต่ำกว่า 20 ปี 40-49 ปี 20-29 ปี 50-59 ปี 30-39 ปี ตั้งแต่ 60ปีขึ้นไป

4. อาชีพ

 รับราชการ รับจ้าง / ลูกจ้าง รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย ธุรกิจ / บริษัทเอกชน นักศึกษา วิชาชีพอิสระ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด.....ประเทศ.....

6. รายได้ต่อปี

 ต่ำกว่า 5,000บาท 15,001-20,000บาท 5,001-10,000บาท 20,001-25,000บาท 10,001-15,000บาท 25,001-30,000บาท สูงกว่า 30,000บาท

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเดินทาง

- ก่อนเดินทางมาเที่ยวที่นี่ ท่านได้รับข้อมูลจากแหล่งใด โปรดเลือกเพียงข้อเดียว
 - เว็บไซต์(โปรดระบุชื่อเว็บไซต์).....
 - โทรทัศน์(โปรดระบุชื่อรายการ).....
 - หนังสือท่องเที่ยว(โปรดระบุชื่อหนังสือ).....
 - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว(โปรดระบุหน่วยงาน).....
 - นักท่องเที่ยวที่เคยมา.....
- ท่านมีผู้ร่วมเดินทางมาด้วยจำนวนกี่คน

☐ มาคนเดียว	☐ ไม่เกิน 4 คน มาเองกับกลุ่มเกิน 4 คน
☐ มาสองคน	☐ มากับทัวร์
☐ มาเองกับกลุ่ม	☐ อื่นๆ.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นโดยรวม

- ท่านมาเที่ยวที่นี่เป็นครั้งที่เท่าไร
 - ครั้งแรก
 - ครั้งที่.....
- ปัจจัยที่สำคัญที่สุด 3 ข้อแรกในการเลือกมาเที่ยวที่นี่เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย โดยมากที่สุดคือ 1 รองลงมา คือ 2 และ 3
 - ความงามและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ
 - สถานที่ที่ยังไม่เคยมาเที่ยว
 - วัฒนธรรมและผู้คนในท้องถิ่น
 - ความเงียบ / ความสงบ
 - มีนักท่องเที่ยวน้อย
 - ความสะดวกและความปลอดภัย
 - ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว
 - อื่นๆ(โปรดระบุ).....

3. ท่านจะกลับมาเที่ยวที่นี่อีก หรือไม่ เพราะอะไร

กลับมาเพราะ

- บรรยากาศความเป็นธรรมชาติ
- คุณภาพความเป็นชุมชน
- วิถีชีวิตความเป็นอยู่
- ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน
- ความปลอดภัย และความสะอาด
- ความสงบเงียบ
- อื่นๆ.....

ไม่กลับเพราะ

- บรรยากาศความเป็นเมือง
- มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมากเกินไป / มีนักท่องเที่ยวมากเกินไป
- ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง
- วัฒนธรรม ประเพณี คั้งเดิมสูญหายไป
- มีความปลอดภัยน้อย / ความยากลำบากในการเดินทาง
- ของเสีย และ ขยะมาก
- สถานที่มีความเป็นธุรกิจมากเกินไป
- อื่นๆ.....

ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจในการบริการ

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตามระดับความพึงพอใจ

5 = ดีมาก

4 = ดี

3 = ปานกลาง

2 = พอใช้

1 = ควรปรับปรุง

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ					ไม่ได้รับบริการ หรือไม่ทราบ
	5	4	3	2	1	
<p>1. ด้านความปลอดภัย</p> <p>1.1 ระบบการดูแลความปลอดภัย และ ทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวมีการให้ใช้ข้อมูล ล่วงหน้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัว</p> <p>1.2 ความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาล เบื้องต้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย</p>						
<p>2. ด้านการจัดการชุมชน</p> <p>2.1 การกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับ นักท่องเที่ยว เพื่อมิให้ขัดต่อจารีตประเพณี</p> <p>2.2 ระบบการจองล่วงหน้า</p> <p>2.3 รายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและ ค่าบริการ</p>						
<p>3. ด้านให้ความรู้และการบริการ</p> <p>3.1 การสื่อความหมายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น</p> <p>3.2 การจัดการศูนย์ข้อมูลชุมชน</p> <p>3.3 ป้ายบอกทาง / ป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>3.4 กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรม</p> <p>3.5 กฎระเบียบ ข้อตกลง</p> <p>3.6 คู่มือแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน</p> <p>3.7 การคัมสุราระหว่างให้บริการ</p> <p>3.8 การแต่งกายของมัคคุเทศก์</p>						

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ					ไม่ได้รับบริการ หรือไม่ทราบ
	5	4	3	2	1	
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 4.1 ความเหมาะสมของโปรแกรมและ อัตราค่าบริการ 4.2 ความกระตือรือร้นของสมาชิกในกลุ่ม ชุมชนต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว						
5. การมีส่วนร่วม 5.1 ท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ						
6. ผลิตภัณฑ์ / ของที่ระลึก 6.1 รูปแบบความเหมาะสม 6.2 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก 6.3 ราคาของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก 6.4 ความเป็นเอกลักษณ์ของที่ระลึก						

7. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
ภาพกิจกรรมการดำเนินงานโครงการวิจัย

ภาพกิจกรรมการดำเนินงานโครงการวิจัย

เวทีสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ประชุมสรุปบทเรียนการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

เวทีสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน

นำเสนอตัวอย่างเครื่องมือเก็บข้อมูล

วางแผนการดำเนินงานวิจัยและเรียนรู้การทำบัญชีการเงิน

จัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

นำเสนอผลการสร้างเครื่องมือต่อผู้ประสานงานและชุมชน

ของที่ระลึกและร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนหนองแม่นา

ศึกษาดูงานชุมชนบ้านจำรุง จังหวัดระยอง

ศึกษาดูงานชุมชนบ้านห้วยเต็ง จังหวัดตราด

ศึกษาดูงานชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด

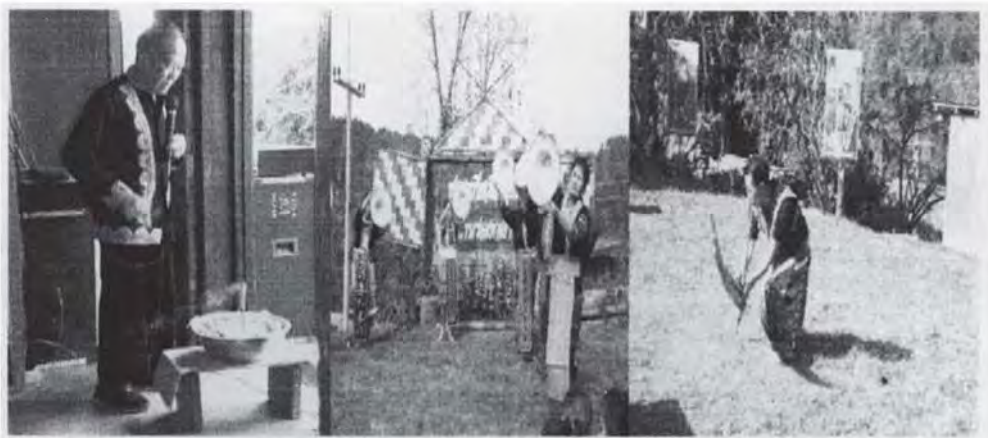
ร่วมเวทีเครือข่ายที่บ้านร่องกล้า

กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

การแสดงของกลุ่มแม่บ้านและเยาวชน

พิธีเรียกขวัญและการแสดงของชนเผ่าม้ง

ทอดผ้าป่าสามัคคี

ประชุมภาคีเพื่อหาแนวทางลดผลกระทบ

ทีมวิจัยร่วมจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

สภาพพื้นที่ก่อนการทำงานวิจัย

สภาพพื้นที่หลังการทำงานวิจัย

ต้นไคร้ น้ำที่ทำการทดลอง

กิจกรรมล่องเรือปลูกต้นไม้ใต้น้ำ

หน้าดินถูกน้ำฝนชะลงสู่ลำน้ำเข็ก

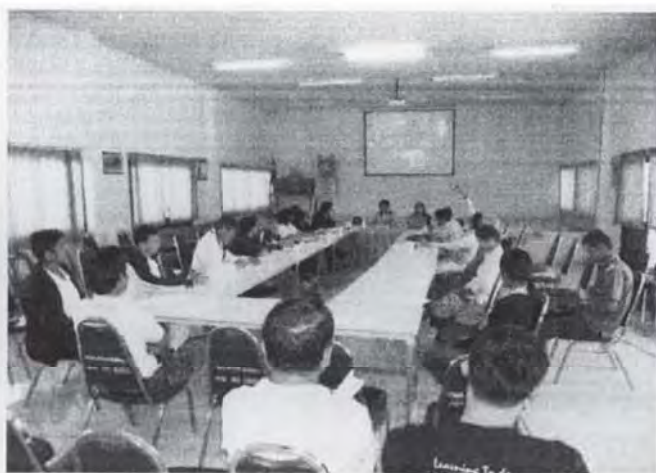
ทีมวิจัยช่วยกันสร้างฝายชะลอน้ำ

ฝายชะลอน้ำที่สร้างเสร็จแล้ว

ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน

เวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน

รายชื่อผู้ทำงานในโครงการ

ทีมวิจัย

1. นายสมชัย	ชั้นเงิน	หัวหน้าทีมวิจัย
2. นายเดชา	เขียวลา	นักวิจัย
3. นายสืบ	เวชมะโน	นักวิจัย
4. นายสำรวย	บำรุงฤทธิ์	นักวิจัย
5. นายผล	ปาฉิม	นักวิจัย
6. นายพ็อน	มีชัย	นักวิจัย
7. นายสุเมธ	กิจธร	นักวิจัย
8. นางพัชรินทร์	มัวร์	นักวิจัย
9. นางคือนรีย	เสนาอนุช	นักวิจัย
10. นายพาวิน	นิพวงลา	นักวิจัย
11. นายสมชาย	ชุ่มดา	นักวิจัย
12. นายสวัสดิ์	สุพรม	นักวิจัย
13. นายไพฑูรย์	สวนมะลิ	นักวิจัย

ที่ปรึกษาทีมวิจัยในพื้นที่

1. นายกิตติศักดิ์	ศรีนพคุณ	นายอำเภอเขาค้อ
2. นายสุชาติ	วทนงกาญจน์	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
3. พ.ต.อ.ชัย	ปัญหกาญจน์	ผู้กำกับ สภ.เขาค้อ
4. นายณรงค์	บวชสันเทียะ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา
5. นายพะนอ	ผูกพรม	ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองแม่นา
6. นายราเชนทร์	บุญคำพริ้ว	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา
7. ดาบตำรวจประทีป	กาพชร	หัวหน้าผู้ยามหนองแม่นา
8. นางผ่องศรี	โสภา	จนท. วิเคราะห์ดิน โยบายและแผน อบต. หนองแม่นา
9. นายประจักษ์	มिया	หัวหน้าฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 2 (หนองแม่นา)
10. นายพรชัย	ปานเจริญ	จนท.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เขาค้อ
11. นายสุรินทร์	สุขมี	ผู้ใหญ่บ้านหนองแม่นา หมู่ 6
12. นายสมพงษ์	คุ้มคำ	ประธานสัมพันธ์กลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าตำบลหนองแม่นา
13. นายเกรียงไกร	สมนรินทร์	ประธานกลุ่มชุมชนคนรักภัยป่าตำบลหนองแม่นา